DÖNEM : IX CİLT : 26 TOPLANTI : 6

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

On yedinci Birleşim

14 . XII . 1953 Pazartesi

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	158
2. — Havale edilen kâğıtlar	158
3. — Riyaset Diavınının Umumi Heyete sunuşları	159
1. — Vazife ile yurt dışına gitmiş olan Dışişleri Vekili Fuad Köprülü'nün dönüşüne kadar kendisine İçişleri Vekili Etem Menderes'in vekillik edeceğine dair Riyaseti Cumhur tezkeresi (3/549)	159
2. — Sayın mebuslardan bâzılarına izin verilmesi hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi (3/548)	159 :160
4. — Görüşülen işler	160
1. — Antalya Mebusu Akif Sarıoğlu ve 91 arkadaşının, Cumhuriyet Halk Partisinin haksız iktisaplarının iadesi hakkında kanun teklifi ve Geçici Komisyon raporu (2/575)	160 :191,191 :221,222 :231,231,234 :237
5. — Sorular ve cevaplar	232
A — Yazılı sorular	*232*
1. — Konya Mebusu Kemal Ataman'ın, Van, Kars, Erzurum, Konya ve Maraş vilâyetlerinde ne miktar hayvan bulunduğuna dair Başvekâletten olan sorusuna, Tarım Vekili Nedim Ökmen'in yazılı cevabı (6/1217)	232
2. — Bingöl Mebusu Mustafa Nuri Okcuoğlu'nun, Bingöl Vilâyetinin Kiği Kazasına bağlı Çerme ve Cönek nahiyelerinin ne vakit tam teşkilâtlı bir hale getirileceğine dair sorusuna, İçişleri Vekili Etem Menderes'in yazılı cevabı (6/1222)	233

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Antalya Mebusu Akif Sarıoğlu ve 91 arkadaşının, C. H. P. nin haksız iktisaplarının iadesi hakkındaki kanun teklifinin görüşülmesi için geçici komisyon kurulması, kabul olundu.

İzmir Mebusu Metmet Aldemir ve Kütahya Mebusu İhsan Şerif Özgen'in, Riyaseti Cumhur Dairesi Teşkilât Kanununun 12 nci maddesine bir fıkra eklenmesi ve bu kanunu değiştiren 4718 sayılı Kanuna bağlı kadro cetvelinde değişiklik yapılması hakkındaki kanun teklifi, talep üzerine geri verildi.

Gündemdeki kanun lâyiha ve tekliflerinin diğer maddelerden önce görüşülmesi hakkındaki önerge, kabul olundu.

Büyük Millet Meclisi Memurlarının Teşkilâtına dair olan 5509 sayılı Kanuna bağlı cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun, kabul edildi.

Orman kanunu lâyihasının tümü üzerindeki görüşmelere devam olundu.

14 . XII . 1953 Pazartesi günü saat 15 te toplanmak üzere Birleşime son verildi.

Reisvekili	Kâtip
Samsun Mebusu	Kayseri Mebusu
Tevfik İleri	*İbrahim Kirazoğlu*

Kâtip
İstanbul Mebusu
Füruzan Tekil

Sorular

Sözlü Sorular

1. — Sinob Mebusu Ali Şükrü Şavlı'nın, Amerika'ya gönderilen stajyer ve talebeler hakkındaki sözlü soru önergesi, Millî Eğitim Vekâletine gönderilmiştir. (6/1298).

2. — Kars Mebusu Sırrı Atalay'ın, Rusya'ya hayvan ihracatına müsaade edildiği ve bu hususta anlaşma yapıldığı hakkındaki söylentilere dair olan yazılı sorusunun cevaplandırılmaması sebebine ve Kars'ta İhracatçılar Birliğinin kurulması için ne düşünüldüğüne dair sözlü soru önergesi, Ekonomi ve Ticaret Vekâletine gönderilmiştir. (6/1303).

Yazılı Sorular

1. — Zonguldak Mebusu Abdürrahman Boyacıgiller'in, İktisadi Devlet Teşekkülleri idare meclislerindeki başkan ve üyelerin adedine, bu müesseselerde yüksek ücretle çalışanlarla amele kadrosunda memur olarak istihdam edilenlere ve mezkûr teşekküller umumi heyeti toplantılarına dair yazılı soru önergesi, Başvekâlete gönderilmiştir. (6/1299).

2. — Zonguldak Mebusu Abdürrahman Boyacıgiller'in, Sarıyar hidro - elektrik santralinin inşasını teminen istimlâk edilecek saha ve bu sahadaki köylerin tesis edilecek yeni ve modern köylere nakli hususlarında ne düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesi, İşletmeler Vekâletine gönderilmiştir. (6/1300).

3. — Kars Mebusu Sırrı Atalay'ın; Kars, Ardahan, Çıldır, Arpaçay, Digor, Sarıkamış ve Göle'de sığır, koyun, manda ve at yetiştirme şubelerine sahip haralar açılması hususunda ne düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesi, Tarım Vekâletine gönderilmiştir. (6/1301).

4. — Kars Mebusu Sırrı Atalay'ın, Kars'ta orman muhafaza memurları veya teknisiyen yetiştiren bir okul ile hayvan sağlık memuru okulu ve tarım kolejleri açılması hususlarında ne düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesi, Tarım Vekâletine gönderilmiştir. (6/1302).

2. — HAVALE EDİLEN KÂĞITLAR

Teklif

1. — İzmir Mebusu Avni Başman'ın, Devlet resim ve heykel müzeleri için satınalınacak sanat eserleri ve resmî binaların sanat eserleri ile bezenmesi hakkında kanun teklifi (2/576) (Millî Eğitim ve Bütçe komisyonlarına)

Rapor

2. — Temsil ödeneği hakkındaki 5027 sayılı Kanunda Askerî Makamlar Üzerinde Değişiklik Yapılmasına dair olan 5427 sayılı Kanuna bağlı cetvelin tadiline dair kanun lâyihası ve Bütçe Komisyonu raporu (1/682) (Gündeme).

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15.03

REİS — Reisvekili Muzaffer Kurbanoğlu

KATİPLER : İbrahim Kirazoğlu (Kayseri), Sedat Baran (Çorum)

REİS — Birleşimi açıyorum.

3. — RİYASET DİVANININ UMUMİ HEYETE SUNUŞLARI

1. — Vazife ile yurt dışına gitmiş olan Dışişleri Vekili Fuad Köprülü'nün dönüşüne kadar kendisine İçişleri Vekili Etem Menderes'in vekillik edeceğine dair Riyaseti Cumhur tezkeresi (3/549)

REİS — Riyaseti Cumhurdan gelen tezkere okunacaktır.

Ankara, 12 Aralık 1953

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

Vazife ile yurt dışına gitmiş olan Dışişleri Vekili Fuad Köprülü'nün dönüşüne kadar kendisine, İçişleri Vekili Etem Menderes'in vekillik etmesinin Başvekilin teklifi üzerine muvafık görülmüş olduğunu saygı ile arzederim.

Reisicumhur
C. Bayar

REİS — Ittıla hâsıl olmuştur.

2. — Sayın mebuslardan bâzılarına izin verilmesi hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi (3/548).

Umumi Heyete

Aşağıda adları yazılı Sayın Üyelerin hizalarında gösterilen müddetlerle izinleri Riyaset Divanının 11 . XII . 1953 tarihli toplantısında karalaştırılmıştır.

Keyfiyet tasviplerine arzolunur.

T. B. M. Meclisi Reisi
R. Koraltan

Bursa Mebusu Agâh Erozan 20 gün hasta olduğu için 11 . XII . 1953 tarihinden itibaren,

Hakkâri Mebusu Selim Seven 15 gün hasta olduğu için 11 . XI . 1953 tarihinden itibaren,

İsparta Mebusu Kemal Demiralay 15 gün mazeretine binaen 10 . XII . 1953 tarihinden itibaren,

İstanbul Mebusu Sani Yaver 20 gün hasta olduğu için 29 . XI . 1953 tarihinden itibaren,

Kars Mebusu Hüseyin Cahit Yalçın 1 ay hasta olduğu için 9 . XII . 1953 tarihinden itibaren,

Maraş Mebusu Abdullah Aytemiz 1 ay hasta olduğu için 17 . XI . 1953 tarihinden itibaren,

Ordu Mebusu Hamdi Şarlan 1 ay hasta olduğu için 7 . XII . 1953 tarihinden itibaren,

Rize Mebusu Mehmet Fahri Mete 10 gün hasta olduğu için 30 . XI . 1953 tarihinden itibaren,

Samsun Mebusu Haşim Alişan 1 ay hasta olduğu için 30 . XI . 1953 tarihinden itibaren,

Trabzon Mebusu Süleyman Fehmi Kalaycıoğlu 2 ay mazeretine binaen 10 . XII . 1953 tarihinden itibaren,

Yozgad Mebusu Hâşim Tatlıoğlu 1 ay hasta olduğu için 29 . XI . 1953 tarihinden itibaren,

REİS — Şimdi ayrı ayrı oyunuza arzediyorum :

Bursa Mebusu Agâh Erozan 20 gün hasta olduğu için 11 . XII . 1953 tarihinden itibaren,

REİS — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Hakkâri Mebusu Selim Seven 15 gün hasta olduğu için 11 . XI . 1953 tarihinden itibaren,

REİS — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

İsparta Mebusu Kemal Demiralay 15 gün

mazeretine binaen 10 . XII . 1953 tarihinden itibaren,

REİS — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

İstanbul Mebusu Sani Yaver 20 gün hasta olduğu için 29 . XI . 1953 tarihinden itibaren,

REİS — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Kars Mebusu Hüseyin Cahit Yalçın 1 ay hasta olduğu için 9 . XII . 1953 tarihinden itibaren,

REİS — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Maraş Mebusu Abdullah Aytemiz 1 ay hasta olduğu için 17 . XI . 1953 tarihinden itibaren,

REİS — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Ordu Mebusu Hamdi Şarlan 1 ay hasta olduğu için 7 . XII . 1953 tarihinden itibaren,

REİS — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Rize Mebusu Mehmet Fahri Mete 10 gün hasta olduğu için 30 . XI . 1953 tarihinden itibaren,

REİS — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Samsun Mebusu Haşim Alişan 1 ay hasta olduğu için 30 . XI . 1953 tarihinden itibaren,

REİS — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Trabzon Mebusu Süleyman Fehmi Kalaycıoğlu 2 ay mazeretine binaen 10 . XII . 1953 tarihinden itibaren,

REİS — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Yozgad Mebusu Hâşim Tathoğlu 1 ay hasta olduğu için 29 . XI . 1953 tarihinden itibaren,

REİS — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Efendim, gündemle alâkalı bir takrir var, okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

Bugünkü gündemde mevcut birinci defa görüşülecek kanun lâyiha ve tekliflerinin, sorularla diğer işlerden evvel görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Burdur Mebusu
M. Özbey

REİS — Takriri oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — Antalya Mebusu Akif Sarıoğlu ve 91 arkadaşının, Cumhuriyet Halk Partisinin Haksız İktisaplarının İadesi hakkında kanun teklifi ve Geçici Komisyon raporu (2/575) [1]

REİS — Yine gündemle alâkalı bir takrir var. Okuyoruz efendim.

Yüksek Reisliğe

Gündemin birinci defa görüşülecek işleri arasında 29 numarada bulunan, Antalya Mebusu Akif Sarıoğlu ve 91 arkadaşının, Cumhuriyet Halk Partisinin Haksız İktisaplarının İadesi hakkındaki kanun teklifinin diğer işlere takdimen görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Geçici Komisyon Reisi
İzmir Mebusu
H. Özyörük

REİS — Takriri oyunuza arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Komisyon raporunda öncelik teklifi mevcuttur. Onu da oylarınıza arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Öncelikle görüşülmesi kabul edilmiştir.

VACİD ASENA (Balıkesir) — Kanunun esbabı mucibesinin okunmasını teklif ediyorum.

REİS — İçtüzük'ün teklifle alâkalı maddesini okuyorum.

(Madde 102. — Bir kanunun görüşülmesine başlandıkta başkan, gerekçe raporları ile maddeler tümünün okunmasının gerekli olup olmadığını Kamutaydan sorar. Gerekli görüldükte bunlar ayniyle okunur.)

REİS — Bu itibarla oyunuza müracaat edeceğim. Gerekçe raporlariyle maddelerin birlikte okunması hususunu oyunuza arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Esbabı mucibeyi okutuyorum.

[1] *24 sayılı basmayazı Tutanağın sonundadır.*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

C. H. Partisinin hâkimiyet ve nüfuzuna istinaden müstakil ve katma bütçelerle hususi muhasebe ve belediye ve köy sandıklarından ve İktisadi Devlet Teşekküllerinden haksız iktisap suretiyle elde ettiği gayrimeşru para ve malların Hazineye iadesi hakkında 91 mebus tarafından hazırlanan ilişik tasarının Büyük Millet Meclisinde müzakeresi için gereken muamelenin ifasına müsaadelerinizi rica ederiz.

Antalya Mebusu Akif Sarıoğlu	İzmir Mebusu Halil Özyörük
Manisa Mebusu Samet Ağaoğlu	Ankara Mebusu Hâmid Ş. İnce
Zonguldak Mebusu Y. Muammer Alakant	Balıkesir Mebusu Vacid Asena
Rize Mebusu Osman Kavrakoğlu	Tekirdağ Mebusu İ. Hakkı Akyüz
Tokad Mebusu Ahmet Gürkan	Yozgad Mebusu Hâşim Tatlıoğlu
Çoruh Mebusu A. Rıza Sağlar	Rize Mebusu Ahmet Morgil
Trabzon Mebusu Mahmut Goloğlu	İzmir Mebusu Mehmet Aldemir
Muş Mebusu Ferit Kılıçlar	Balıkesir Mebusu Muharrem Tunçay
Bolu Mebusu Zuhuri Danışman	Çanakkale Memusu Ömer Mart
Erzurum Mebusu Enver Karan	Seyhan Mebusu Zeki Akçalı
Çorum Mebusu Saip Özer	Samsun Mebusu Naci Berkman
Çorum Mebusu H. A Vural	Kastaminu Mebusu Ziya Termen
Gümüşane Mebusu Halit Zarbon	Konya Mebusu Murad Âli Ülgen
Zonguldak Mebusu Hüseyin Balık	Elâzığ Mebusu Ö. Faruk Sanaç
Siird Mebusu Baki Erden	Kırşehir Mebusu Fifat Özdeş
Giresun Mebusu Adnan Tüfekcioğlu	Manisa Mebusu Muzaffer Kurbanoğlu
Bolu Mebusu Mithat Dayıoğlu	Afyon K. Mebusu Bekir Oynaganlı
Kütahya Mebusu Remzi Koçak	Denizli Mebusu Refet Tavaslioğlu
Muğla Mebusu Zeyyat Mandalinci	Manisa Mebusu Sudi Mıhçıoğlu
Burdur Mebusu Mehmet Özbay	Çanakkale Mebusu Kenan Akmanlar
Çorum Mebusu Şevki Gürses	Çoruh Mebusu Mecit Bumin
Kayseri Mebusu İbrahim Kirazoğlu	Bursa Mebusu Hulûsi Köymen
Giresun Mebusu Ali Naci Duyduk	Bitlis Mebusu Salâhattin İnan
İstanbul Mebusu S. Fuad Keçeci	Afyon K. Mebusu Ahmet Veziroğlu
Bitlis Mebusu Nusrettin Barut	Muş Mebusu Hamdi Dayı
Aydın Mebusu Nail Geveci	Aydın Mebusu Namık Gedik
Balıkesir Mebusu Müfit Erkuyumcu	Seyhan Mebusu Tevfik Coşkun
Samsun Mebusu Hâdi Uzer	Afyon K. Mebusu Avni Tan
Trabzon Mebusu M. Reşit Tarakçıoğlu	Çorum Mebusu Sedat Baran
Bursa Mebusu Agâh Erozan	Antalya Mebusu Ahmet Tokuş
Kütahya Mebusu Yusuf Aysal	Çorum Mebusu Hakkı Yemeniciler
Çoruh Mebusu Zihni Ural	İstanbul Mebusu İhsan Altmel
İstanbul Mebusu Ahilya Moshos	Malatya Mebusu Hüseyin Doğan
İstanbul Mebusu Seyfi Oran	Afyon K, Mebusu Abdullah Güler
Edirne Mebusu Rükneddin Nasuhioğlu	Denizli Mebusu Dr. Baha Akşit
Gazianteb Mebusu Ekrem Cenani	Kırklareli Mebusu Şefik Bakay
Denizli Mebusu Fikret Başaran	Maraş Mebusu Mazhar Özsoy

Konya Mebusu S. Salim Burçak	Samsun Mebusu Muhittin Özkefeli
Zonguldak Mebusu Rifat Sivişoğlu	İstanbul Mebusu Celâl Türkgeldi
Seyhan Mebusu Sedat Barı	Elâzığ Mebusu Şevki Yazman
Kastamonu Mebusu Sait Kantarel	Konya Mebusu A. Fahri Ağaoğlu
Urfa Mebusu Celâl Öncel	Afyon K. Mebusu Salih Torfilli
Eskişehir Mebusu Ekrem Baysal	Erzurum Mebusu Mustafa Zeren
Denizli Mebusu Ali Çobanoğlu	Erzurum Mebusu Sabri Erduman
Ankara Mebusu Dağıstan Binerbay	Kocaeli Mebusu Salih Kalemcioğlu

Esbabı mucibe

Memleketimizde demokrasi rejiminin her çeşit maddi ve mânevi pürüzden âzade olarak işliyebilmesinin esaslı şartlarından birisi tek parti devrinin umumi vicdanı rencide etmiş ve vatandaşların kalb ve dimağlarında Devlet ve Hükümet mefhumlarına karşı itimatsızlık his ve kanaati yaratmış bulunan, aynı zamanda Anayasa ve kanunların maksatlarına muhalif hareket etmek suretiyle hâkim parti lehine menfaatler temin eden tasarruflarının neticelerini tamamen tasfiye etmek, bir diğeri de rejimin istikbalini bu çeşit hareket ve tasarruflara yol açacak her türlü temayülleri önliyebilecek tedbirleri almıştır.

Bunlar yapılmadıkça vatandaşla Devlet arasında bulunması zaruri olan karşılıklı itimat ve tesanüdün teessüsüne imkân yoktur. Zira Devletin en büyük vazifesi hakkı müdafaa, haksızlığı izaledir. Devlet meşruiyetini bu vazifenin ifasında gösterdiği kudret ve ehliyet ve vatandaşın vicdanında onun insan haysiyet ve hüviyetinin tabiî bir tecellisi şeklinde yazılı olan hak kaidelerine riayet nispetinde iktisabeder. Hareket ve tasarrufları bu hak kaidelerine uymadığı takdirde Devlet vatandaşlar topluluğunun mânevi şahsiyetini temsil etmek hak ve salâhiyetini kaybeder. Eski iktidarın faaliyetlerini kısaca arzettiğimiz bu esasların ışığı altında, her türlü hissî mülâhazalardan uzak, objektif bir tetkika tâbi tuttuğumuz zaman gördüğümüz manzara şudur :

İktidarda bulunan parti lehine;

1. Devlete, hususi idarelere, belediyelere, köylere, evkafa, İktisadi Devlet Teşekküllerine karşılıksız veya sembolik denecek kadar az bir bedelle gayrimenkul ferağları yaptırılmış;

2. Tahsisatı mestureden, il bütçelerinden paralar verilmiş;

3. Mânevi şahsiyeti bile olmıyan halkevlerine sarfedilmek kaydiyle Devlet, belediye, köy ve vilâyet bütçelerinden tahsisat ayrılmış;

4. İçtimai yardım diye birinci fıkrada yazılı müesseselerden para temin edilmiş;

5. İçtimai mevzulara sarfedilmek kaydiyle hayır cemiyetlerine bütçelerden ayrılan tahsisat iktidar partisi faaliyetlerine sarfettirilmiş;

6. İktidar partisine ait muamelelerin damga pulundan, teberruların mevhubat ve Kazanç Vergisinden,halkevlerine dışardan getirilen eşyanın Gümrük Resminden muafiyetine, ihtiyaçtan fazla gayrimenkullerin tasfiyesine mütaallik Cemiyetler Kanunu hükmünden iktidar partisinin istisnasına dair kanunlar çıkartılarak imtiyazlar sağlanmış;

7. İkinci Dünya Harbi sırasında lâstik, gaz, benzin ve saire gibi nedret kesbeden ihtiyaç maddelerinden Cumhuriyet Halk Partisi teşkilâtına tahsisler yapılmış, resimleri verilmiyerek gümrüklerde bırakılan malların aynı yahut satış bedellerinin tamamı veya bir kısmı partiye verilmiş;

8. Bu teşriî ve idari yollardan temin edilen menfaatlerden başka Devlet nüfuzundan istifade suretiyle kanunlara aykırı olarak cereyan etmiş, elem verici muameleler vardır. Bu arada Türkocakları, Muallimler Birliği gibi teşekküllerin feshettirilerek mal ve haklarının Cumhuiryet Halk Partisine devrettirilmesi, iane namiyle parti hesabına halkın büyük kitlesine ağır nakdî, malî ve bedenî külfetler tahmili, bâzı ma-

lî müesseselere fahiş fiyatla satın aldırılarak düşük bir bedelle dolambaçlı yollardan gayrimenkuller devrettirilmesi zikredilebilir.

14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra millet ve memleket mukaddesatının sevk ve idaresi mesuliyetini deruhde eden IX ncu Büyük Millet Meclisi 5830 sayılı Kanunu çıkartmak suretiyle tek parti devrinin âmme vicdanını rencide etmiş olan bu tasarruflarının tasfiyesine başladı. Bu kanun resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemiyeceklerini ve bu daire ve müesseselerle münfesih derneklere ait olup siyasi partilere terekdilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler taarfından umumi menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesini emrederken genç Türk Demokrasisinin ahlâki temellerinden birisine ait tedbiri almış bulunuyor, kanunun mucip sebeplerinde belirtildiği gibi «Memleket mukadderatını elinde tutan bir partinin iktidarda bulunmatkan mütevellit nüfuz ve otoriteyi kendi mevcudiyetini takviye ve malî kudretini artırma yolunda kullanması» ihtimallerini ortadan kaldırıyor, mazinin bu mahiyette tasarruflarından bir kısmını iptal ederek bu haksız tasarruflarla hırpalanmış olan hak ve adalet kaidesini kısmen tamir ediyordu.

Mazide başka partilerin kurulması yollarını fiilen kapamış, memleket kaderine kayıtsız, şartsız, murakabesiz hâkim olmuş, şeklen muhafaza ettiği Büyük Millet Meclisini yalnız kendi mensuplarından ibaret bir heyet haline getirmiş, kendisini, İçişleri Vekillerini, Parti Umumi Kâtibi ve valileri parti il idare kurulları reisleri haline getirmek suretiyle Devletle karıştırmış ve hattâ bizzat Devlet yerine geçmiş bir partinin bütün bu yollarla kendi lehine temin ettiği menfaatlerin tamamen istirdadı elbette icabederdi.

Şimdi burada bir içtimai heyetin ayakta durabilmesi, yaşaması ve inkişafı için elzem şart olan hakka riayet kaidesinin ihtar ve ikazı karşısındayız.

İdare etmek mevkiinde bulunanlar, ister bir fert, ister bir zümre olsun, kendi menfaatlerini umumun menfaati aleyhine gözetirlerse kendi menfaatlerinin temin ve takviyesi yolunda umumi menfaati ihlâl ederlerse bu hareketleriyle hak ve adalet kaidesini çiğnemiş olurlar. Çiğnenen, ihlâl edilen hak ve adalet yerine getirilmediği takdirde, ortada ya istibdat, ya onun tam aksi olan anarşi vardır.

İstibdat vardır; çünkü idare etmek mevkiinde olanlar eskiler olmasa bile onların haksız tasarruflarının neticelerini kabul etmek suretiyle tıpkı onlar gibi hareket etmişlerdir.

Anarşi vardır; çünkü içtimai nizamın temelleri olan hak kaidelerini canlı ve mer'i tutmak vazifeleri iken buna muvaffak olamamakta, haksızlığı kaldırarak hakkı yerine getirememektedirler.

O halde milletin hür reyile âmme işlerinin sevk ve idaresi mesuliyetini kabul etmiş bulunan yeni iktidarın, içtimai nizamı sarsmış bulunan bu kabîl eski tasarruflarının neticelerini bir an evvel ve daha fazla gecikmeden tasfiye etmesi zarureti vardır.

Her hangi siyasi bir teşekkül; iktidarda bulunmanın sağladığı nüfuz ve otoriteyi suiistimal suretiyle haksız iktisap ve menfaatler elde etmiş olması karşısında bu iktisapları hakiki sahibi millete iadeye mer'i mevzuatın imkân verip vermediği meselesi üzerinde durmak istiyoruz.

5830 sayılı Kanun yapılırken anlaşılmıştı ki, mer'i mevzuat geçmiş iktidarın bu kabîl tasarruflarını iptal etmeye kâfi değildir. Çünkü her şeyden evvel bu tasarruflara tek parti olarak memlekete hâkim bulunmanın verdiği cüret ile bizzat Devlet vasıta kılınmıştı. Halbuki bugünkü Anayasa ve mevzuat Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir kararının, meselâ iktidardaki partiye doğrudan doğruya veya bilvasıta Devlet Bütçesinden teberruda bulunmak kararının mahkemelerce, Anayasaya muhalefet bakımından iptaline imkân vermemektedir.

Sonra bütün bu tasarruflar ayrı ayrı ele alınınca hepsinin mevzuata uygun görülmesi, her birine normal muamele mahiyeti verilmesi mümkündür. Ancak hepsi birden nazara alınınca bunların münferit muameleler değil, sistematik ve mütemadi oldukları derhal göze çarpmaktadır.

Anayasanın, mâşeri vicdanda meknuz hak ve ahlâk esaslarının ruh ve mahiyetine tamamen aykırı olan bu tasarrufların şekle muvafık görülmesi gayrimeşru olmalarına mâni teşkil etmez. Bunun içindir ki, bahis mevzuu olan haksız iktisaplar, bir iktidar menfaatine bu sıfatla vâkı âmme tasarrufları mahiyetinde oldukları kabul edilmek icabeder.

Diğer taraftan tek parti devri, yaşattığı rejimin prensipleri itibariyle bütün memlekete, bütün âmme müesseselerine hattâ bütün hususi hukuk sahasına şâmil bir umumi ve devamlı ikrah vaziyetinin hâkim olduğu devirdir. Büyük Millet Meclisi gibi vilâyetler hususi idareleri ile belediyelerin ve köy mânevi şahsiyetlerinin salâhiyetli ve mesul bütün uzuvları aynı partinin mutlak otoritesine tâbi olarak işlemektedirler. Bunların kendi vicdan ve idraklariyle başbaşa kalarak kararlar ittihaz edebilmesi mümkün değildir. Siyaseten hâkim partinin istedikleri, bütün bu âmme uzuvlarının salâhiyet hudutları nazarı dikkate alınmadan yerine getirilmektedir.

Kaldı ki, malî mesuliyeti tazammun eden bu bahiste iktidardaki siyasi partiyi temsilen hareket eden hakiki şahısları o partinin hürriyetinden ayırmak mantıki olmaz. İktidardaki siyasi parti köy ve mahalle muhtarlığından derece derece vilâyet ve belediye meclislerine, teşriî ve icrai bütün Devlet organlarına kadar bütün bu müesseseleri kendi mensupları vasıtasiyle fiilen elinde bulunduran, bunları idare eden ve Devlet mefhumunun tazammun ettiği bütün salâhiyet ve maddi kuvvetlere, malî kaynaklara hâkim olan bir teşekküldür.

Binaenaleyh siyasi partiyi iktidarda bulunduğu zaman kendi lehine yaptığı tasarrufların dışında ve ondan sadece faydalanmış bir şahıs olarak telâkki etmek tamamen hatalı bir yola sapmak olur.

O halde iktidarda bulunan bir partinin sultasına dayanarak kendi lehine menfaatler temini maksadiyle yaptığı tasarrufların iptali muhakkak âmme ve esasiye hukuku kaidelerine göre düşünülmek icabeder. Zira bu tasarrufların şekle uygunluğu inkâr edilemez. Bu sebeple de her hangi bir ihtilâfa mevzu olamıyacaklarına göre kaza mercilerine gidilemez. Ve yine bunun içindir ki, siyasi yollarla yapılan haksız iktisaplar ancak siyasi yollarla bertaraf edilebilir. Meşruiyet dışına çıkmanın, hakkı ve salâhiyeti suiistimal etmenin himayesi de asla düşünülemiyeceğine göre meselenin halli Türk milletinin yegâne ve hakiki mümessili olan ve millet namına hâkimiyet hakkını kullanan Türkiye Büyük Millet Meclisinin hükümranlık salâhiyetleri sahasına girmektedir.

5830 sayılı Kanunla yukardan beri izahına çalıştığımız hak ve adalet prensipleri ilk tatbik sahasını buldular. Bu kanun, resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredememelerini demokratik rejimin bir ahlâk ve nizam prensibi olarak ilân etti. Ve bir taraftan demokrasimizin gelecekte karşılaşabileceği bir tehlikeyi bertaraf ettiği gibi diğer taraftan da halkevleri ve odalarının millete iadesi ve başkalarından çeşitli yollarla devir ve ferağı yaptırılan gayrimenkullerin sahiplerine verilmesi hususlarını temin ederek mazinin bu mahiyette gayrimeşru tasarruflarından bir kısmının neticelerini tasfiye etti.

İktidarda bulunmanın verdiği otoriteden istifade etmek suretiyle Cumhuriyet Halk Partisinin kendi lehine temin ettiği menfaatler 5830 sayılı Kanunla millete ve hak sahiplerine iade edilenlerden ibaret değildir. Yaptırılan tetkikattan anlaşılmıştır ki, bu partinin tüzüğünde yazılı malî membalardan kurulduğu günden beri temin ettiği para yekûnu partinin birkaç aylık masraflarına bile yaklaşamamaktadır. Bunun en bâriz delili, halkevleri ve odaları ile muhtelif âmme teşekküllerinden bedelsiz olarak parti lehine ferağları yaptırılmış gayrimenkuller sahiplerine iade edildikten sonra dahi partinin elinde değeri çok yüksek rakamlara varan üç yüze yakın gayrimenkulün mevcudiyetidir.

Burada Cumhuriyet Halk Partisinin iktidarda bulunmanın verdiği nüfuz ve hâkimiyetini suiistimal etmek suretiyle temin ettiği menfaatlerin mahiyet ve azameti üzerinde bir fikir vermek için bâzı misaller ve rakamlar göstermek istiyoruz :

5830 sayılı Kanun hazırlanırken partinin merkez hesapları ile yalnız Ankara, Bolu, Bursa, İs-

tanbul, İzmir, Malatya, Maraş, Mersin ve Trabzon vilâyetlerindeki hesapları tetkik ettirilmiş idi. Bu tetkikat neticeleri çok dikkate şayan bir vaziyetin mevcudiyetini meydana çıkardı. Şöyleki, Cumhuriyet Halk Partisinin 1932 - 1950 seneleri arasında parti tüzüğüne göre teşkilâtından temin ettiği meblâğ ancak 388 113 lira, yine bu müddet zarfında hususi teberrulardan elde ettiği 1 108 254 lira olduğu halde yalnız Devlet Bütçesinden 27 366 150 lira, Genel Başkanlıktan yani mestureden 9 248 819 liradır. Ayrıca halkevleri namına 1932 - 1950 seneleri arasında bir kısım hususi idareler, belediyeler, köy sandıkları ve Belediyeler Bankasından ödenen para 21 014 522 liraya baliğ olmuştur. Görülüyor ki, 63 vilâyetten yukarda isimleri zikredilen yalnız 9 vilâyetle Devlet Bütçesinden ve iktisadi müesseselerden alınan meblâğın elli yedi milyon altı yüz yirmi dokuz bin dört yüz doksan bir lira gibi azametli bir yekûna baliğ olmaktadır. Hesapları tetkik edilmemiş mütebaki 54 vilâyetin hususi idare, belediye ve köy bütçeleri tarafından verildiği tetkikat ile sabit olacak miktarlar da bu hesaba ilâve edilmesi halinde Cumhuriyet Halk Partisinin haksız ve bâtıl iktisapları tutarının ne mühim bir yekûna erişeceğini takdir güç olmıyacaktır.

5830 sayılı Kanunla Hazineye ve sahiplerine iade edilen gayrimenkullerden sonra dahi partinin hâlâ elinde 274 gayrmenkul bulunmasının meydana çıkardığı hakikat şudur

Partnin halen elinde bulunan gayrimenkullerin çok büyük bir kısmı doğrudan doğruya âmme müesseselerinden ferağ edildiği sabit olmaktadır. Bu hususta bâzı misaller vermek yerinde olur :

Partinin Balıkesir ve Bandırma'da sahip gözüktüğü on sekiz gayrmenkulden yalnız ikisi hususi şahıslardan alınmış olup diğerlerinin biri belediye olmak üzere hepsi Hazineden intikal ettirilmiştir. Bu gayrimenkullerin mubayaa fiyatları çok göze çarpacak kadar cüzi bulunmaktadır :

Meselâ, bir zeytinlik elli liraya, bir diğeri 150 liraya, bir üçüncüsü 61 liraya, bir dördüncüsü 32 liraya satın alınmıştır. Balıkesir'de halen sahip bulundukları 18 gayrimenkulün malıyet yekûnu yalnız 1 192 liradan ibarettir.

Bursa'da partinin sahip gözüktüğü 8 gayrimenkulün yedisi Hazine, belediye ve evkaftan alınmıştır.

Edirne'de partinin sahip gözüktüğü 19 gayrimenkulün 18 i belediye, evkaf ve Hazineden alınmıştır.

Eskişehir'de sahip gözüktükleri 10 gayrimenkulün 7 si evkaf, Hazine ve belediyeden alınmıştır.

İstanbul'da sahip gözüktükleri 19 gayrimenkulden 15 i köy derneklerinden, Hazineden, Belediyeden, Hususi İdare, Evkaf ve Emlâk Bankasından satınalınmıştır. Bunların mubayaa fiyatları ile tahmin rayiçleri arasındaki farklar çok dikkate lâyıktır.

Ezcümle Eminönü parti binası olarak kullanılan gayrimenkulün tapu kıymeti ancak (2 304) lira olarak tesbit olunmuş bulunmasına mukabil bugünkü değeri bir milyon küsur lira tahmin edilmektedir.

Kezalik İzmir'de Cumhuriyet Halk Partisinin sahip gözüktüğü 34 gayrimenkulden (15) i Hazine, Vakıflar, Hususi İdare, Belediye ve Emlâk Bankasından alınmış ve ferağ bedelleri 39 746 lirayı geçmemiştir. Buna mukabil Cumhuriyet Halk Partisinin bilhassa 1952 den sonra muhtelif vilâyetlerde sattığı 34 gayrimenkulün 14 ü Hazine, Belediye ve Hususi muhasebelerden alınmış olup bu satılan malların da satış bedelleri mecmuu (947 483) lirayı bulmuştur.

Arzedilen bu misallerden sonra vardığımız netice şudur :

Cumhuriyet Halk Partisi iktidarda bulunduğu zaman bütün memlekete şâmil bir zor rejimi ile kendi lehine muazzam servetler iktisabetmiş bulunuyor.

Şimdi yukardan beri verdiğimiz izahattan sonra Türk Milletinin sorduğu şu suale cevap vermek icabeder.

Bir siyasi teşekkülün iktidarda bulunmaktan istifade ederek kendi lehine menfaatler sağladığı sabit olduktan sonra bu menfaatlerin istirdadı lâzım değil midir?

Verilecek cevap, her çeşit siyasi mülâhazadan uzak kalarak evet istirdadı lâzımdır dan ibarettir.

Bir haksızlığı izale ederek hak yerine getirildikten sonra husule gelecek neticelerin başında haksızlığın yarattığı huzursuzluğun giderilmesinden mütevellit vicdanı tatmin gelir. Türk Milletinin vicdanı bu suretle tatmin edilmiş olacaktır.

Şurasını da bilhassa belirtmek lâzımdır ki, teklif edilen kanunla, Cumhuriyet Halk Partisinin milletten aldıklarının ancak küçük bir kısmının iade edilmiş olacağını göz önünde tutmak icabeder. Şayet bu partinin bütün kendi lehine temin ettiği menfaatleri millete borçlandırmak gibi bir yola gidilirse Cumhuriyet Halk Partisinin siyasi faaliyetleri kanunlar muvacehesinde felce uğrıyabilir, bu parti yıllarca devam edecek bir borç yükü altında salim bir istikamet bulmak imkânından mahrum kalabilir, hattâ tamamen infisah etmek vaziyetine düşebilir.

Cumhuriyet Halk Partisinin Türk Milletine olan borçlarını bugünkü menkul ve gayrimenkul mallariyle ödenmiş saymak suretiyle bu partinin siyasi faaliyetine en geniş bir imkân sağlanmış olmaktadır. Partilerin vatandaşlar tarafından tutulmaları halinde yalnız mensuplarının fedakârlıklariyle muvaffak oldukları dünyanın her yerinde görülmüştür, ve 1950 hattâ 1946 seçimlerinde milletimiz bunun en yakın misallerini vermiştir.

Geçici Komisyon Raporu

T. B. M. M.
Geçici Komisyon 11 . XII . 1953
Esas No : 2/575
Karar No : 2

Yüksek Reisliğe

Antalya Mebusu Akif Sarıoğlu ve 91 arkadaşının, Cumhuriyet Halk Partisinin haksız iktisaplarının iadesi hakkındaki kanun teklifi Umumi Heyetin 11 . XII . 1953 tarihli toplantısında kurulması kabul edilen Geçici Komisyonumuza havale edilmekle teklif sahiplerinden bâzıları ve Maliye Vekâleti temsilcisi hazır olduğu halde müzakere edildi.

Teklif sahiplerinin esbabı mucibesi tetkik olundu. Dermeyan olunan mucip sebepler aynen kabul edilerek maddelerin münakaşasına geçildi. Yapılan tartışmalar sonunda tatbikattaki tereddütleri izale ve kanunun uygulanmasını kolaylaştırmak için maddeler üzerinde bâzı tadilât yapılmıştır.

Madde 1 : Bu madde, malî mevzuat ve ıstılaha uygun şekilde tertibolunmuş ve Halk Partisinin mamelekine dâhil hak ve alacaklar da mevcut olabileceğinden bu maddeye bu hususta kayıt konmuş ve (iade) kelimesinden sonra (devir) tâbiri ilâve olunmuştur.

Madde 2 : Tenazuru temin için birinci maddeye göre tadilât yapılmıştır.

Madde 3 : Bu maddeye vuzuh verilmiş ve 5830 numaralı Kanunun 10 ncu maddesinin tatbiki lâzımgeleceği hususunda bir fıkra ilâve olunmuştur.

Madde 4 : Teklifin 4 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Madde 5 : Malların kaçırılması ihtimali derpiş edilerek Maliye Vekâletine Cumhurivet Halk Partisinden malûmat ve vesikalar talebedilmesi salâhiyeti verilmiş ve bunu temin maksadı ile 5 nci madde yeniden tedvin olunmuştur.

Madde 6 : Bu madde teklifin 5 nci maddesine tekabül etmektedir. Maddeye muvazaanın her türlü delil ile ispatı caiz görüldüğü kaydı ilâve olunmuştur.

Madde 7 : Bu madde teklifin 6 ncı maddesine tekabül etmektedir. 5 nci madde olarak ilâve edilen hükmün müeyyidesinin bu maddeye konulması zarureti karşısında maddenin başına (5 nci madde gereğince istenilen malûmatı müddeti içinde vermiyenler ve) kaydı eklenmiştir. Bu maddedeki (Temsil salâhiyetini haiz olan kimseler) cümlesi kaldırılarak (fiile iştirak edenler) ibaresi ilâve olunmuştur.

Teklifin diğer maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Öncelik ve ivedilikle müzakeresi temennisi

ile Umumi Heyetin Yüce tasvibine arzolunmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Geçici Komisyon Reisi	Sözcü	Kâtip
İzmir	Ankara	Çanakkale
H. Özyörük	H. Ş. İnce	N. Kirişcioğlu
Çanakkale	Erzurum	Erzurum
K. Akmanlar	E. Karan	S. Erduman
Giresun	Kocaeli	Konya
M. Şener	L. Tokoğlu	M. Â. Ülgen
İstanbul	İzmir	Niğde
H. Hüsman	B. Bilgin	H. Arıbaş
Seyhan	Yozgad	Zonguldak
Z. Akçalı	N. Ü. Alcılı	F. Açıksöz

(Maddeleri okumaya lüzum yok sesleri)

REİS — Biraz evvel okuduğum 102 nci maddeye göre gerekçeler okunduktan sonra madde metinleri de okunur diyor. Bu itibarla Geçici Komisyonun hazırladığı maddeleri okuyoruz.

Geçici Komisyonun değiştirişi

Cumhuriyet Halk Partisinin haksız iktisaplarının iadesi hakkında kanun teklifi

MADDE 1. — Cumhuriyet Halk Partisinin nüfuz ve hâkimiyetine dayanarak umumi, hususi ve mülhak bütçelerle belediye ve köy bütçelerinden İktisadi Devlet Teşekkül ve müesseselerinden doğrudan doğruya veya dolayısiyle vâkı haksız iktisapları sebebiyle halen malik olduğu bütün menkul ve gayrimenkul mallarla para ve sair kıymetler, haklar ve alacaklar Hazineye iade ve devrolunur.

MADDE 2. — Birinci madde gereğince devir ve iadesi lâzımgelen her türlü mal, para ve haklar ve alacaklar ve kıymetlere kimin yanında veya elinde bulunursa bulunsun Maliye Vekilliğince derhal el konulur.

MADDE 3. — Maliye Vekilliğince el konulmuş bulunan mallardan gayrimenkullerin tapu kayıtları, hiçbir talep ve müracaata hacet kalmaksızın Hazine namına tashih edilir.

Menkul kıymetler ve paralar da Hazine hesaplarına ithal veya irat kaydolunur.

5830 numaralı Kanunun 10 ncu maddesi hükmü yukarıki gayrimenkuller hakkında da tatbik edilir.

MADDE 4. — Teklifin dördüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 5. — Cumhuriyet Halk Partisi birinci madde mucibince el konulacak mallarla para ve sair kıymetler, haklar ve alacakların tesbiti hususunda Maliye Vekâletince istenilecek malûmat ve vesikaları 15 gün içinde vermeye mecburdur.

MADDE 6. — Muvazaa yoliyle veya başkaca hileli muamele ve sebeplerle üçüncü şahısların uhdelerine geçmiş bulunan gayrimenkul mallarla menkul mal ve kıymetler hakkında umumi hükümler caridir.

Ancak bu sebeplerden her hangi birisine dayanılarak dâva ikamesi halinde mahkemelerce müruruzaman def'i dinlenmez ve bu iddialar her türlü delil ile ispat olunabilir.

MADDE 7. — Beşinci madde gereğince istenilen malûmatı müddeti içinde vermiyenler ve bu kanun mucibince el konulması icabeden mal ve para ile hak, alacak ve sair kıymetleri kaçıran veya saklıyanlar ve bu fiile iştirak edenler hakkında, Türk Ceza Kanununun 276 ncı maddesinin birinci fıkrasındaki ceza tatbik olunacağı gibi kaçırılan veya saklanan malların, Âmme Alacaklarının Tahsili hakkındaki Kanunda yazılı komisyonca takdir ve tesbit edilecek kıymetleri kendilerinden tahsil olunur.

MADDE 8. — Teklifin 7 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 9. — Teklifin 8 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 10. — Teklifin 9 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

REİS — Şimdi kanun teklifinin tümü üzerinde söz almış olanların adlarını okuyorum :

İsmet İnönü (C. H. P. Meclis Grupu adına)
Cezmi Türk (Türkiye Köylü Partisi adına)
Muammer Alakant

Nusret Kirişçioğlu
Müfit Erkuyumcu
İsmail Hakkı Akyüz
Feridun Fikri Düşünsel
Fezvi Lûtfi Karaosmanoğlu
Said Bilgiç
Esat Budakoğlu
Nazlı Tlabar
Fahri Ağaoğlu
Naci Berkman
Vacid Asena
Vasfi Mahir Kocatürk
Mükerrem Sarol
Ziya Termen
Osman Kavrakoğlu
Akif Sarıoğlu
Namık Gedik
Behzat Bilgin
Halil İmre
Sinan Tekelioğlu
Fehmi Açıksöz
Salamon Adato
Ömer Bilen
Zühtü Hilmi Velibeşe
Mahmut Güçbilmez
Rükneddin Nasuhioğlu
Cevdet Soydan
Niyazi Ünal Alcılı
Hüseyin Balık
Ahmet Gürkan
Kemal Özçoban
Zihni Ural
Memiş Yazıcı
Emrullah Nutku
Hüseyin Fırat
Abidin Potuoğlu
Sudi Mıhçıoğlu
Mazhar Şener
Mustafa Zeren
İzzet Akçal
Nail Geveci
Mustafa Ekinci
Muharrem Tunçay
Mehmet Özbey
Murad Âli Ülgen
Lûtfi Tokoğlu
Şefik Türkdoğan
Osman Bölükbaşı
Abdürrahman Boyacıgiller
Himmet Ölçmen
Kâmil Boran
İrfan Aksu
Kemal Türkoğlu
Ali Fahri İşeri
Şevki Hasırcı
Hamdullah Suphi Tanrıöver
Hasan Ali Vural
Feyzi Boztepe
Abbas Çetin

KEMAL TÜRKOĞLU (Mardin) — İçtüzüğe göre, bir lehte, bir aleyhte olan milletvekillerine söz verilmesi lâzımdır.

Birçok arkadaşlar söz istemişlerdir. Birkaç arkadaş konuştuktan sonra Riyasete kifayeti müzakere takriri veriliyor. Bu yüzden, leh ve aleyhte konuşmak istiyen bâzı arkadaşlar konuşmaktan mahrum kalıyorlar. Onun için Riyasetten rica ediyorum, sıra usulüne göre değil, leh ve aleyhte konuşmak arzu edenlerin sırasına göre söz verilsin.

REİS — Kemal Beyin teklifi İçtüzüğün 85 nci maddesiyle alâkalıdır. « Söz, isteme ve yazılma sırasına göre verilir.

Kamutay isterse, görüşülen maddeler için yana veya karşı yahut üzerine, nöbetleşe söz söylenilmek kararlaşır.

Başkan söz alanların adlarını sırasiyle Kamutaya bildirir.

Komisyon adına söz istediklerinde, başkan veya sözcüler sıraya bağlı değildir. Son söz milletvekilinindir.

İçtüzüğün 85 nci maddesi budur. Maamafih yazılı bir teklif yoktur. Yazılı teklif geldiği takdirde bu maddeye göre söz veririm ».

C. H. P. adına İsmet İnönü.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Pek sayın arkadaşlar, önümüzdeki kanun tasarısı, Cumhuriyet Halk Partisi adındaki meşru siyasi teşekkülü itham ediyor, ceza kesiyor ve tatbik ediyor.

Karşısında bulunduğumuz hâdise, Büyük Millet Meclisinde adalet mercii vazifesini gördürmektir. Öyle bir adalet mercii ki, muhakeme ettiğini dinlemiyor. Kendi yargı âzasının, yani Büyük Millet Meclisi üyelerinin hür vicdanları daha önce Grup kararlariyle tasmim edilen bir hükme bağlanıyor.

Bu kanun tasarısı; ruhiyle metniyle, her türlü usuliyle Anayasaya aykırıdır. Bu tasarı hukuk prensiplerine, insan haklarına, Cumhuriyetin itibarına kasdetmek hareketidir. (Sağdan, bravo sesleri) Bu kanun tasarısı, iktidar başında bulunanların Büyük Millet Meclisine karşı bir zorlama teşebbüsüdür. (Sağdan, bravo sesleri).

Dokuzuncu Büyük Millet Meclisi, kendinden evvelki Büyük Millet Meclislerinin icraatını tanımamak yoluna şevkediliyor. Bu hareketin Devletin devamı ve istikrarı konusunda vahim mahzurlarını tahmin etmek güç değildir.

Cumhuriyet Halk Partisinin maddî varlığının müsadere edilmesi fiili, bizim için, tasarının hiç ehemmiyeti olmıyan tarafıdır. (Soldan, gülüşmeler).

Biz, hukuk dışı bir rejimin kurulmakta olmasiyle karşı karşıyayız. Açıktan tatbika başlanılan yeni rejimle vatandaş sorgusuz, müdafaasız mahkûm edilmektedir. (Soldan, böyle birşey yok, sesleri, gürültüler) Tarih kürsüsünden halinizi seyrediyorum. (Soldan, gürültüler) Suçluların telâşı içindesiniz. (Sağdan, alkışlar, bravo sesleri), (Solda: Gürültüler « Meclisi tahkir etmiştir » sesleri).

Türk âdatine göre hareket edelim. Türk âdetinde hükme mâruz bir kişi 400 kişiye karşı fikrini şöyler; Türk âdetinde dört yüz baba yiğit bir kişiye hücum etmez!.. (Soldan gürültüler) (Sağdan bravo sesleri)

HİMMET ÖLÇMEN (Konya) — 20 milyona rest çektiğin günleri hatırla!.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Vasiyet ve tesis hakları ve tasarrufları ilga olunmaktadır.

Tamamiyle hukuk dışına çıkmak yolunda olan bir iktidara karşı son sığınma yeri olan Büyük Millet Meclisi, Adaletsizliğin vasıtası haline getirilmek isteniyor. (Soldan şiddetli gürültüler)

Teşebbüs, vatandaş hakkına ve muhalefete karşı pervasız zülüm yoludur. (Gürültüler) Hareketlerinizin vasıflarını teşhirden niye korkuyorsunuz?

Zulüm yolunun zararları ve tehlikeleri üzerinde kâfi derecede sözler söylenmiştir.

Muhterem arkadaşlar;

Sizi, Grup kararınızla bağlı olarak adalet hükmü yermeye mecbur olmaktan dolayı ıstırap içinde inleyen vicdanınızla yalnız bırakacağız. (Soldan gürültüler, vicdanımızdan eminiz sesleri) Biz, Türk Milletinin yolunda hizmetlerimize devam edeceğiz. İktidarın açmak kararında olduğu adaletsiz yoldan, zulüm yolundan büyük milletimizin az zararla kurtulması için bütün kabiliyetimizle ve tam vatan severlikle çalışacağız. Hususiyle dünyanın büyük emniyetsizlik içinde ve Türk vatanının ağır tehlike karşısında bulunduğu bir zamanda... (Soldan «Eskisinden daha iyiyiz» sesleri, gürültüler)

Vatan tehlikesinden bahsolunurken insan merak eder, sözün sonunu dinler.

İktidarın mesuliyet duygusundan bu derece mahrum olarak vatanda hukuk dışı bir devre açması, ayrıca eseflere lâyıktır. (Soldan gürültüler) Bütün tesellimiz, milletimizin yüksek vatanseverlik hissiyle bu yeni rejimden büyük seçimlerle kurtulmaya muvaffak olmasıdır.

HİMMET ÖLÇMEN (Konya) — Sana bu millet bir ders daha verir.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Sizi Türk Miletine karşı mesuliyetlerle başbaşa bırakıyoruz. (Soldan gürültüler)

İki esas, milletin hâtırasında daima basiret dersi olarak kalacaktır. İktidarda bulunan bir siyasi partinin rakibi olan siyasi partiye karşı yaptığı isnat ve ithamı, bağımsız bir mahkeme hükmüne arzetmeye cesaret edememesi, ithamının haksız ve iftira olduğunun riyazi delilidir. (Sağdan alkışlar)

Hukuk dışında harekete karar vermiş olan bir iktidar, düşmemek için meşru olmıyan her vasıtaya başvuracak yoldadır. (Soldan şiddetli gürültüler, «Telâşımıza acıyorum» sesleri, «Onu ancak sen yaparsın» sesleri)

Tarihi şanlı hizmetlerle dolu olan Cumhuriyet Halk Partisi, bugün uğrıyacağı muamele ile yüksek bir şeref yoluna, vatanda her şeyden önce hukuk devleti kurmak için çalışma yoluna

girmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi bugün vatandaş gözünde vatan selâmetinin başlıca ümidi olduğunu bir daha anlamıştır. (Sağdan bravo sesleri, şiddetli alkışlar) (Soldan şiddetli gürültüler)

ABDULLAH GEDİKOĞLU (Ankara) — Sahtekâr, sahtekâr! 1946 yı unuttun mu?

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Işıktan korkuyorsunuz! (Soldan asla sesleri, gürültüler)

AKİF SARIOĞLU (Antalya) — O milyonlar nereden çalındı?

REİS — Müsaade buyurun efendim.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — 400 babayiğit bir kişiye hücum etmez. Türk âdetinde bu yoktur. Lûtfen dinleyin.

Vatandaşın bizim için beklediği ümitlere lâyık olacağımıza söz veriyoruz. (Sağdan şiddetli alkışlar)

(Soldan gürültüler ve kapak sesleri arasında Halk Partili mebusları salonu terkettiler)

REİS — Başvekil Adnan Menderes. (Şiddetli alkışlar)

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar; heyecanın haddi kusvaya varmış olduğunu takdir etmekte güçlük çekmezsiniz.

Demin buraya bu kürsüye yaşlı zat çıktı, saçları ak pak. Bütün manzarası ile şayanı hürmet. Fakat bütün evzaı ile, kelimeyi söylemiyeceğim, neye şayan olduğunu siz takdir edersiniz. (Bravo sesleri)

Muhterem arkadaşlarım, kararını vermiş, sıkılmıyacağım, diyor. Bütün tarihî hakikatların tam tersini söyliyeceğim, diyor. Bütün yaptıklarımı teker, teker ve tafsilen karşımdakilerine atfü isnadedeceğim, diyor. Ve karşıdakilerden, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kahir ekseriyetinden haklı olarak kopacak isyan sayhalarına karşı neler, ne cevap vereceğini daha önceden kararlaştırmış, sizin karşınıza çıkıyor, o evvelce kararlaştırmış olduğu sözleri, bir tiyatro sahnesinde aktörlük yapan bir aktör gibi, kendi hüviyetinin dışına çıkarak, büsbütün başka bir insanmış gibi, pervasızca sizin karşınızda söylüyor. Ondan sonra, bunların hepsini söyledikten sonra kürsüden inerken yine evvelce provası, mizanseni yapılmış olduğu şekilde hepsi ayağa kalkıyorlar, buradan bir resmi geçit halinde, Büyük Millet Meclisini, sözde, terkederek gidiyorlar.

Şimdi sevgili arkadaşlarım, asıl konuştuklarını zaptedemedim. Heyecanım mânidir, tafsilâtiyle cevaplamaya. Ama kürsüye gelip tafsilâtiyle cevaplıyacağım, bunları. Bu cevaplarımı vermezden önce sizlere yine bu Meclisi bir terkediş hâdisesini hatırlatacağım. 1947 senesinde miydi, 1948 senesinde miydi, şimdi iyice hatırlamıyorum, bütçe müzakereleri başlanmak üzere idi. Bütçe müzakerelerinde umumi tenkidi partimiz namına bendeniz yapmıştım. Kürsüden indim, zamanın Başvekili kürsüye geldi. O hiç kimseyi dinlemez, hiçbir kimseyi konuşturmaz, eda ve itiyatlariyle Demokrat Partiye sövdü. Demokrat Parti buna tahammül edemedi, evvelce kararlaştırılmış tiyatro sahnesinde vaz'ı sahne edilir gibi değil, fakat içinden kopan samimiyetin hamlesiyle B. M. Meclisini terketti, gitti. Ondan sonra bu zevat bizi tekrar Meclise getirmek için uğraştılar, bizzat Reisicumhur o zaman sahte olarak maalesef şu karşınızda konuşan adam (Bravo sesleri, alkışlar) şu karşınızda daha evvel konuşan adam, kendisinin Reisicumhur olmadığını bilerek dört sene Reisicumhurluk yapmış olan ve haksız olarak sekiz yüz bin lira aylık almış olan adamdır.. (Bravo sesleri, alkışlar).

İşte o zaman, Reisicumhur sıfatiyle kalktı dâvet etti, partimizin reisini, Demokrat Partinin reisini, ondan sonra tarziyeler verdi. Bu tarziyeler kâfi görülmedi, rica ve minnet içinde radyolarla tarziye mesajı neşretti. Demokrat Parti ondan sonra Meclise avdet etti.

Şimdi acaba onları telâşa düşüren nedir? Niçin Demokrat Parti Meclis Grupunu tekrar Meclisin içinde görmek için bu derece büyük telâş hissediyorlardı? Ve bunu tahakkuk ettirmek için ellerinden geleni yaptılar. Sebebini arzedeyim : Demokrat Parti Meclis Grupunun o zaman dâhil bulunmadığı bir Büyük Millet Meclisi, sadece eşkiya ve siyasi haydutların doldurduğu bir çatı altından başka bir mânası yoktu. (Bravo sesleri, alkışlar).

Sekizinci Büyük Millet Meclisinin bir meşruiyet zerresi var idiyse o meşruiyet zerresi de Demokrat Parti Meclis Grupunun 8 nci Büyük Millet Meclisine iltihak etmiş vatanperverlik ve vatanperverliğini göstermesinden ileri geliyordu. Bizim olmadığımız Büyük Millet Meclisi..

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER (Manisa) — Onları müdafaa eden adam....

REİS — Müsaade buyurun... söz almadan konuşamazsınız.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşane) — Ben eşkıya değilim.

ADNAN MENDERES (Devamla) — Ben yerimi terkediyorum. buyursun cevap vereceğim.

REİS — Hamdullah Suphi Bey, söz mü istiyor sunuz?

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER (Manisa) — Söz istiyorum.

REİS — Hamdullah Suphi Bey; müsaade buyurun. Söz almadan konuşamazsınız. Size söz veremem. Çünkü sırada konuşacaksınız.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Hamdullah Suphi Bey itirazınız ne ise söyleyin, cevap vereyim derhal.

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER (Manisa) — Bu çatı altında eşkıyalar vardı dediniz. Burada namuslu adamlar vardı.

ADNAN MENDERES (Devamla) — Cevap vereceğim.

(Hamdullah Suphi Beye hitaben ve yerinden.)

AHMET KOCABIYIKOĞLU (Balıkesir) — 1946 seçimlerinin ne şekilde cereyan ettiğini biliyordunuz. Vatandaş topluluklarının; bütün vatan sathında bar bar bağırdıklarını, «Bu adamları biz seçmedik dediklerini ve o Meclisin gayrimeşru olduğunu namuslu vatandaşların o meclisten çekilmeleri gerektiğini meydanlarda bağırdıklarını duymadınız mı?

Duyduğunuz halde ve siz de İstanbul'dan seçilmediğiniz halde onlarla beraber bu Meclisde bulunmadınız mı? Bu da sizin bu hitaba lâyık olduğunuzu göstermez mi?

REİS — Ahmet Bey rica ederim müsaade buyurun.

TEZER TAŞKIRAN — Ben de söz istiyorum.

REİS — Müsaade buyurun.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Şu heyecanlı tezahürler bertaraf edildikten sonra sükünetle tekrar sözlerime başlıyorum.

1946 seçimlerinin ne suretle yapılmış olduğu cümlece malûmdur ve Türk milletinin vicdanında meknuzdur. O acı.. Onun acı (Gürültüler)...

TEZER TAŞKIRAN (Kars) — Reis Bey, söz istiyorum.

REİS — Müsaade buyurun.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Müsaade buyurun, müsaade ederseniz konuşayım. Ben hiçbir zaman çok muhterem Hamdullah Suphi Beyefendi ile muaraza halinde bulunmak istemem. Çünkü kendişinin zaman zaman Demokrat Partiye ve hak ve adalete ne suretlerle yardıma çalışmış olduğunu en canlı ve taze bir hâtıra olarak hâfızamda muhafaza etmekteyim. Bunun ve minnet ve şükranı kendisine karşı her zaman eda edeceğim bir borç ve vazife teşkil eder.

Sevgili arkadaşlarım sözlerim 1946 seçimlerinin tarzı cereyanını tasvîre ait sıfatlardan başka bir mâna ifade etmez. Bunların hiçbiri mebus olduklarını bilen ve şuurlarında mebus olduklarını kabul eden ve vicdanlarında mebus olmadıklarına dair bir şaibe taşımıyan muhterem arkadaşlarımız için değildir. Fakat onların içinde bir çokları vardır ki, kendilerinin mebus olmadıklarını yüzde yüz bilmekteydiler. Ben bundan Tezer Hanımı, ben bundan çok muhterem Hamdullah Suphi Tanrıöver'i elbette gönül dolsu itimatla tenzih ederim. (Bravo sesleri). Bunda şek ve şüphe mevcut değildir. Ondan sonra eşkıyalık veya haydutluğu siyasi sahada cereyan ettiği için, mecazi mânasında almak lâzımgeldiği hakikatı da siz idrak sahibi, yüksek seviyeli Heyete karşı izahtan müstağni bir keyfiyet teşkil eder. (Bravo sesleri, alkışlar). Yüksek Heyetinize karşı, suçlusunuz ve suçluluğunuzun karşısında titremektesiniz demek cüretini gösteren bir zatın, mebus seçilmediğini bile bile Cumhurbaşkanlığı ve yapmış olduğu hakikatını hatırlamamak ve sizlere hatırlatmamak büyük Türk milletine hatırlatmamak elden gelir mi? Eğer bunda siyasi âdaba uygunsuzluk görüyorsanız, hâdisenin büyük ehemmiyetinin telkin ettiği heyecanın beni buraya kadar getirmiş olduğunu lûtfen kabul ve teslim buyurunuz. Bir insan ki, 200 bin kişiyi, bir günde, birkaç günde, bütün sathı vatanda eşkıya çeteleri gibi, sandık başlarında sandık kırmak, mazbata tahrif etmek şunu yapmak, bunu yapmak suretinde emirle istihdam etmiştir. Ondan sonra hiçbir mahkemeye müracaat etmek hakkını bırakmamıştır. Binlerce tutulmuş mazbatanın bir tek tanesi dahi, Türkiye'de mevcut binlerce mahkemeden birisine dahi götürülüp dâva açılamazdı. Böyle bir sistemi kurmuştu memlekette. Şimdi diyor ki, hâkim de sizsiniz, muhakemeyi de siz görüyorsunuz, cezayı kesiyorsunuz, tatbikatını yapıyorsunuz.

Muhterem arkadaşlar, 1946 seçimleri nasıl

cereyan etti. Kendisi emri verdi. Hiçbir mahkemeye müracaat imkânı yoktu. O emirle astığı astık, kestiği kestikti. Nasıl cereyan ettiğini bugün binlerce, on binlerce, yüz binlerce vatandaş, hattâ o hailenin içinde vazife almış olanlar dahi artık aradan zaman geçtiği için tıkır, tıkır, apaçık konuşmaktadırlar. Onu, o zamanı hatırlamak mümkündür.

Ondan sonra bütün bu suiistimallerin bu iradei milliyenin apaçık ayaklar altına alınmasının muhakemesini kim gördü arkadaşlar? Bunların hepsi Büyük Millet Meclisinde görüldü, yani birçokları mebus olmadıkları halde mebusum diye gelip oturanlar, yani şikâyetler şayanı kabul olduğu takdirde, bu sıraları terketmek mecburiyetinde kalacak olan insanlar, bizzat hâkimlerin ta kendileri idi. Şimdi bu zat kalkmış diyor ki bizim mallarımızı alacaksınız. Büyük Millet Meclisini heveti hâkime haline getirdiniz, muhakemeyi görüyorsunuz, mücazatı veriyorsunuz, ondan sonra tatbikatını da siz yapıyorsunuz. İradei milliyenin serbest tecellisi gibi bir milletin hayatında en büyük ehemmiveti olan bir meselenin bir millî muazzam haile halinde cereyan etmesinin tek saiki ve tek iradesi olan bir insanın karşınıza çıkıp ta bu tarzda konusması hakikaten vicdanlara, havsalalara sığmıyan bir keyfiyettir. Beni mâzur görünüz, ben, bundan belki elemdide olurlar diye kendilerinin bu elemini tedavi ve bu elemlerini bertaraf edecek hislerle mesbu olarak konusmak isterdim. Ve onun için buraya gelmiştim. Fakat ne çareki ortada değismis hicbir sey yoktur. Ve Halk Partisi ve onun başında bulunan zat, bu memlekette vatandasların hürriyet ve haklarının düsmanı ve büyük tehlikesi olmakta devam etmektedir. (Şiddetli alkışlar, bravo sesleri). Sinizmin bu derecesi, sahteliğin bu derecesi tiyatroculuğun bu derecesi dünyada görülmemistir. Her sevi söyledi. Bütün vasıfları, kendilerinin yaptıkları hareketleri ve kendilerini hepsini ve haiz olduğu vasıfların tonunu sizlere gözlerinizin karasına baka baka çekinmeden söyledi. Korkunç bir şey arkadaşlar.

Hayatının 70 yasını ikmal etmiş, Devleti elinde bunca seneler bulundurmuş vekar ve havsiyetin imanı şeref ve havsivetin en yüksek derecesine gelmiş olması icabeden bir insanın mahcubiyet duymadan bu derecede pervasızlıkla, hakikatları bu derece tersine çevirmiş olması ve gözlerinizin karasına baka baka bunları konuşması ve tarihten sizi seyrediyorum diye hakikaten mübalâtsızlığın ve pervasızlığın görülmemiş bir örneğini vermesi, cidden hazindir, Türk âdatı milliyesi bakımından hazindir. İnsan yaptığını kabul eder, zımnen itiraf eder, açıktan söyliyemiyorum, siz anlayın der. Sükutu ile vekar kazanır. Hayır arkadaşlar, böylesi yok karşımızda.. Dikkat ediniz arkadaşlar, dikkat ediniz, böylesi yok karşımızda. Her şeyi söyledi. Söylemediği bir tek şey var, bu mallar Halk Partisinin haklı iktisaplarıdır, demedi arkadaşlar. (Alkışlar, diyemez sesleri) Türk Milletinin bilmesi lâzımgelen, böyle bir karar karşısında öğrenmesi lâzımgelen bir husus vardı, o da, kendi sahip oldukları ve sahip olduklarını iddia ettikleri ve Demokrat Partinin müsadere yoluna gittiğini iddia ettikleri malların kendi malları olduğunu Türk Milletine karşı söylemeli idiler, bunu münakaşa etmeliydik. Görüyorsunuz ki, bu mallar bizim mensuplarımızın, âzamızın ve hepimizin verdikleri aidatla, yaptıkları teberrularla tahassul etmiştir bu çoktur, niye alıyorsunuz, bizim elimizden almanızın sebebi nedir? Dive kendilerini müdafaa etselerdi konuşulabilirdi, arkadaşlar. Bu malların kendi malları olmadıklarını iddia edemediklerine göre, bu malların % 94 küsurunun kendi kaynaklarından değil, gayrimeşru ve gayrinizami kaynaklardan elde edilmiş olduğunu üç sene evvel maliye müfettişleri raporlarla da teyidedilmiş olmasına rağmen bütün milletin bu vakıayı yüzde yüz bir kanaatla bilmekte olmasına rağmen sadece şeklin siperi arkasına sığınarak hukuk devleti, adalet dısı, yeni nizam diye memleketi kötülemeye gitmesi memleketin milletlerarası itibarına taarruz etmesi, Devlet menfaatlarını savunma vazifesiyle rubu asır ömrünü geçirmiş olan bir insanın nasıl irtikâp edebileceği bir hakikattır? Bunun karsisında vicdanlar donmaktadır arkadaşlar. (Soldan bravo sesleri).

Türk Milletine hitabederek arzediyorum: Bu zat buradan tiyatrodaki bir insanın baskasının rolüne girmesi kabilinden tamamiyle hakikatları bir tarafa bırakarak yalan söylemistir. (Soldan bravo sesleri) Yalan söylemiştir. Biz Halk Partisinin mallarını almıyoruz. Halk Partisinin mallarının bir parası dâhi mevzuubahis değildir. Halk Partisinin bütün malları kendisinin olsun

ve fakat H. P. sinin malı olanlar kendisinin olsun. % 96 sı gasba dayanıyor.

Burada esbabı mucibe lâyihası okundu. Bu esbabı mucibe lâyihasını kendileri de okudular. Bu kürsüye gelirken bu esbabı mucibeyi okumuş bulunuyorlardı. Altmış mebusturlar. Bunlar kısa zamanda her birisini madde madde cevaplandırabilirlerdi. Siz diyorsunuz ki, şu muhasebei hususiyeden alınmış değildir, hayır şu 9 milyon lira Başvekâletten gelmiş diyorsunuz, değildir, şu 21 milyon Devlet bütçesinden gelmiş diyorsunuz, değildir, diyebilirlerdi.

Dikkat ediyormusunuz arkadaşlar, sadece bizi itham ediyorlar diyorlar, bu mazbata bizi itham ediyor, diyorlar. Ve fakat itham maddelerinin hiçbirisine dokunmuyor. Büyük Millet Meclisini ömürleri boyunca muti bir alet olarak kullanmış olan insanlar Büyük Millet Meclisinin büyük bir adaleti icra edeceği sırada onun serbest iradesini şüpheler altında bulunduracak vasfı, vasıfları ruberu sizlere isnat etmekten çekinmemektedirler.

Muhterem arkadaşlar, heyecanıma kapılarak sözümü yarıda bırakmıştım. Buradan çıkışlarının bir tedai ile bizim bir zamanlar Meclisi terketmemiz hâdisesini size naklettirmişti. Şimdi tekrar geliyorum. Çıktılar, gittiler, o zaman dedim ki, araya gürültü girdi. Demokrat Parti Meclis Grupu olmasaydı Sekizinci Büyük Millet Meclisinin meşruiyeti muallâkta kalırdı. Fakat çok sevgili arkadaşlarım, kendilerine taallûk eden bir mal meselesinden dolayı B. M. Meclisini terketmiş olan grup, avdet etmese dahi B. M. Meclisinin meşruiyetinden ve vazife görüşme ve metanet ve selâbetinden bir santim farketmez. (Bravo sesleri ve şiddetli alkışlar) Sizi kendileri gibi, şu teatral eda ile Meclisi terkettiklerinden dolayı telâşa düşeceğimizi ve amanın geliniz diyeceğimizi zannediyorlarsa veyl onlara veyl onlara. (Alkışlar) Bu suretle bırakıp gidenler eğer haysiyetlerinin ve şereflerinin eri ise tekrar bu kapıdan içeriye girmezler. (Bravo sesleri, alkışlar) Çünkü burası, tiyatro sahnesi değildir. Ben kendilerinde hiç olmazsa bu mertliği, hiç olmazsa bunu bir jest olarak yapmak değil ve fakat samimî kâlbimizden doğma bir hamle ve harekettir. Hakikatını tebyin edecek surette avdet etmemelerini beklemek yerinde olur. Muhterem arkadaşlar, burada bulunmaları işlerimizi engelliyor da onun için mi? Hâşa. 3,5 sene muhalefetin en şirretine göğüs gerdik. Üç ayımız kaldı ve bu 3,5 sene zarfında tarihinde görmediği hizmetleri bu vatana eda etmekle öğünerek Türk milletinin huzuruna ve reyine gitmek hakkını kazanmış bulunuyoruz. 3,5 sene bütün engelleme, bütün baltalamaları karşısında gözümüzü kıpratmadan vazifemize devam ettikde, şurada geride kalan üç buçuk ay için acaba burada olmazlarsa daha rahat mı ederiz gibi bir hissin altında konuşmadığımı sizler ve Büyük Türk Milleti elbette takdir eder. Onlardan pervamız yoktur. İsnattan, iftiradan, şirretlikten asla pervamız yoktur.

Halk Partisine bu milletin daha vereceği cizye vardır, zannediyorum. Maalesef kendilerinin siyasi ve içtimai teşkilâtlanmamızı çok geri bırakmış olmalarından dolayı başka partiler mevcut değil. Onun için bu cizyeyi daha Türk Milleti vereceğe benziyor. Halk Partisi iktidara nasıl mütahakkim ve müntakım ise muhalefette de mutahakkim ve intikamcı olmuştur. Bunu tarih sayfaları böyle yazacaktır. Muntakım, mutahakkim ve inhisarcı.

İşte muhalefetleri de aynen böyle tecelli etmiştir. Sabah, akşam; hiçbir fikir mevcut değil; ve sabah, akşam, hiçbir fikir mevcut olmadığı halde bir sürü lâfazanlıkla memleket vazifesinde canla başla çalışmakta olan bir iktidara sabah akşam lâfazanlıkla sövmektedirler. Hiçbir iktidar muhterem arkadaşlarım bu derece taarruza uğramamıştır.

Onlar, 1946 seçimleriyle ve ondan evvelki seçimlerle, ondan sonraki hareketleriyle millî iradeyi ayaklar altına almaktan hiçbir perva göstermedikleri bizim onlara karşı hareketlerimiz ne derece edibane, ne derece ölçülü, ne derece vatanperverane olmuştur. Öte yandan serbest iradesi ile vazife başına gelmiş olan Demokrat Parti iktidarına karşı ve memlekete büyük hizmetler yapmakta olan bir iktidara karşı ne derecelere kadar ağır hücumları reva görmüş oldukları her kesin gözlerinin önündedir. Bunlardan yılmadık, çekinmedik, asabımızı bozmadık. Hangi yeni rejimden bahsediyorlar? Üç ay sonra seçim ve onların zamanındaki seçim değil. Namuskâr ve dürüst seçim. Bunda hiçbir Türk vatandaşının daha asla ve kat'a şüphesi yoktur. Demokrat Parti, Demokrat Parti iktidarı, Demokrat Hükümeti hata işlememiş midir? Elbette hata işlemiştir. Hatalı

olduğumuz yerler elbette vardır. Hatalarımızla sevaplarımızı karşılaştırarak millet elbette yarın siyasi hükmünü verecektir. Bizim bu yaptığımız eğer millet nazarında bir hata olarak tecelli edecekse üç ay sonra serbest seçimlerde bu hatamızın bedelini mertçe ödemek için hazırlanmış bulunuyoruz. (Sürekli alkışlar, bravo sesleri). Onlar gibi Varlık Vergisini yapıp kanun siperi arkasında saklananlardan değiliz, onlar gibi murakabesizlik işinde her türlü kanunsuzlukları yaptıktan sonra şeklî kanunsuzlukların arkasına saklıyanlardan değiliz. Bütün efal ve harekâtımız milletin önünde, bilhassa kendilerinin yüz defa büyütücü adesesi altında cereyan etmektedir. Ne diyebildiler, ne söyliyebildiler? Rejimde tekâmül etmemiş nokta varsa yarın Büyük Milletin huzuruna gideceğiz, vereceklerdir hükmünü. Elbette memleketin idare mesuliyetini üzerinde bulunduranlar şu ve bu noktada, belki efkârca kabili izah bulunmıyan hareketler yapmışlarsa bunun izahı yine bize düşer. Onun izahı ve memleketin idare mesuliyetinin tahmil ettiği mecburiyetler olarak telâffuzu olabilir.

Muhterem arkadaşlar, bakınız size, sabrınızı suiistimal etmek istemem, hazırlanmadan başlamış oldum ve bir heyecanlı hâdise zımnında kürsüye ve huzurunuza gelmiş bulundum. Affınızı rica ederim. Fakat sevki tâli bu suretle konuşmaya getirdi beni, affınızı tekrar rica ediyorum.

Şimdi bakınız arkadaşlar, 1946 Belediye seçimlerinde Sayın Reisicumhur - o zamanın Cumhurreisi - İnönü'nün Kurultayda söylediği sözleri bir dinleyin, tatbikatın ne suretle tecelli etmiş olduğunu görün ve Türk Milleti bunu görsün. Burada, bu kürsüde böyle konuşan adamın yarın icabettiğinde, hâdiseler gerektirdiğinde ne suretlerle hareket etmek istidadında bulunduğunu Türk Milleti görsün, ve öğrensin.

Şimdi huzurunuzda okuyorum : Şüphe etmek istemem ki, şimdiye kadar kurulmuş olan partiler, seçime parti olarak gireceklerdir. Şimdilik hiçbir partiye mensup olmıyan siyaset adamlarımızın da seçime katılarak memlekete hizmet imkânını arayacaklarını umarım. Milletin iradesinin açık bir asurette belli olması için bu kadar dikkat gösterdiğiniz halde partilerin veya bağımsız olanların bir bahane bularak seçime girmekten kaçınacaklarını farzetmek istemem. Son zamanlarda bâzı memleketlerde seçime iştirak ememek taktiği görülmüştür.

Şimdi de Meclisi terketmek taktiği, bunun mânası, yabancı devletlere karşı memleketin iç idaresini itham etmektir.

Şimdi bir tedai ile demez misiniz, sevgili arkadaşlarım, şu Meclisi terketmek manzarası, memleketin iç idaresini yabancı memleketlere karşı itham mânasından başka bir mâna tazammun etmez mi? Devam ediyorum. «Kendi iç idaremizi yabancı devletlere karşı kötülemek teşebbüsünü, Türkiye denilen memlekette vatandaşların hoş görmiyeceklerine eminim. Bundan başka iktidara karşı siyasi partiler teşkil edip samimî olarak bizim idaremizi beğenmiyen vatandaşları topladıktan sonra onları oy sandığı başına gitmekten menetmek vatandaşları meşru mücadele yolundan ayırmak demektir. Böyle vatandaşlar fikirlerini yürütmek için meşru olmıyan yollara teşvik edilmiş olurlar. Siyaset hayatımızın gelişmesini eski Balkan komiteciliğine yönelmek ve sürüklemek vebalinden siyasetçilerimizin sakınacaklarını umarım». Buradaki tehditleri 1945 - 1946 senenin olduğunu hatırladığınız takdirde bu tehditlerin mânasını takdir etmekte gecikmezsiniz. Devam ediyor «Bütün bu mülâhazalardan sonra şunu da açık olarak söyliyeyim ki, vatandaş oylarını kazandığımız yerde haksız ve kanunsuz hareket ettiğimiz ve kaybettiğimiz yerde lâyık olduğumuza uğradığımız propagandasından da ürkmiyeceğiz. Serbest ve samimî bir seçim» - daha belediye seçimleri arkadaşlar - serbest ve samimî seçimden bahsediyorlar. «Serbest ve samimî seçim hedefimizdir.» Yalan.. Yalan.. Yalan.. Tıpkı bugün burada konuştuğu gibi, arkadaşlar.

Affediniz siyasi âdabın dışına çıksam dahi, bir Millî meseleyi halletmekteyiz arkadaşlar. Bu fitne bitsin, bitsin artık bu fitne memlekette. Bir insan çıkıyor, dehşetli hakikatın mahcup edici bir sinizmle koskoca yaşlı dünün Devlet reisi çıkıyor, bütün hakikatları tahrif ediyor. Bütün Türk milletinin vicdanında meknuz olan hakikatları pervasızca çiğniyor artık bunlara bir son vermek, bu devrin bir sonu gelmek lâzımgelir. İnşallah yeni seçimler bu intikal devresini bütün feci ve elîm manzaralariyle tasfiyeye yarıyacaktır. (İnşallah sesleri). «... Kazanırsak..»

Tasavvur ediniz, kazanırsak... Kazanacağından yüzde yüz emin. Çünkü kazanamıyacak olsa dahi, tedbirini almış, kazanırsak diye sanki bir terdide sevkediyor, Sanki kazanmamak ihtimalini derpiş etmiş gibi görünüyor. Görüyorsunuz, sahai siyasetin sahtekâr artistleri neler söylüyorlar ve neler yapıyorlar. Bakınız arkadaşlar «... Kazanırsak vazifemizi yapmakta devam edeceğiz, seçimi kaybedersek karşıya geçerek fikirlerimizi ve siyasetimizi savunmaya çalışacağız ve bu yolda iktidara karşı dost kalarak onun muvaffakiyetini ve hizmetlerini takdir ve teşvik etmekten zevk alacağız...»

Kaybettiler, fakat 1946 da kaybetmediler. 1946 da kazanmadılar, fakat darbe ile kuvvet darbesiyle kazanarak iş başında kaldılar. 1950 de büyük Millî kıyam karşısında kaybettiler.

Fakat kaybettikten sonra o dediklerini yapmadılar. İktidara dost kalmak, onun muvaffakıyetini ve hizmetlerini teshil etmek ve onun muvaffakıyetlerini ve hizmetlerini teshil etmekten zevk duymak. Bu üç buçuk senenin elîm hikâyeleri ile şu sözleri arasında bir münasebet tasavvur edilebilir mi arkadaşlar? Bunların sözleri ile kavillerinin bir birine uymıyan bin türlü manzarasını bu suretle belirtmiş oluyorum. Bundan başka hazırlandım, birçok, maziye ait gelmiş geçmiş hâdiselerde, hareket tarzlarını belirtecek birtakım vesikalar getirdim. Fakat benim tasarladığım tarzda bir konuşma olmadı.

Şimdi, muhterem arkadaşlarım; size muhalefet olarak Halk Partisinin bu kanunun çıkmasından sonra hakiki bir parti haline istihaleye başlıyacağını ifade etmek isterim. Bu Halk Partisi hâlâ elinde büyük paralar olduğu ve merkezden bu paralar öteye beriye dağıtıldığı içindir ki, hâlâ daha merkezde 3 - 4 kişinin sultası altında bulunmaktadır, tamamiyle. Alışkanlığı da buna ilâve etmek lâzımgelir. Merkezin sultası altında bulunmaktadır ve maalesef büyük bir ekseriyti mâsum ve temiz Türk vatandaşlarının arzusu hilâfına bir kısmı kalil, hattâ diyebilirim ki, 3 - 5 kişi Halk Partisini kardeş kavgasının eşiğine kadar götürmüşlerdir.

Muhterem arkadaşlar, ben hâlâ, hattâ şuradan karşımızdan çıkıp giden Halk Partisi Meclis Grupu âzalarının dahi vicdanlarının tâ derinliğinde bu yapılan hareketin doğru olmadığını kabul ettiklerini biliyorum. Burada çıkan bir gazete ve onun etrafında toplanmış olan iki adam her gün emrivakiler ihdas etmek suretiyle partilerarası mücadeleleri bugünün bu sevimsiz, bu kötü manzarasına getirmiş bulunuyorlar. Bugün sadece Demokrat Partinin kanunlara dayanan idaresinin teşkil ettiği mesnedin ötesinde demokrasinin mânevi mesnetlerini tamamiyle tahrip etmişlerdir, demokratik iklimi tamamiyle tahrip etmişlerdir. Sadece gazetelerini okumak dahi bunu derhal kabul etmeye sizi sevkedebilir. Nerede kaldı karşılıklı muhabbet, nerede kaldı karşılıklı hürmet, nerede kaldı tenkid yolu ile ikaz ve memleket menfaatlerini tahakkuk ettirme yoluna sevk? Nerede kaldı karşılıklı tolerans, karşılıklı müsamaha. Bunların hiçbirisi yok.

Demokrat Parti namı hesabına bir tek iyi nefes alınmış değildir, bir tek iyi söz söylenmiş değildir. Kaç defalar ve kaç defalar, biliyorsunuz, bütün hakikatları bir tarafa bırakarak ve sadece salâha götürmek ümidiyle kendilerine karşı takarrüp hamleleri yaptık. Bunların hepsi, aman bu takarrüp vâkı olur, diye ne suretle önlendi ve nasıl emrivakiler ihdas edildi. Maziye bir göz atacak olursanız hepsi gözlerinizin önünde canlanır. Sevgili arkadaşlarım, bu memlekette ideal bir demokrasinin kurulmasına ramak kalmıştı denilebilir. Tâbir caizse eğer karşımızdakiler küçücük bir anlayış gösterseler, şu daha iktidara ilk geldiğimiz ilk günden itibaren her gün yaralamakta devam ettikleri kalblerimizi küçücük küçücük sözlerin şifa verici tesirleriyle tedavi etmiş olsalar ve memleket menfaatlerini anlamakta güçlük çekmeseler, öteden beri müteharrik oldukları tahakküm hissini bir tarafa bıraksalar, iktidardan düşmüş olmanın kendilerine telkin ettiği intikam hissini bir tarafa bırakabilseler ve büyük memleket menfaatlerini uğrunda, gözlerini istikbale tevcih ederek, bir an için kardeş olduğumuzu hatırlasalar, 3 ay sonra yaklaşmakta olan seçimlere el ele vererek, onlarla bir bayram havası içinde gitmek ve dünyaya, tahammüle, karşılıklı sevgiye, karşılıklı hürmete dayanan ideal demokrasinin en kısa zamanda bu memlekette kurulmuş olduğunu göğsümüzü gere gere haykırmak imkânını ve böyle saadeti bu memlekete bahşetmiş olurlardı. Ne çare ki bunları takdir edecek insanlar değillerdir.

Sevgili arkadaşlarım; eğer, sözlerimde ileri giden yerler varsa sadece nefis müdafaası za-

ruretiyle yaptığımı kabul ediniz. Hattâ ileri sözlerden dolayı, suçlu oldukları halde kendilerinden dahi mazur görmelerini rica ederim. Bu kürsüde Yüksek Heyetinizi Demokrat Partinin dört yüz mebusundan teşekkül eden kahir ekseriyeti yüzüne karşı suçlandırmak ve siz suçlusunuz, demek elbette insanı çileden çıkaran tesiri haizdir. Ben onlardan bu sözü geri almalarını talebediyorum. Bu sözü geri aldıkları takdirde bütün söylediklerim başka bir zamana aittir, telâkki etmek lâzımgelir ve bir safhayı tamamiyle kapamış oluruz. Bunları söylerken bir vazife yaptığıma kaaniim ve bu vazifenin elîm olduğunu takdir edersiniz arkadaşlar. Ben böyle ak pak bir zata kalkıp da, doğru eğri Devlet Reisliği yapmış, o mevkie gelmiş bir zata kalkıp da bu suretle konuşmak istemezdim ve bugün için niyetim bu değildi. Fakat şurasını söyliyeyim ki; sizi toptan suçlandıran insanın bu isnadını, bu iftirasını geri almadığı takdirde sözlerimle lâyık olduğu mukabeleyi görmüştür, demek çok yerinde olur arkadaşlar. (Bravo sesleri, alkışlar).

REİS — Efendim, bir takrir var okutacağım.

SİNAN TEKELİOĞLU (Seyhan) — Kifayet takriri ise aleyhinde konuşacağım.

Yüksek Başkanlığa

Söz alan mebusların, konuşmalarını kanunun lehinde mi yoksa aleyhinde mi yapacakları sorularak sıra ile söz verilmesi hususunda Meclisten karar alınmasını arz ve teklif ederim.

Mardin Mebusu
Dr. Kemal Türkoğlu

(Ret ret sesleri)

REİS — Müsaade buyurun efendim.

Takriri oyunuza arzediyorum. Kabul edenler.. Etmiyenler.. Takrir reddolunmuştur.

Köylü partisi adına Cezmi Türk, buyurun.

KÖYLÜ PARTİSİ MECLİS GRUPU ADINA CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Efendim, bendenizin Yüksek Heyetinize arzedeceklerim C. H. Partisinin haksız iktisapları hakkındaki kanun tasarısı üzerinde olacaktır.

Her ne kadar demin Sayın Menderes, grupunuzdaki müzakerelerde tamamiyle tatmin olunmadığını gösteren uzun beyanlarını tekrar ederken 1946 seçimlerinin âdeta kesinhesap raporlarına kadar girdilerse de bendeniz bunu sadedi dışı telâkki ettiğim için o noktalara temas etmiyeceğim.

Arkadaşlar; mevzuumuz C. H. Partisinin haksız iktisapları hakkındaki kanun teklifidir. Ve bu teklif hakkında yüksek grupunuzun kararı vardır. Bu grup kararı ile, bu kanunu bir an evvel çıkarmak arzusundasınız. Diğer bir grup da kararı ile son sözünü söyledi buradan, sahneyi terkedip gitti. Böyle iktidar ve muhalefet olarak iki büyük grup kararı karşısında bir küçük muhalefet grupunun da lûtfen kararını dinlemenizi rica ederim. (Buyurun sesleri)

Son dakikamıza, son nefesimize kadar vazifemizi yaptığımıza kani olarak, burada söz hakkımız bulunduğu müddetçe sizleri ikaza çalışmak kararımızdır. (Bravo sesleri) Bu karar ile de bu tasarı hakkındaki grupumuzun noktai nazarını kısaca arzedeceğim. İzahını sonra yapacağım. Belki dinlemekten sabrı tükenen arkadaşlar olursa kararı önceden öğrenmiş, fazla izahatı dinlemek zahmetine katlanmadan içtinap etmiş olsunlar. Bir cümle ile : Bu teklifi kanuni nabemevsimdir...

NUSRET KİRİŞCİOĞLU (Çanakkale) — Daha evvel mi çıkmalıydı?..

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Bu kanun teklifinin milletçe beklenen vakti merhunu 22 Mayıs sabahından başlamakta idi. Fakat sayın Menderes 22 Mayıs sabahı şafağında buradan çıkarken Yüksek Heyetinize bir devri sabık yaratmıyacağız teminatını verdi, takabbül edildi, karara bağlandı. Fakat yıllar, yıllar geçti devri sabık yaratmıyalım derken siz de bilfiil devri sabık oldunuz. (Gülüşmeler) 22 Mayıs sonrasında bu hesapları ele alsaydınız, yani şu demokratlar ilk iktidarda iken defteri âmalinize yazılmadan bu kanunu ele alsaydınız milletçe beklenen ve tasvip edilecek bir kanun olurdu. Milletçe beklenen, hattâ bundan daha âm ve şâmil olması lâzımgelen bir kanundu. Fakat üç buçuk sene iktidarda kaldıktan sonra, bugün itham ettiğiniz, hattâ sayın Menderes'in, sonunda haklı olarak özür dilediği gibi, bu kürsüden Başbakanın müsamahası ile ölçüyü aşan kelimeler harcadıktan sonra, el sıkışmalar, kızışmalar, sevişmeler üç sene bu memlekette cereyan ettikten sonra ve hele demokrat iktidar olarak sizin de defteri âmalinize birçok şeyler kaydedildikten sonra bu kanunu getirmeniz mevsimsizdir. Biz küçük bir grup olarak, bu mühim kanun, ev-

velâ millet ve memleket menfaatine uygun mudur, zamanı mıdır, yeri midir? diye düşündük. Sonra, bir parti meselesi midir? diye düşündük. Şuna karar verdik ki; bu kanun, bugün için, milletimizin ve memleketimizin menfaatine uygun değildir. Bugün tedvin edeceğiniz bu kanunla, senelerden beri huzur ve sükûn isteyen, siyasi partiler arasında karşılıklı sevgi ve saygının tahakkukunun hakikat haline geldiğini görmek isteyen bir millete karşı, yeniden siyasi döğüşler, vuruşmalar, mücadeleler, huzursuzluklar getiriyorsunuz arkadaşlar.

Onun için millet ve memleket menfaatlerine uygun görmediğimiz bu kanunun şimdi tedvini lüzumsuz, zamansız ve yersizdir, diyoruz.

Acaba bu kanun parti menfaatleri bakımından da bir kıymet midir? Biz tarafsız olarak, her iki tarafı dinledikten sonra, bir defa objektif olarak şunu arzedelim : Bu kanun, maalesef, partiniz için de menfaatli olmıyacaktır. Siz bu kanunu çıkardıktan sonra, her partide mevcut olan ve sizlerde de bulunan partizanlarınızı tatmin etmiş olacaksınız. Bu kanun, belki gelecek seçimlerde yapılacak aday yoklamalarını kazanmanıza yardım edecektir. Fakat bu memlekete demokrasi rejimini getirmiş olan bir partinin namzetleri olarak millet huzuruna çıktığımız zaman aynı kuvveti, aynı neticeleri elde edeceğinizi maalesef tahmin etmiyorum arkadaşlar. Onun için Grupumuzun ve partimizin menfaatine yaramıyacağı aşikâr olan, memleketin beklediği huzur ve sükûna ise bugün için yeni bir şey getiremiyecek ve bilâkis huzursuzluk getirecek olan bu kanunu, bu zaman içinde niçin alelâcele getirdiniz ve niçin kabul edeceksiniz? Bunu bir türlü anlamıyoruz.

Arkadaşlar, yalnız anladığımız bir nokta vardır : Açık ve samimî söyliyelim ki, bu kanunu teklif eden 91 arkadaş, artık Sayın Menderes'in iktidarından gına getirdiler ve partinizin bu kuvvetli ekseriyetini de iktidardan ekarte etmek için başka çare bulamadılar da yeni bir yolla Halk Partisini takviye edelim ve şirret diye tavsif ettiğiniz C. H. Partisi mebuslarından buraya yüz tane daha mebus getirtelim de Adnan Menderes'le başa çıksın diye bu kanunu yaptılarsa yerinde ve doğrudur. (Daha ciddî olunuz sesleri).

REİS — Müdahale etmeyiniz.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, kanunun mucip sebepleri okundu. Biz de bu mucip sebepleri tetkik ettik. Gerekçenin şekli, ruhu üzerinde durmak istiyorum. Bir defa şekil itibariyle, maalesef Türkçe olmıyan cümleleri ihtiva etmektedir. Bunu kaydedeyim : Demin okunurken ne kadar düşük ve bağlantısız cümleler kullanıldığına siz de simaen vâkıf oldunuz. Meselâ : «Mânevi pürüzler» gibi sözler de var. Bu terimleri kanunun gerekçesinden öğrenerek munisleştirmeye biz de milletle temasımızla dilimize almaya çalışacağız. (Gülüşmeler)

Sonra böyle kanunları tıpkı eskilerin getirişine uyarak bir gurup kararı halinde bir gecede buraya getirmektesiniz. Geçende Samsun'da Sayın Menderes «İcabederse bu gibi kararları 3 gün içinde getiririz» buyurmuşlardı. Gerçi gurup kararından sonra Cuma, Cumartesi, Pazar, Pazartesi 4 gün oldu diyordum, demin bir arkadaşım Pazar tatil günüdür sayılmaz dedi. (Gülüşmeler) Demek ki, kanunu mevut müddet içinde getirdiniz, üç gün içinde de çıkaracaksınız Ondan sonra da burayı terkedenlerin usullerine uyarak bunu icra edeceksiniz. Halbuki sizin, bütün bunları tenkid eden ve iktidara gelen insanlar olarak daha muvazeneli, daha mantıki, daha az hissî olarak hareket etmeniz gerekirdi.

ABDÜRRAHMAN FAHRİ AĞAOĞLU (Konya) — Üç sene bekledik.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Bunu süratli kararlar serisinden yeni bir karar olarak usul süz ve şekilsiz görmekteyiz arkadaşlar.

Gerekçenin muhtevası üzerine de eğildik. Gerekçede birçok cümleler, tâbirler, mefhumlar âdeta birbiriyle tezat halinde, birbiriyle dövüşmekte, yarışmaktadır. Yani fikirler başka başka yerlerde doktrinlerle serbest güreş yapmaktadır. Onun için anlaşılması çok güç bir kompleks halindedir. Gerekçenin bir yerinde vatandaşla Devlet arasında karşılıklı itimat ve tesanütten bahsediyor. Bu, eski bir zihniyet, totaliter anlayış. Sonra demokratik anlayışa giriyor, tasarı, Devlet, «Vatandaşlar topluluğunun mânevi şahsiyetini temsil eder» diyor. Doğru. Ama bu iki fikrin hangisi tutuluyor? Onu tefrik etmek müşkül. Yani muhteva karışık, kompleks halinde. Çünkü, ahlâki, hukuki, siyasi hangi tezi tutmuştur, belli değil. Fikirlerde kiristalize bir vuzuh yok. Bir yerde ahlâkı tutmuş gibi görünüyor, bir yerde hakkı tutmuş gibi görünüyor, Fa-

kat haklı bir cümlesi var, Sayın Menderes bu sarih hukuki bir vesikadır diyor, maalesef. Öyle değil.

Bakınız gerekçenin kendisi ne diyor :

«... ve yine bunun içindir ki siyasi yollarla yapılan haksız iktisaplar ancak siyasi yollarla bertaraf edilebilir.»

Başka bir yerinde:

«... bu, mevcut mevzuatla halledilemez, hukuk sistemi ile çaresine bakılamaz», diyor.

Onun için, gerekçe Sayın Menderes'e rağmen siyasi olmak iddiasındadır.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Tabiî, tabiî. İzah edeceğim.

REİS — Devam edin lûtfen.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Biz inceledik, Evvelâ ahlaki bir vesika mıdır diye.. Maalesef ahlaki noktadan getirilmemiş, evvelce bu memlekette cereyan etmiş, hakiki şahıslar tarafından icra edilmiş hususlara temas etmemektedir. Hakiki şahısları bir tarafa bırakarak, yalnız hükmi bir şahsı hedef tutmuş, kabul ediniz. Bir anonim şirket, icrai faaliyet ediyor ve ortakları gayrikanuni işler yapmış haksız iktisaplar yapmışlar, şunu etmişler, bunu etmişler, ama hakiki şahıslar aranmıyor. Yalnız şirket var diyorsunuz. Şimdi siz, şirketin binasını, masasını, portföyünü, kasasını, haczetmekle hesabı gördüğünüz kanaatine varıyorsunuz. Asıl suçlu ve mücrimleri gerekçenin sonuna getirmişsiniz. Asıl suçlu durumda, onlara mühim bir ima var. Üçüncü sefer onların da hesabını görmek.... (Soldan gülüşmeler) Sayın Menderes'in burada ima ettiği cümle ile de öyle anlaşılıyor. Bu itibarla ahlaki vesika, samimî ve hasbi olmak lâzımdır. Diğer bir tâbirle doğru ve diğerkâm olmak lâzımgelir. Bu vesika, bütün siyasi partiler için olsaydı, Demokrat Parti ve Demokrat Parti gurupu, bugün ve bundan sorası için, memlekette kanun hudutları önünde ahlaki müeyyide getiriyor, derdik. Halbuki siz tahsisen maziye ait bir müesseseyi tasrih ediyorsunuz. Haldeki siyasi partiler için hiçbir şey yok, istikbaldeki siyasi partiler için hiçbir şey yok. (Soldan var sesleri).

REİS — Müsaade buyurun.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Efendim, bendeniz hep metin üzerinde konuşmaktayım. Ve metnin başlığı şu şekildedir: «Cumhuriyet Halk Partisinin haksız iktisaplarının iadesi hakkında kanun teklifi». Geçici Komisyonun raporu da öyle, siyasi partilerin haksız iktisapları hakkında kanun teklifi, demiyor. Mevcut ve istikbale ait bir şey yok? (Soldan, mevcut yok sesleri).

Arzu ederseniz onları da arzedeyim.

Bir kanunun, hukuki olarak âdil ve şâmil olması lâzımdır. Maahaza gerekçenin de böyle bir iddiası yok, sadece bir hükmi şahsiyetten bahsetmektedir, yani kanunun bütün şümul ve mânası bir partiye ait bulunmaktadır. Bu kanun bir tek şahsiyeti hükmiyeye ait bir kanundur.

Doğrusu hayret ediyorum, burada Merhum Atatürk'e ait kanun mevzuubahis edilirken birçok hukukçuların dilleri, burada ve komisyonlarda harekete gelmişti, «tek şahıs için kanun çıkarılamaz» diyorlardı. Hukuki şahısla hükmî şahıslar arasında hukuk nosyonu bakımından ne fark vardır? Bendeniz onu bilmiyorum.

REİS — Cezmi Bey rica ederim mevzu dışına çıkmıyalım.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Atatürk için şahsi kanun çıkarmıyalım diyen bir meclis bir tek şahsiyeti hükmiye hakkında nasıl kanun çıkarıyor ve bunu izah edemiyor. İnşaalah bundan sonraki arkadaşların izahları arasında bunun da izahını dinleriz.

Arkadaşlar, bu kanun, gerekçesinde görüldüğü gibi her şeyden evvel siyasi bir kanun teklifidir. Ancak siyasi kanun tekliflerinin tek ve birinci şartı : Milletin ekseriyetini tatmin edici olmasıdır. Bu kanun bugün milletin ekseriyetini tatmin edecek bir kanun değildir. Şunun için değil; bu kanun gerekçesi, mâtuf olduğu hedefi de aşmış, mazinin bütünlüğünde ve mazinin bu bütünlüğü içinde, bütün ihtişamiyle metfun bulunan bir büyük şahsiyetin, Atatürk'ün muhasebesine kadar gitmiş ve hükme bağlamıştır. Burada açıkça diyor gerekçe. «Malî mevzuat geçmiş iktidarın bu kabîl tasarruflarını iptal etmeye kâfi değildir. Çünkü her şeyden evvel bu tasarruflara parti olarak memlekete hâkim bulunmanın verdiği cüretle bizzat Devlet vasıta kılınmıştır.»

Arkadaşlar, bir milletin Meclisi vasıta kılınmıştı, denir, bir milletin mahkemeleri vasıta kılınmıştır denir, bir milletin icra cihazı, Hükümet vasıta kılınmıştı, denebilir. Fakat Devlet vasıta kılınmıştı deniyor, teşri, kaza ve icranın başında Devlet Reisi hüviyeti içinde bir hükme bağlanıyor. Gerekçenin hükme bağladığı

zamana göre o zaman Devletin başında merhum ve mağfur Atatürk vardı. Siz bir partiden şu veya bu maksatla onun hakiki şahsiyetlerinden veya şahsiyeti hükmiyesinden hesap soracaksınız bundan memleket fayda görecek, o ayrı bir şeydir. Fakat bu hedefe vâsıl olmak için; o memleketin büyük bir çoğunluğunun hürmetle hassas bulunduğu bir şahsiyeti, bu tasarı içinde mahkûm etmenin ve hele onu ebedi medfenine millî bir ihtiramla tevdi ettikten sonra burada mahkûm etmenin hiç yeri yoktur. (Öyle değil sesleri).

REİS — Cezmi Bey işi şahsileştirmeyin rica ederim.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Yine gerekçeden okuyayım.

«Mazide başka partilerin kurulması yollarını fiilen kapatmış memleket kaderine kayıtsız şartsız, murakabesiz hâkim olmuş, şeklen muhafaza ettiği Büyük Millet Meclisini yalnız kendi mensuplarından ibaret bir heyet haline getirmiş, kendi İçişleri vekillerini parti umumi kâtibi ve valileri parti il idare kurulları reisleri haline getirmek suretiyle devletle karıştırmış ve hattâ bizzat Devlet yerine geçmiş bir partinin bütün bu yollarla kendi lehine temin ettiği menfaatlerin tamamen istirdadı elbette icabeder.»

Arkadaşlar, bunlar oldu ama, derin görüş farkını tebarüz ettireyim. Şimdi hak vereceksiniz.

Atatürk Halk Partisini, Halk Partisi reislerinin, mutemetlerinin ve müfettişlerinin elinden almak mecburiyetinde kaldı. Hükümeti icra, teşri ve kaza cihazlarını partizanların tasallûtundan kurtarmak için bunu yaptı. Hepiniz bilirsiniz. Ve hele yaşlılarınız, Halk Partisi içinde yaşamış ve idari vazife almış olanlar benden daha iyi bilirsiniz.

Atatürk artık Hükümet otoritesini dahi aşan, devlet otoritesine nüfuz etmeye çalışan partizanlığı, hele hele tıpkı Moskova'daki gibi bir genel sekreterliği yaşatmak istiyen genel sekreterini ekarte etmek için bu kararı aldı. Ve millet de bundan yarı yarıya ferahlık duydu. Çünkü partizanlardan kurtuldu. Daha kanuni, mutedil, insani hareket eden bir şekle koydu.

REİS — Meseleyi şahsileştirmeyin rica ederim, Cezmi Bey.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Rica ederim. Aynen metin üzerinde konuşuyorum. Sadet harici bir şey varsa söyleyin. Çok rica ederim.

REİS — Devam buyurun.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Bu, millete kuvvet getirmiştir. Bunu burada tersine mütalâa etmek, tamamen Halk Partisinin partizan zihniyetine intibak etmektir. O vakit siyasi iktidarın valiler, kaymakamlar eline geçmesinden eza duymuş bir zat yazmıştır. Tipik, hattâ prototipik bir C. H. Partisi partizanının zihniyetini ifade etmektedir, gerekçenin bu pasajı... Bununla şunu göstermek istiyorum : Bu karma fikirler içinde sizin esas tuttuğunuz maksat ve hedefi aşan, çok daha ileriye, uzaklara (hem sizin istemediğiniz, beklemediğiniz yerlere kadar) yükselen ve mahkûm eden bir şey var. Bu bir marazi ve mücrim bir komplekstir. Bunu tesbidetmek, teşhis etmek lâzımdır. Sizin Grup kararınıza esas olduğunu tahmin etmediğimi zannettiğim bu metni vicdanınızla başbaşa koyarak tekrar tekrar tetkik ediniz. Burada gayesi sinsi, marazi bir kompleks bu gerekçenin içinde kıvrılmış yatmaktadır. Dikkatinize arzedeceğim sadece bu kadardır. Teşhise varmak istemiyorum. Atatürk hakkında hükme bağlanmış. Maddeleri de getirince ayrıca hakiki bir şahsiyetin vasiyetnamesini dahi iptal etmiş duruma düşmektedir. Bu tarihî itham altına girmenize de hiç lüzum yoktur.

Haksız iktisaplar faslına gelince; bunların büyük bir kısmını bendeniz daha üç senedir biliyorum. Yüksek Grupunuzda misafir bulunduğum sene zarfında ittilâ hâsıl etmiştim. Temenni ederim ki, üç seneden beri daha yeni tetkikler yapılmış olsaydı, geri kalan 54 vilâyetteki şümul ve mahiyeti de meydana çıkarılmış olsaydı, ve bu rakamlar verilseydi daha gösterişli olurdu. Bu arada şuna da dikkatinizi çekmek isterim. Asıl bunların müdafaa etmesi lâzımgelen Halk Partililerdi. Bu kanunun çıkarılması için tetkik etmek fırsatını buldunuz. Oradaki gayrimenkullerin çoğunu o parti, Hükümet eline geçtiği devirde iktisabetmiştir. Hattâ halkevleri, idare âmirleri parti reisi olduktan sonra çoğalmıştır. Bizde idare memurları modaya alışmış. Çünkü onlar Hükümet daha çok yol isterse yolcu olurlar, maarif istiyorsa maarifçi olurlar, hastane istiyorsa sıh-

hatçi olurlar, şunu istiyorsa şu, bunu istiyorsa bu oluyorlar. Tıpkı bunun gibi, valiler partı başkanı oldukları zaman da halkevi yapmak mânisi ve modası başlamıştır. Burada yaptıkları işte budur. Bu insanlar, eski Halk Partililer bunları alıp da içtimai müesseselere yardım yapmışlarsa yine iyi. Fakat benim gibi 50 yıl yaşamış olanlar iyi bilirler ki, bunlar bu kadar diğergâm değillerdir. Bunlar böyle ucuz fiyatlarla özel idarelerden, Hazineden, Evkaftan canı azizleri için de yüzlerce, binlerce zeytinlik, çiftlik, bina ve saire almışlardır. Siz, böyle aynı ucuz fiyatla mal alanları bir yana bırakmışsınız ve içinizden birkaç idealist çıkmış ve şu partinin aldığı bu şekildeki emlâki geri alalım diye bir fetiş yapmışsınız. İşte karşınızda birkaç yüz bina, beş on tarla, birkaç yüz sandalya, birkaç yüz masa, belki birkaç milyon da banknot vardır ve öyle tahmin ederim, Sayın Adnan Menderes demin talebettiği için temas edeceğim, şu yüksek grupunuz içinde oturanlardan bir kısmı o zamanlar Halk Partisine bir miktar bina temin etmişlerdir, içimizde böyle arkadaşlar vardır o zamanki idealist arkadaşlar vardır. Şimdi bu ittihamı binefsihi içinde o zaman bu partiye hizmet ediyorum diye iktisaplar yapmışlardır, şimdi de vâzıı kanun olarak kendi kendilerini itham için bir hükme bağlamakla meşguldürler. Bu, gerekbenim derin, ruhi konpleksimin başka bir veçhesidir. Bununla bu hesabım kapatılamıyacağı anlaşılıyor. Sizler, C. H. Partisinin aldıklarının ancak küçük bir parçasını millete iade edeceksiniz. Bunu da göz önünde tutmak icabeder. Halk Partisinin aldığı çok büyük kısımlardan en küçük bir parçasını vermekle milleti nasıl tatmin edeceksiniz?

Görülüyor ki, en basit tenkid fikrine ve hattâ tahlile tahammülü olmıyan bir kanun teklifi karşısındayız.

Arkadaşlar; yapmak istediğiniz şeyde bir küçük hesabımız da var. Karşınızda hâlâ bir türlü yenemediğiniz bir muhalefeti mâlûl ve mağdur bir hale getirerek yine karşınızda bırakmak istiyorsunuz. Karşınızda temiz, dürüst evvelki mâzisi ile meşgul olamıyacağınız bir parti bırakmak istemiyorsunuz. Mâlûl olsun ki, yine karşınıza geldiği zaman siz onun mâlûliyetine hücüm ediniz. Şövalöresk olan odur ki, karşınızda meç yapacağınız muhalefet de sizin kadar kuvvetli sizin kadar mazisi az yüklü ve sizin kadar cevval olsun. Siz vurmak ve yaralamak istiyorsunuz arkadaşlar. (Gürültüler).

Bu büyük Millî meselelerde ortada yoğuz. Hele bu gibi kanunlardan sonra bizim iyrapta yerimiz yoktur. Siz iki cepheye ayrılıp vuruşacaksınız, biz bütün milletle beraber eza duyarak sizi seyredeceğiz. Bize bıraktığınız budur.

Efendim, vaktinizi çok almak istemiyorum. Kısaca arzedeyim; bunlarda samimî iseniz, bizim bütün bu fikirlerden mülhem olarak partimizin tüzüğünün 99 ncu maddesinin (C) fıkrasında bir hüküm vardır, bu, siyasi partilerin siyasi kudretine nüfuzla, mal, para, kredi iktisaplarını önlemeyi âmirdir. Siz de, temenni ederim, bu ahlâki hükmü kanunlarımızda ve siyasi partilerimizde bir besmele mahiyetinde yazımız. Memleket menfaatleri icabı, iktidarlarımız ve partiler bu majörite sistemi ortadan kaldırmalıdır. Seçim çevreleri küçülmeli, seçilenler partilere mahkûm olmamalı.

İktidara gelenlere, nüfuz, mal, para gibi menfaat temin eden bu canhıraş ve hunhar sistemi ortadan kaldıralım.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Aydın) — Ne demek istiyorsunuz? Açık söyleyin.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Komisyonun gerekçesine gelince; bu gerekçede maalesef hakikaten hiçbir tahlil yapılmamıştır. İşin kolayına kaçmış, «... dermeyan olunan mucip sebepler aynen kabul edilerek maddelerin münakaşasına geçildi» diyor. Böyle mühim bir siyasi meselede Muhtelit Komisyonun bu işi bu kadar hafife almasını da şekil bakımından, muhteva bakımından doğru görmedik arkadaşlar. Komisyonda bu gerekçeyi yazan, bu kadar kısa geçen arkadaşlara da tâirizlerimizi arzederim.

Arkadaşlar, dünya gayet kritik bir devre içinde yaşamaktadır. Şimdiden katî, kesin olarak iki kampa ayrılmıştır. Biz antikomünist cephenin hudut kalesi vaziyetinde bulunuyoruz. Maddi kuvvetlerimiz kadar, hattâ ondan daha çok mânevi bütünlüğümüzü ayakta tutmalıyız. İstirhamımız odur ki, sayın Menderes'ten istirhamım odur ki, ne kadar tethiş gelirse gelsin, ne kadar tahrik gelirse gelsin, kendisini asla partizan ekseriyetin ruhuna, teşvikına, alkışlamalarına kaptırmadan, memleketin menfaatini, hattâ bâzan az parlak da görünse, hattâ Menderes susuyor dense, Menderes silik kalıyor

deseler dahi, kenarda, bunların üstünde kalmasını bilsin. Fiilen girdiği seçim kampanyasında vatandaşları birbirine düşürecek tahrikleri tadile çalışsın, yoksa en yakınımızda Suriye, biraz uzağımızda Mısır, biraz Doğuda İran'ın ibret verici acıklı halleri gözümüzün önünde durmaktadır. (Soldan gürültüler).

REİS — Mevzua gelelim.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Arkadaşlar; beş altı senedir demokratik mücadele içinde olan bu memleketlerin şuradan buradan gelen tahriklerle ne hale geldiği cümlemizin malûmudur. Bunlardan sakınmak lâzımdır. Bilhassa sayın Menderes bunları göz önünde bulundursun, bu memleket korkunç kâbuslar içine düşmesin, bunu kendisinden bilhassa istirham ediyoruz, rica ediyoruz.

REİS — Mevzua gelelim Cezmi Bey.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Bu gerekçe ile çıkacak olan bu kanunu Yüksek Meclis tasvip etse dahi sayın Reisicumhur bunu tasvip etmesin. Zira Atatürk'ün hayatı ile dolu olan günleri de bu tasarı ile mahkûm etmek demek olacaktır. (Öyle şey yok sesleri).

Son sözümüz şu olacaktır arkadaşlarım.. Telâş etmeyin, iki üç ay sonra bizi hiç görmez olacaksınız, biraz sabırlı olunuz, dinleyiniz.

Son sözüm şunlar olacaktır : Demokrat Parti muhalefeti bu memlekete nurlu, ümitli bir şafak gibi gelmişti. Herkes yeni bir hamle, yeni bir hızla hürriyet ve refah yolunda istikbal yürüyüşüne geçmişti.. Heyhat... Demokrat Parti iktidarı ise bunun aksi oldu. Hürriyetlerimiz tahdide uğradı. Öyle kanunlar çıkardınız ki refahımızın kaç gündür münakaşasını yapıyorsunuz.

REİS — Cezmi Bey, sadet üzerinde konuşunuz.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Fiyatlar karaborsadadır.

REİS — İktisadi meseleyi bırakın.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Büyük mesuliyetler taşımaktasınız. Fevrî kararlar vermekten kabil olduğu kadar sakınınız. Tarihimizde ele geçen müstesna bir fırsat el'an ellerinizdedir, iktidarımızdadır. Bunun aksine olarak bir şafak gibi doğan Demokrat Partiyi, bugün gurub etmekte olan bir iktidar haline getirmeyiniz. Çünkü önünüzde bu gidişle kanlı ve karanlık geceler vardır. (Soldan şiddetli gürültüler) Biz ikaz vazifemizi yapmakla müsterihiz.

REİS — Başbakan buyurun.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar; Cezmi Türk'ün tenkidlerini kendi edası ile, biraz mizahi olarak cevaplamak lâzımgelir. Hakikaten üzerinde fazla durmaya değmez gibi geliyor, ama partimize karşı çok fazla ithamlar olduğu için bunları reddetmek mecburiyeti de hâsıl oluyor.

Sözlerinin sonundan başlıyacağım. Demokrat Parti muhalefeti, şafak gibi doğmuştu, diyor. Şimdi gurub olmakta olan bir iktidar halindedir, diyor.

O, şafak gibi doğduğu zamanlarda, dikta rejiminin taraftarı olarak Cezmi Türk Bey, o şafağın daha şafak halinle iken söndürülmesi hususunda elinden gelen tedbirleri almıştır. (Bravo sesleri)

Bizim partimize 1950 ye yakın bir sırada girmiştir. Misafereti çok kısa olmuştur ve 1950 ye gelinceye kadar dilinin döndüğü ve kaleminin çiziktirebildiği imkân dâhilinde millî şefi methetmiştir, o şafak doğduktan sonra, Demokrat Parti iktidarı, hürriyetleri tahdit ediyor, diyorlar. Hürriyetlerin tahdit edilmesine ne kadar taraftar olduğu 1945 ten evvel değil, yeni bir nizam kurulup da Türkiye toptan, milletçe yeni bir hürriyet ufkuna âzim olduğu devirden başlamak üzere yine, artık millî kıyam karşısında o dikta rejiminin tamamiyle mağlup olduğu ve çarei selâmetin bizim partinin saflarına iltihak etmekte bulduğu zamana kadar yine Cezmi Türk arkadaşım yani 1949 sonlarına kadar o dikta rejiminin, o hürriyetleri tahdit etme rejiminin taraftarı olan birçok yazılarla birçok gazetelerin sütünlarını süslemiş bulunuyor.

Şimdi, Demokrat Parti, hürriyetleri tahdit etmekle suçlandırılıyor. Hürriyetlerin tahdit edilip edilmediğini çok iyi bilirsiniz. Dünya, aklı selimini, izanını kaybetmiş değildir. Bütün dünya, Türk Milletinin hürriyetlerinin zerre kadar tahdit edilmemiş olduğunu bilmektedir. Bunu istediği kadar, istediği yerde her zaman münakaşa etmeye hazırız. Fakat kendisi hürriyet taraftarı ne zaman oldu? Yani bu Demokrat Parti çok büyük mücadeleler yapıp, çok büyük zahmetler çektikten sonra bir an kendisine bir heves geldi, hürriyet taraftarı oldu, şimdi de hürriyetlerin tahdit edilmesinden

zari zari şikâyet etmektedir. Fazla üzerinde durmak icabetmez gibi gelir bendenize.

Vatandaşları birbirine düşürecek tahriklerden çekinmek lâzım, diyor.

Muhterem arkadaşlarım, acaba dünya bugünkü şartlar altında 1945, 1946, 1947 dünyasından daha mı ağırdır? 1945 - 1946 nın şartları, Türkiye'nin tek başına olduğu ve Sovyet Rusya'nın dünyanın birçok milletleri tarafından çok sevildiği zamanlarda Türkiye'nin vaziyeti çok daha tehlikeli idi. Hattâ o kadar ki, o zaman Türkiye'den üs ve toprak istemek tehdidi dahi yapılıyordu. Ve biz o tehdidin altında bulunuyorduk. Türkiye dünyanın en tehlikeli bir mıntakası halindeydi, bu tehditlerin Türkiye'ye tevcih edilmiş olması bakımından. Fakat işte o zaman 1946 seçimleri oluyordu. Millet ayağa kalkmış, orada, orada toplanıyor; jandarmalar, polisler dipçikle, süngü ile mütemadiyen halkın bağrına dipçik vurmakta, halkı köşeden köşeye, köyden köye, dağdan dağa sevketmekteydiler. Hakikaten Türk Milletinin olgunluğu ve Demokrat Partinin vatanperverane rehberliği olmamış olsaydı, o tahrikler, çok ileri neticeler verebilirdi. Ama o zaman, Cezmi Türk, o tahrikleri yapanları kalemiyle müdafaa etmekte idi. İsterse bütün hepsini getirip kendisine veririm. (Soldan alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, şu oluyor, şu oluyor, şu oluyor, sizi tahzir ve isabetli kararımızda terdit için ne kadar delil varsa hepsinin getirilmesinde ihmal gösterilmiyor. Acaba getirdiğimiz Takriri Sükûn Kanunu mudur? Acaba darağaçları mı kuruyoruz, acaba Varlık Vergisi mi ihdas ediyoruz? Acaba 1946 daki memleketşümul seçim faciası mı tekrar ediliyor ki? Daha hâtıralarınızda en canlı olarak yaşıyan bu vakıalar ortada durup dururken sadece gasıp malı olduğunu reddetmek imkânını bizzat kendileri dahi nefislerinde bulamadıkları malların, bir adalet icabı millet Hazinesine iadesi hâdisesi karşısında kucak dolu delillerle karşımıza çıkılıyor ve sizi bu karardan nükûl ettirmek için her tedbire başvuruluyor. Bu, sadece yaygaradan ibarettir. Çünkü alınan, partinin kendisine ait olmıyan, Türk Milletine ait olan mallardır. Bir partinin malını almakla o partiyi meflûç bırakmak mevzuubahis olsa idi, Demokrat Partinin ebediyen meflûç doğması - kendisininki gibi - mukadder olurdu. « Karşımızda temiz ve dürüst muhalefet bırakmak istemiyorsunuz » diyorlar. Kendilerinin temiz ve dürüst muhalefet olarak doğmuş olduklarını kabul ediyoruz ve kendilerinin şahsan bu vasıfları haiz olduklarını biliyoruz. Ne çareki kavil ile fiil, hayal ile hakikat birbirine uymuyor. Cezmi Türk arkadaşım bir nizamname yapmak, o nizamnameyi neşretmek suretiyle Türk milletinin huzuruna bir kere çıktıktan sonra Türk Milletinin kitle kitle, fevç fevç tarafına iltihak edeceğini ve onun da bir ikinci Demokrat Parti gibi hareket edeceğini hayal eylemişti. Şimdi bu hayalin sukutu karşısında bir hüsranla bir heyeti nâsıha rölü oynamaktadır. Karşınıza çıkmış, bir Türk muhibbi mahmi edası ile...

REMZİ OĞUZ ARIK (Seyhan) — Asla.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Zatiâliniz için değil. Hiç sizin için değil. Burada konuşurken canımızı acıtırlarsa gayet tabiî biz de o canımızın acisiyle lâyik olan cevabı vermek mecburiyetinde kalırız. Burada şahıslarımızdan tecerrüt ederek meseleleri bahis mevzuu etmek lâzımgelirken doğrudan doğruya, birkaç defa, kendilerinin hitaplarına mâruz kaldım, cevap vermek mecburiyetindeyim, Partimizi savunmak mecburiyetindeyim, Türk Milletine karşı, bu söylenen sözleri cevapsız bırakmamak vazifemizdir. Bunların zihinlerde, vicdanlarda bırakacağı rüsubu bertaraf etmek vazifemizdir ve bu vazife birinci bendenize teretübetmektedir, mingayrihaddin.

Diğer partileri de menedecek hükümler koymak lâzımdır, diyorlar. Bu söz ilk defada insanın zihnini teşviş edebilir. Fakat vatandaşların zihnini teşviş etmemek lâzımgelir. Ben kendine bunu istinadetmiyorum. O halde bu sözlerinin doğuracağı suizannı sözü ortadan kaldırmak lâzımgelir. Sanki başka partilerin, yahut Halk Partisinin gaspettiği malları istirdadetmişiz ve şayet başka partilerde mal gaspedecek olurlarsa kanunlara onları koymadığımız için onların gaspettikleri mallar alınamıyacakmış.

Sevgili arkadaşlarım, hakikat şudur ki, Halk Partisi, bu malları kanunlara uyarak gaspetmiş değildir, bunlar, kanun dışı gasıplardır. Her şeyden evvel söyliyeyim ki, âmme müesseseleri, ne hakiki şahıslara, ne de hükmi şahıslara teberrularda bulunamazlar. Müzayede-

ye çıkarılmadan 70 000 ağaçlık bir zeytinlik 100 - 200 liraya satılamaz. Bunlar görülmüş işler değildir. Bütün bu tasarruflar devletlik ve Hükümetlik sıfatlarına dayanılarak kanun dışı alınmış, tamamiyle nevi şahsına munhasır bir hâdisedir. Sui generis bir hâdisedir. Ahkâmı âdiye ile, ahkâmı hususiye ile halledilecek bir mevzu değildir bu hakikatları lâyihadaki esbabı mucibe, ifade etmektedir, tamamiyle doğrudur ve yerindedir. Kanun siyasi olmasını bir ıstırapla karşıladılar. Kanunların hepsi sanki adliye kanunlarıymış ve sanki B. M. Meclisi adliye kanunlardan başka siyasi mahiyette kanunlar çıkarmazmış gibi bir fikri, sarih olmasa dahi, dolayısiyle, müdafa yoluna girdi.

B. M. Meclisinin bir mahkeme olmadığı, bir heyeti hukukiye olmadığı aşikârdır. B. M. Meclisi, her şeyden evvel, bir heyeti siyasiyedir. Onun çıkardığı kanunlar, bir heyeti siyasiyenin hüviyetine uyacak vesikalar teşkil eder. Bu demek değildir ki, B. M. Meclisi, kanunları yaparken, hukuk prensip ve esaslarını ihmal eder. Hayır. Hukuk prensiplerinden, adalet ve nasafet duygularından, memleketin ihtiyaçlarından memleketin zaruretlerinden ilham alarak memleketin idaresini elinde bulunduran bu en yüksek merci, memleketin teşriî organı olarak kanunları tedvin eder.

Şimdi, bir defa, kanunların siyasi olmaması lâzımgeldiği iddiasını ortaya koyduktan sonra şayet, nazariyeyi ilerletiyor, şayet diyor, siyasi kanunlar çıkarmak icabederse o kanunun milletin büyük ekseriyeti tarafından tutulmuş olması lâzımdır, diyor. Bu kanunun milletin büyük ekseriyeti tarafından tutulmıyacağını nereden biliyorsunuz? Cezmi Türk Bey, öyle öylüyor. Sanki Gallop müessesesi gibi plebisit yapmış, bütün her taraftan sormuş, soruşturmuş ve ondan sonra öğrenmiş ki, milletçe tutulmuyor. Ondan sonra prensiplerin mehengine vuruyor, siyasi kanun ancak milletin büyük ekseriyeti tarafından tutulmak şartiyle yapılır, mademki, milletin büyük ekseriyeti tarafından tutulmıyacak, o halde bu kanunu yapmayınız, diye öğüt veriyor. Arada birtakım sözler ediliyor. Bunlar, heyeti içtimaiyemiz için tahripkârdır. Birbirimizi birbirimizden, vatandaşları kendi kurdukları müesselerden iktidardan, Meclisten, Hükümetten, partilerden şüphe edecek mevkilere götürüyorlar. Ben bunların açıklanması taraftarıyım. Menfaat kampları kuracaklardır, ondan sonra bir menfaat kördüğüşü başlar, diyor.

Üç buçuk senelik iktidarımız bu devresini bitirmek üzeredir. Bunlardan neler gördülerse dünyada o görülenlerin ötesinde bilinmiş olduktan sonra önlememek gibi hakikaten vahim vaziyetlerle karşı karşıya gelmişlerse ben, kendilerini bir milletvekili olarak, bildirmeleri icabederdi, kendilerini vazifeye davet ederim. Bir defa olsun beni vazife ve salâhiyet sahibi olan beni, eğer memlekette böyle menfaat kampları kurulmuş olmasından, bir boydan bir boya memlekette cereyan etmekte olmasından haberdar etmiş değillerdir.

Milletvekilliği vazifesi, bu vecibeyi tahmil etmektedir. Ben kendisini yerimde bekliyorum. Ondan başka eğer deliler, vesikalara istinad ettirebileceği vaziyetler ve keyfiyetler varsa bu Yüksek Meclisin kürsüsüne getirmeleri de kendilerinin vazifeleri cümlesinden olduğunu söylemeye, ifadeye lüzum olmamasına rağmen, bir defa daha söylüyorum. Karşınızda temiz ve dürüst parti bırakmıyorsunuz, diyorlar. Siz varsınız, temiz ve dürüst parti. Niçin bırakmıyalım. Ne taaddimiz var size. Hiçbir taaddimiz yoktur. Halk Partisine ne taaddimiz var, hiçbir taaddimiz yoktur.

Muhterem arkadaşlar, sabahtan akşama, Halk Partisi, taarruz etmektedir. Hattâ, çok sevdiğim muhterem bir arkadaşımın dediği gibi, eskiden bir tâbir vardı, eskiden hâdiselerin ifade edildiği tâbir vardı, Girit vakası çıktığı zaman, ya Girit, ya ölüm diye, keçe külâhların üzerine birşeyler yazılırdı. Şimdi de hakikaten Halk Partisi basit bir programla hareket etmekte, ya iktidar, ya ölüm.. Demektedir. Yani bu, elbette böyle yazılmış değil, mecazi olarak arzediyorum. Yani hali ifade etsin için arzediyorum. Mücadele, böyle bir mâna taşıyor. Başka türlü olmaz. Arap saçı gibi birbirine girift böyle bir mücadelenin tahassül edebilmesi için başka saha tasavvur etmek mümkün değil, sevgili arkadaşlarım. Yani bir insanın bütün dimağını kullanarak birtakım insanların bir masa başında oturup, bir baskı makinasının etrafına toplanıp, sabahtan akşama, nasıl yıkalım, nereden vuralım, nasıl yalan icadedelim, nasıl iftira ve isnat tasni edelim, diye durmadan, seneler senesi çalışabil-

meleri ve memlekete hâkim olan kanaatin yüzde yüz, tamamen aksine olarak, bimuhaba, biperva, sabahtan akşama neşriyat yapabilmeleri için hakikaten bu memlekette parti mücadelelerinin bir kör döğüşü haline geldiğini ve bu kör döğüşü haline gelebilmesi için de ya iktidar, ya ölüm parolasına sıkı sıkıya bağlı olmak şartiyle parti mücadelelerine girmiş olduklarını kabul etmemeye imkân yoktur.

Bir defa, bakınız, hürriyet elden gitti, diyenler, hürriyete şal örtenlerdir.

Ondan sonra iktisadi vaziyet perişandır, berbattır diyenler, yirmi senede millî ekonomiyi 15 senede bir arpa boyu dahi inkişaf ettirememiş olanlardır, arkadaşlar.

Bu insanların hesaplarını, Büyük Meclisin Bütçe Komisyonunda hepiniz beraber görmektesiniz. Yarın bu kürsüye bütün tafsilâtiyle getirilip konuşulacaktır. Bunlara da hacet yok. Türk vatandaşı idrak ve izaniyle bunu kavramış bulunuyor. Hal böyle iken memleket, dünden bugüne, büyük felâketlere mâruzmuş gibi zarı zarı feryadetmek, hakikaten kabili izah değildir. Ve iktidara gelmek ne pahaya mal olursa olsun, ya iktidar, ya ölüm parolasına bağlı olarak çalıştıklarının delilinden başka bir şey değildir, arkadaşlar.

Şimdi, diyorlar ki, siz bu malları alıyorsunuz, niçin haksız, şahsi iktisabı olanları serbest bırakıyorsunuz? Kendi kendisini nakzediyor. Diyor ki, onların birçokları idealist insandır. Partiye bir Halkevi, bir bina kazandırmayı günün bir nevi realizmi haline getirmiş olan insanlardır, diyor ve sonra haklı olarak, bu fiil ve hareketleri hasbîlikle tavsif ediyor. Kendilerine almadılar. Ya diyor. Şimdi hakiki şahısları başka taraftan cezalandırmak için, o zaman diyor, çalan, çırpan, Devlet nüfuzuna istinadederek şahsi servet yapanlar var, onlara dokunmuyorsunuz, diyor. Onlar, hususi menfaat kaygısı ile hareket ederek kendilerine mal edindiler, berikiler ise hasbilik içinde bu malları bir nevi idealizm ile partiye mal ettiler, diyor.

Şimdi, tezadı görüyorsunuz. Sayın Cezmi Türk, edebî tenkid yaptı, siyasi veya hukuki bir tenkid olmaktan ziyade kelimesinden, ibaresinden, sarfından, navhinden başlamak suretiyle bir menfi zemin hazırlıyabilmek için bütün gayretini sarfetti.

Biz burada sarf ve nahiv okutmak, sarf ve nahiv bakımından mazbataları imtihana tutmak mevkiinde değiliz. Eğer öyle olacak olsaydı demin okuduğum nutukta dahi, ilk cümlesinin Türkçeye uymadığını ifade etmekle ben de söze başlıyabilirdim.

Bir kere arzedeyim ki, bu mazbatayı yazan, ben değilim. Ama mazbatanın çok güzel yazılmış olduğuna dinledikten sonra kaani oldum. Daha evvel mazbatayı dinlememiştim dahi. Orada birtakım fikirlerin, birtakım mefhumların, birtakım doktrinlerin birbiriyle tezat halinde ve bir serbest güreş yapmakta olduklarını iddia etti ama delil vermedi. Delil olarak yalnız, Devlet mefhumu şöyledir, milletten ayrılmıştır, dedi falan. Onu da eğer sarih olarak ele alacak ve karşılıklı konuşma yoluna girecek olursak orada da sağlam bir mesnede dayanmadığını huzurunuzda kolayca ispat etmek mümkün olur ama ne çare ki mevzuumuz o değildir. Şimdi en küçük bir kısmını alıyorsunuz, neden alıyoruz? Mali mağsuptur, diye alıyoruz. Neden şahsiyeti hükmiyeden alıyoruz? Şimdi, kendisi, şahsı hakikilerin 10 - 15 sene evvel yapmış oldukları efalden dolayı geriye gitmek suretiyle muhakeme açın diyor, ondan sonra da diyor ki; Türk Milleti, huzura kavuşmak istiyor, bu kavgalardan usanmıştır, münezzeh olmak istiyor. Bu sui generis bir hâdisedir. Nev'i şahsına munhasır bir hâdisedir. Âmme vicdanının derhal anlıyabileceği ve kabul edebileceği bir gasıp hâdisesidir. Herkesin gözü önünde duran muazzam mamelek var. Hattâ adalet hissini, siyasi mücadeleleri tağşiş etmek tehlikesini gösterdiği gibi milletin vicdanındaki adalet ve nasafet hissini elbette rencide eder.

Mevsimsizdir, dediler. Mevsimsizdir, demek bir defa bu malların hepsinin istirdadı prensibinin haklı ve yerinde olduğunu kabul etmek demektir. Ve diyorlar ki; Mayısın 22 nci sabahında alınması lâzımgelirdi. Mayısın 22 si sabahında alınması lâzımgelir idiyse, kendisi o zaman, bizim saflarımız içinde idi, niçin ikaz etmediler? Mayısın 22 nci gününde bu gibi hareketler yapılmak lâzımgelseydi, daha başkaları yapılırdı. Ben size söyleyim arkadaşlar. Millî iradenin 1946 senesinde ayaklar altında çiğnenmiş olduğundan içinizde şüphe eden var mı? (Asla sesleri). Kemal Türkoğlu da dâhil hiç

şüphe eden yoktur. O halde iradei milliye tecelli ettiği gün ve iradei milliyenin tecellisi ile iktidar, milletin eline geçtiği gün, 1946 da millî iradeyi çiğnemiş olanların ve ondan sonra millî iradenin tecelli etmemesi için her tedbire baş vurmuş olanların, zor rejimi kullanmış olanların vatandaşları dipçikle dövmüş olanların mademel hayat iradei milliyeyi temsil etmek hakkını, hattâ âmme hizmetlerinde kullanılma haklarını kaybetmiş olduklarına dair kanun çıkarmak lâzımgelirdi. (Bravo sesleri).

Hattâ öteden beri bir seçim mekanizması halinde kullanılan ve öteden beri tek parti tahakkümünün vasıtası olarak kullanılmış olan Halk Partisinin demokratik bir nizamın elverişli cihazı olamıyacağı iddiası ile o partiyi lâğvetmek ve memlekette herkese istediği gibi parti kurabilmek imkânını bahşetmek lâzımgelirdi. (Bravo sesleri) Kendisi de beraberdi, o gün bunları göremedik maalesef. Maalesef mi, maalmemnuniye mi?.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Söyliyeceklerim var, arzedeceğim şimdi, bildiğiniz gibi değildir.

ADNAN MENDERES (Devamla) — Şimdi geliyoruz, bizim partimizin menfaatine midir, değilmidir?. Eskiden kalma bir itiyadiyle partimizin menfaatlerini, zaman zaman korumak düşüncesine geldiklerini görmek, bizi bahtiyar eder. Teşekkür ederim. Fakat önce, memleket menfaatlerini, sonra parti menfaatlerini korumak vazifesi ile vazifedar olanların burada büyük ekseriyeti teşkil ettiği yerde bizim partimizin menfaatlerini bize öğretmek hususunda ibzalkâr ve iltifatkâr olmaya hacet olmadığını kendilerine ifade etmek isterim. (Soldan alkışlar)

Millet huzuruna çıktığınız zaman kazanmıyacaksınız, diyor. Ne gam... Kendi namü hesabıma evvelâ söyliyeyim - Ne gam... Bundan çok müteessir olacağınızı zannetmiyorum. Belki de nimelmatlup... Biz kazanamıyacağız, kendileri mi kazanacak?. Bilmiyorum neden tereddüt ve neden endişe ediyorlar?. Kazanacağımızdan neden tereddüt ediyorlar?. Kaybettiğimiz takdirde, endişeleri nereden geliyor?. Buralarını tâyin etmek mümkün değildir. Fakat aramızda ikametlerinin bir müddet uzunca sürmüş olmasından dolayı bir alıskanlıkla nihayet bir muhabbet bakıyesi ve rüsubu ile zaman zaman lehimizde olarak söz söylemek istediklerine hükmetmemek istiyorum. (Alkışlar)

Edebî tenkidlerinin içinde, ortaya attığı iddialar müsaade ederseniz, söz söylenir, söylenir, zannedilir ki ikna edici, vicdanlarda inandırıcı tesir yapmıştır. Fakat derakap cevap vermek suretiyle söylenen sözlerin ne dereceye kadar ikna edici tesiri olup olmadığını ben ortaya koyayım da bir defa daha konuşurken dikkatli olsunlar.

Diyor ki; bu edebî tenkidlerini yaparken, birtakım mânevi pürüzler meselesine geliyor. Mânevi pürüzler diye türkçemiz, yeni bir kelime kazandı. Bunu da zorlıyalım diyor. Benim edebiyatla iştigalim yok. Fakat mânevi pürüz denildiği zaman mazbata muharririni müdafaa edeyim. Pek aykırı, felâketli bir şey yapmış telâkki etmiyorum. İsterseniz bir de edebî bir şey açalım. Arkadaşımız bunu üç günde getirdiniz, 22 Mayısta getirmeliydiniz, diyor. 22 Mayısta getiremezdik. İlk şafakta gözümüzü açacağız ve o gün ne yapacak diye düşüneceğiz. Biz bu kadar zebunküş değiliz. Nitekim kendileri de zebunküş değildir. Öyle olmasaydı o zaman bizi ikaz ederdi. O zaman kendisi de bunu yakıştıramamış, nefsine yedirememiş ki, bize teklif etmedi. Ondan sonra muhterem arkadaşlar, bunları tetkik ve tetebbu ettirmek lâzımgelirdi. Birtakım hesabi mesnetlere istinadettirmek lâzımgelirdi.

Arkadaşlar, biz bunu alelacele, bir gecede getirmiş değiliz. Vicdanlarda olgunlaşa olgunlaşa, tetkik edile edile, nihayet şu zamanda gelmiştir. Orasını da arzedeyim, bizim Maliye müfettişlerini vazifelendirdiğimiz tarih 1950 senesinin Ağustosudur. Pek geç kalmış değiliz Cezmi Bey. Maliye müfettişlerini biz 1950 senesi Ağustosunda gönderdik. Maliye müfettişleri, bilmiyorum, iki, üç, dört ay meşgul oldular, raporlarını verdiler. Bunların teftiş edilen daireye veya müesseseye tevdi edilmesi lâzımdır. Kendileri bir siyasi parti olduklarından bunları kendilerine tevdi ettik ve bekledik. Birden bire acele etmedik. Sıkboğaz ediyorlar demesinler diye cevap vermelerinde acele etmedik. Maliye müfettişleri raporlarında, şunları söylüyor, bunların gelirlerinin % 93,5 u kendi kaynaklarından değildir, siz buna ne dersiniz diye tebliği ettik. Buna uzun zaman cevap vermediler. Tekidediyoruz, cevap vermiyorlar. Zannedi-

yorum, tekrar tekidediyoruz. Ondan sonra en büyük pürüz olarak, en büyük mesele olarak ve en âcili olarak halkevleri meselesi bir an evvel halledilmek isteniyor ve halkevleri meselesi üzerinde kanun çıkıyor. Fakat o kanun esbabı mucibesinde Büyük Millet Meclisinin encümenlerinden geçmiştir ve Meclisin Umumi Heyetinde tasvip edilmiştir. O mazbatada Halk Partisinin elinde görülen, malı gibi görülen emvalin yüzde 93 buçuğunun kendi kaynaklarından istihsal edilmemiş olduğu hakikatı yazılıyor Halkevleri Kanunu çıkarken. Yani burada bir mesele vardır, diyoruz Büyük Millet Meclisi ama aborde etmemiştir. Ondan sonra muhtelif takrirlerle, muhtelif teşekküllerle harekete getiriliyor. Bütün düşüncemiz, parti olarak düşüncemiz, Halk Partisinin mal meselesinin halli sırasında, zaten partiler arasında çok nazik bir manzara arzeden partilerarası münasebetleri bir kat daha ağırlaştırmamak için zamana yedirmek ve parti münasebetlerinin daha iyileşmiş olduğu bir zamanda hattâ karşılıklı rıza ile halletmek imkânı elde edilebilir mi, iyi niyetle mütemadiyen tehire uğruyor. Bunların safahatını hep bilirsiniz. İstemedik ki, mallarımızı ellerimizden alıyorlar da bizi çalıştırmak istemiyorlar desinler.

Şimdi mevsimsiz diyorlar. Bence en hasbi olduğu mevsimdedir. Halk Partisinin Meclisteki, şurada burada fazla yapabileceği bir şey yoktur. Üç buçuk senemizi onun en hırçın, en haksız taarruzları karşısında geçirdik. Şurada Büyük Millet Meclisinin sayılı ayları kaldı. Ondan sonra zaten Seçim Kanununun tâyin ettiği geniş hürriyet içinde geniş seçim kampanyaları cereyan edecektir. Yani bu kararın ittihaz olunmakta bulunduğu zaman, onların parti faaliyetlerini ve karşımızda münekkid olarak, murakıp olarak vazife görmelerini engellemek imkânlarının asgariye düsmüş olduğu bir zamanda ittihaz etmekteyiz. Burasını bütün memleket huzurunda ifade etmek yerinde olur. Yalnız Cezmi Türk değil, bütün efkârı umumiyeye bunun şu zamanda yapılmasındaki hasbiliği belirtmek yerinde olur. Bunu yapmasaydınız. Yapmasaydınız mı demek istiyorlar, bilmiyorum. Devletin Maliye müfettişleri bir teşekkülü teftiş eder ve o teşekkülün elindeki büyük mamelekinin % 93,5 tan fazlasının gayrimeşru kaynaklardan elde edildiğini raporla tesbit eder, bu rapor Hükümetin eline gelir, halkevleri münasebetiyle Büyük Millet Meclisi buna muttali olur, ondan sonra bu bugünkü şartlar, bugünkü hukuk telâkkileri içinde bu millet malı o siyasi teşekkülün elinde aferin, çok iyi etmişsiniz, size milletin bahşayişi olsun der gibi bırakır ve 9 ncu Büyük Millet Meclisi bu vazifeyi görmekten içtinap eder, imtina ederse işte asıl hukuki olmıyan budur. Çünkü millet Hazinesinin bekçisi, Büyük Millet Meclisidir. Bütçeyi siz yaparsınız, onun mamelekinin onun gelirlerinin sureti sarfını, sureti istimalini siz tâyin ve tesbit edersiniz. Milletin bir noktada alacağı varsa o alacağı ihkak etmek vazifesi, elbette Büyük Millet Meclisine düşer. Bir defa muttali olduktan sonra Dokuzuncu Büyük Millet Meclisi olarak bu vazifeyi yerine getirmeden dağılmak hakikaten doğru olmazdı.

Binaenaleyh, bu tasarı, şimdi müzakere etmekte olduğumuz tasarı, giden iktidarın yaptığı gibi bir gecede, iki gecede, üç gecede getirilmiş değildir. Aksine olarak gerek efkârı umumiye ve millet vicdanında, gerekse bu kanunu çıkaracak olan siz arkadaşlarımızın ve hepimizin vicdanında en ziyade olgunlaşma müddeti geçirmiş olan bir tasarıdır. Bunu, kendisi de bilir. Hepsini, sağı ve solu bütün vücuhile gördükten sonradır ki bunu vicdan huzuru ile kabul edebilecek hale gelmiş bulunuyoruz. Hattâ biz o kadar hasbiyiz ki, seçimlere gidinceye kadar bunun netice ve avakıbı üzerlerinde fazla müessir olmasın diye, hattâ çareler dahi düşünmeyi iyi niyetimizle kafalarımızdan geçirmekteyiz. Biz Halk Partisini meflûç bırakmayı aklımızdan geçirmeyiz, meflûç bırakmak mevzuubahis ise, bizim meflûç olduğumuzu kabul etmek lâzımgelir. Ama, biz mâlûl değiliz, arslanlar gibi mücadele edeceğiz, arslanlar gibi döğüşeceğiz (Bravo sesleri).

Bizim ne paramız var, ne pulumuz var. Paramız yok, ama itibarımız var, ama milletin sevgisi üzerimizdedir, bu sevgi bize kâfidir. Bu parayı da, vasıtayı da yaratmaya kâfidir.

Bize beş milyon liranın hesabını soracağız diyorlar. Dün, Demokrat Partinin bütün mameleki bunun onda biri değildir, bunu iyi bilmeleri lâzımdır.

Bize, beş bin jibiniz vardır, bunu, nereden aldınız diyorlar. Nerede bu yoğurdun bolluğu? Biz bu elimizdeki jiplerin hesabını her gün vermeye hazırız, bunu, arzu ettikleri zaman, Cezmi

Türk arkadaşımıza, isterlerse hususi surette, isterlerse gazetelerle pafta pafta neşretmek suretiyle de koruz, büyük puntolar halinde neşretsinler.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — O, daha iyi.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Bize, kendi gazetelerinde derler ki.. Hesap görmek mi? Hay, hay.. Sizin jiplerinizden başlıyalım. İnsaf yok insanlarda. Hiç olmazsa kıdem sırasiyle kendilerinden başlamak lâzımgelirken bizim kırık tekerlekli jeepten başlamaktadırlar.

Hesap sormak prensibini kendileri ortaya koymuşlardır, kendileri arzu etmişlerdir. Bunu hatırdan çıkarmamak lâzımdır.

Kendileri diyorlar ki, biz sizden bunların hesabını soracağız; yalnız hesabını soracağız değil, biz bunların hesabını şahsi mallarınızdan ödeteceğiz. Şimdi arkasından da memlekete ihanet etmektesiniz, demektedirler. Demek ki, yarın ilk fırsatta hepinizi toptan memleket ihaneti ile suçlandırmaya hazırlanmaktadırlar. Ne gam. Allah o günü göstermesin. O gün gelecek olursa, eğer iktidar, istedikleri gibi ve Türk milletinin müsaade edebileceği imkânlar hâsıl olacak olursa mazide yaptıklarından örnek almak lâzımgelirse hakikaten işin sıkı olduğunu kabul etmek icabeder. Fakat arkadaşlarım, neredeyiz? Nasıl hesap soracaklar? Biz üç seneden beri 500 milyon lira yığılmış olduğu halde halen hesabını alamıyoruz. Hesap dediğimiz zaman karşımıza hattâ dünkü arkadaşımız Cezmi Türk çıkıyor. Yani kendileri ne olacak. Bu neviden bir rejim yapmıyacaklar. İktidara gelirlerse bu nevi bir rejim yapmıyacaklar. Dikkat ediniz demek ki, iktidara gelirlerse başka bir nevi rejim hâkim olacak. Neşriyatlarını, yazılarını okuyunuz. İsmet Paşa, zor kullanıyorsunuz diyor. Zoru bütün ömrünce kendisi kullandı, bunu saklamaya hacet yok, bunu her kes bilir. Ne gibi zorluklarla nereden nereye geldi bu işler, hepiniz bilirsiniz. Böyle olduğu halde zor kullanıyorsunuz, diyor. Ama kendileri zor kullanmaya hazırlanmaktadırlar. Fakat bir devrin katî ve külli olarak bitmiş olduğunu hâlâ fark etmiyorlar. Asıl esef edilecek olan tarafı budur. O eski tertip memleket idaresi, fosiller gibi, tahtettürap kaldı, topraklar altında kaldı. İsmet Paşa bu hüviyetiyle dahi kendisi mazinin bir hatırlatıcısı olmak vasfından başka bir şey kalmadı üzerinde. Bunları bir türlü kavramak istemiyorlar.

Sevgili arkadaşlarım, sabah akşam yazılan bu yazıları, bu tertipli yazıları okuyup görmediğini farz ve kabul etmek müşküldür. Bunları tasvip ediyor mu, etmiyor mu, konuşmuyor. Fakat tasvip ediyor olduğunu kabul etmek lâzımgelir. Sebebi; öyle olmasa olmaz. Kaç defa bu yazılarla zehirlemektedirler. Bu mücadele tarzı bizi birbirimizden uzaklaşmaya götürmektedir. Biz bunu istemiyoruz. Hiçbir veçhile kardeş kavgasına bu memleketi götürmek niyetimiz değildir diye kerratı adide ile söylediğimiz halde, geçende burada cereyan eden münakaşayı, mücadeleyi hepiniz biliyorsunuz, kalkıp da bu tarzı mücadeleyi tasvip etmiyorum demedi. Dedim ki, Ulus Gazetesi bize Demokrat Parti iktidarına fiilî bir hükümet muamelesi yapmaktadır. Bütün neşriyatı bunu göstermektedir, dedim. Ben bu neşriyatı tasvibetmiyorum, demedi. Deseydi, bütün buzlar çözülürdü. Fakat bir inat ve ısrarla denmemektedir. (Kasten sesleri). Sebebini söyliyeyim arkadaşlar; bütün mücadeleyi, bir rejim mücadelesi haline getirmek arzusundadırlar. Bu cehdü gayret şuurludur, rasgele değildir. Çünkü bir ordu, askerce dövüşmek lâzımgelirse, bir ordu kendisi için en müsait yerde döğüşür. Muharebe meydanını ona göre seçmek lâzımdır. Ve böyle bir stratejik kaideye ittiba ederek iktisadi sahada, malî sahada şu, bu sahada dövüşmenin kendileri için bir bataklık, bir çukurda muharebeyi kabul etmek nev'inden olduğunu fehmü idrak ettikleri için mücadeleyi çok seyyal olan leh ve aleyhte, ileri geri birtakım sözlerin söylenebileceği ve efkârı bulandırılabileceği bir zeminde yapmak istiyorlar, bir rejim dâvası gütmek istiyorlar. Bütün mücadeleyi işte orada teksif etmek istiyorlar. Siz iktidar olarak 3,5 sene memlekette çeşitli sahalarda, çeşitli hizmetler yapmışsınız, milleti memnun etmişsiniz. Bütün onları bir sis perdesi arkasında gizlemek ve bütün dikkati gayet müşevveş olan bir sahaya akılları sıra, getirip mücadeleyi orada yapmak, işte şuurlu olarak takibettikleri taktik bundan ibarettir.

Fakat muhterem arkadaşlarım, bunu, kendileri bundan ümitvar olsalar, bu taktiğin sökeceğinden ümitvar olsalar dahi bütün mem-

leketin, cereyan etmekte olan hâdiselerin mânasını lâyıkiyle kavramakta olduğuna kaaniyim. Hizmet edeni Türk Milletinin takdir edeceğinden emin olarak ve onun takdirinin her takdirin üstünde olduğunu berveçhi peşin kabul ederek seçimlere hazırlanmaktayız. Onun takdiri, onun hükmü ne ise seve seve ve memnuniyetle kabul edeceğiz. Fakat Türk Milleti bilecektir ki rejim dâvası, rejim meselesi yoktur. Sadece kendisi ile iktidarı birbirine mezcetmiş, hallühamur etmiş olan ve öyle düşünmeye alışmış ve başka türlü düşünmek iktidarını kaybetmiş olan eski iktidarın böyle bir ceht içinde olduğunu elbette takdir edecek ve takdirini ona göre kullanacaktır.

Kanunun umumi olması lâzımdır, diyor. Neden Halk Partisi namına kanun çıkıyor? diyor.

Hukukun mütearifesidir. Şahıs için, şahsiyeti hükmiye için, hâdise için de kanun çıkar. Mevzuatımız bunun emsaliyle doludur. Bunu bilmezlikten gelerek tasarıyı bu bakımdan da mâlûl göstermek ya hukuk anlayışında işi biraz dar tututuğunun, yahut da bilerek teami gösterdiğinin delilini teşkil eder. Başka türlü söylemeye hacet yok.

Bu hâdise tarihte tek hâdisedir. Başka memleketlerin tarihlerinde bile görülür hâdise değildir. Bir siyasi parti kalkacak, beş yüz milyon liralık mal edinecek.. Böyle bir şey yoktur. Karteller, tröstler, devlet bankaları bu servete sahip değiller. Bir acaip nesne olarak büyüdü bu. Bir acaip nesne olarak karşımızda idi. Bir an için tasavvur ediniz; 350 milyon liradır. Halkevleri malları. Bu malların iade kararını vermemiş olsaydık ne olacaktı? Kendi tapuları altında bulunacaktı. O zaman da birçok itirazlar vâki oldu. Halkevlerini millete iade etmemek imkânı var mı idi? İki milyon lira ile, üç milyon lira ile bir parti kanaatkâr bir parti hattâ bir milyon lira ile bir devre esnasında mücadelesini yapabilir. Bunlar mülklerinin binde birini yüzde birini sarfetmek suretiyle 99 partiyle eğer para, sadece para hükümran ise 99 partiyle mücadele edecek imkâna sahiptiler demektir. O zaman da ne kadar bağırdılar, ne kadar bizi gasıpla suçlandırdılar. Eğer Halkevleri mevzuunda kendileri karşımıza gelip de «Filhakika bunlar, Devletin göreceği vazifeler idi, biz bunları o zaman Devletin nakıs teşkilâtiyle görülmüyor olduğunu müşahede ettişimiz için parti olarak yapmaya çalıştık. Yapabildiğimiz kadar yaptık. Bundan bakıye ve rüsup olarak elde şu mamelek kaldı. Maksat münderis olup Devlete geçtikten sonra bunların vasıta ve imkânlarını da Devlete seve seve terkediyoruz, teberru ediyoruz» demiş olsalardı bugün Halk Partisinin gayrimeşru iktisapları babında ve mevzuunda konuştuklarına bir dereceye kadar hak vermek mümkün olurdu, ama bunu yapmadılar. 350 milyon liralık millet malını Halkevleri olarak onlara bırakmalı mıydı? Bırakılabilir miydi? Dünyanın neresinde böyle bir parti görülmüştür, lûtfen söylesinler. Böyle bir şey yoktur, nev'i şahsına munhasırdır. Tek hâdisedir. Onun için ismini telâffuz etmekten çekinmeden hâdiseyi doğrudan doğruya ele almaktan kaçınmadan (Halk Partisinin gayrimeşru olarak iktisap etmiş olduğu mallar) diye kanunu tedvin etmekteyiz. Öyle umumiyetin perdesi arkasına gizlenmek niyetinde değiliz. Esasen bugün mevcut kanunlarımız katiyetle bir partinin devlet emvalini kendi üzerine geçirmesine müsait değildir. Böyle bir şey yok. Kanunilik devri olduğuna göre böyle bir tehlike mevcut değil. O, kanunun ve Anayasanın umumi olarak iptal edildiği zamana ve nev'i şahsına munhasır bir hâdise olduğu için, tamamen hâdisenin kendisini karşımıza alarak, adını söylemekten çekinmiyerek, kanunu ona göre tedvin etmekteyiz.

Gelelim, sevgili arkadaşlarım, dizlerimizin bağını çözmek için, tereddüdümüzü teşdit, daha doğrusu tereddüt yaratmak için, «siz bununla Atatürk'ü itham ediyorsunuz» diyorlar.

Muhterem arkadaşlarım, böyle bir açmaza, çıkmaza müracaat etmemek lâzımgelir. Biz Atatürk'ü, Türk milletinin en aziz ve eşsiz bir varlığı olarak vicdanlarımıza gömmüşüzdür, başımızın tacı ittihaz etmişizdir ve onu daima Türk Milletini birleştirecek en kutsi, en aziz hâtıra olarak muhafaza edeceğiz. (Bravo sesleri, alkışlar)

Burada, kalkıp da onun aziz hâtırasından faydalanmak istemek katiyen doğru değildir.

Zaman tekâmüle doğru gider. Vatan evlâtları vatan işlerini ve vatanı olduğu yerden alırlar, ve onu çok daha ilerlere götürürler. Atatürk, memleketi bir harabi içinde eline aldı. Halk Partisi ile değil.. Onun Halk Partisine ihtiyacı yoktu; Halk Partisini Atatürk külâhının ibiğinden tutarak ayakta tuttu. Hakikatta si-

yasi partiler Devlet adamlarını tutar. Fakat Atatürk'ün, Halk Partisi denilen siyasi teşekküle ihtiyacı yoktu. Atatürk, nevi şahsına münhasır, bir büyük zattır. Onu ne bugünün ne dünün şartları içinde mütalâa etmemize ve onun harekâtını kıstaslara imza vurmaya imkân yoktur. Atatürk için mübah olabilecek şeyler, başka fâniler için olamaz. Sebebi vardır. Şudur : O memleketi yoktan var edercesine muazzam bir deha, muazzam bir gayret ve muazzam bir kudret olarak tecelli etmektedir. Hattâ onun şu ve bu hareketinde dahi bir hikmet sezmek ve onun o büyük yapıcılık vasfının bir tecellisi telâkki etmek çok yerinde olur. Ve Türk Milletinin bugün görüşü, sezişi ve inanışı budur. Bizi bir tasarının bir müphem ibaresinden tutarak Atatürk'le karşı karşıya getirmek gayretleri daima iflâsa mahkûm olacaktır. Bir cemiyet için daima terakki ve teali mukadder olmak lâzımgelir. Biz Atatürk devrinden bir tek parti idaresi almıştık. Hiç birimiz bugün, «Atatürk tek partili bir idare bıraktı şimdi niçin çok partili bir idareye taraftar oluyorlar bu Atatürk'ün idealine aykırıdır, demek ve işi orada durdurmak lâzımdı. (Bravo sesleri, alkışlar) Hayır, biz onu, Atatürk'ü medeniliğin, ileriliğin ve memleket menfaatlerini üstün tutmanın en muazzez senbolü olarak telâkki etmekteyiz. (Bravo sesleri) Bu mânayı, bunda şekil değil ,mâna vardır. O mânanın peşinde, Türk cemiyeti nesillerden nesillere naklederek o mânanın peşinde bağlı olarak gidecektir arkadaşlar.

«Atatürk'ün vasiyeti iptal edildi» diyorlar. Atatürk'ün vasiyetini nerede iptal ettik? Etmedik. Yine bizi Atatürk'le karşı karşıya getiriyorlar. Asla.. Atatürk hiç kimsenin karşı karşıya geleceği bir kudret değildir. Hiç kimse bunu arzu etmez, Herkes, bilâkis onu Türk Cemiyetinin hâlâ en ileri nigehbanı olarak, en büyük kuvveti olarak telâkki etmektedir. Onun aziz hâtırasında millî tesanüdümüzü bulmaktayız. Onun vasiyetini iptal etmek aklımızdan geçmez.

Eğer Ulus Gazetesi bir matbaa resmi neşretti. Bu matbaa aynı zamanda Ulus Matbaası imiş. Altında Atatürk'ün bir akitle bu matbaayı Ulus Gazetesine verdiğini söylüyor. Pek iyi bilmiyorum ama, bildiğimize göre o Ulus Matbaasının içindeki makineler İstanbul'a gitmiş ve başka bir şirkete satılmış. Eğer vasiyet, bunların Halk Partisinin mülkiyetinde kalması şeklinde idi ise bu başkasına devrü ferağ tasarrufunu, vasiyetin infaziyle vazifeli olan ve vasiyete dayanmayı tek çare telâkki eden Halk Partisinin o tasarrufu yapmaması lâzımgelirdi.

Hâdiseler üzerinde durmadan, tahlil etmeden söylenen sözlerin dimağlarda yanlış tesir bırakması ihtimali vardır; Ulus Matbaası meselesi böyle bir meseledir. Ama şunu ifade edeyim ki, sevgili arkadaşlarım, meselenin dört cephesini hep birden mütalâa etmek için bir hâtırayı taziz etmek isterseniz, ondan sonra en suiiniyet sahibi insanların hücumlarını dahi tesirsiz bırakmak isterseniz, ondan sonra mürüveti insaniyenin hattâ millet menfaatleri üzerinde fedakârlık yapmaya kadar götürmüş olmasının örneğini vermek isterseniz, dersiniz ki, «Ulus Matbaası size kalsın!..» (Asla sesleri)

Sevgili arkadaşlarım; Atatürk'ün vasiyetini bozmak, asla mevzuubahis değildir. Vasiyeti, arzettiğim gibi bozulmuşsa evvelden bozulmuştur.

Sonra, bu partiyi biz mefluç hale getirecek miyiz, getirmiyecek miyiz? Hayır arkadaşlar. Ben size haber vereyim, Ulus çıkmakta devam edecek ve bugün bize yaptığı hücumları üç misli teşdit ederek yapmakta devam edecektir. Ne gam..! Sinirlerimiz sağlam, yaptığımızdan eminiz. Hak bildiğimiz yolda tek başımıza dahi olsak yürümekte ve neticeye varmakta asla tereddüt edecek cinsten insanlar değiliz. (Soldan bravo sesleri) İstediğini yapsın. Ben size söyliyeyim, bugünden yeni yeni gazetelerin imtiyazını almışlardır. Nümayiş halinde, «falan hanım mezar taşının bedelini gönderdi, falan hanım nişan yüzüğünü gönderdi, falan milyoner - vaktiyle zengin ettikleri milyonerler olabilir - şu parayı verdi.» (Alkışlar) Hattâ birtakım paraların muvazaa yolu ile falan, falan zatların elinde bırakılması ve bu kanun çıktıktan sonra onun bir aksülâmeli imiş gibi bir mümayiş halinde karşımıza çıkarılması hâdiseleriyle yarın, öbür gün karşılaşacağız. Bunların hepsini zamanın tecelliyatı olarak mütalâa etmek, omuz silkip geçmek ve komşunun malında gözümüz yoktur, Allah daha fazlasını versin demekten başka yapacağımız bir şey yok. Bunları gönül hoşluğu ile karşılıyacağız ve o zaman hakiki parti olmanın nimetini idrak edecekler. O zaman partinin mânevi hissedarları çoğalacak, o zaman

partinin mensupları o partinin külfetlerini ve yüklerini omuzlarında taşımakta olduklarından dolayı partilerini daha fazla benimsiyeceklerdir. Ve işte o zaman vaktiyle edinilmiş servetlerin bir müdüriyeti umumiyenin sevku idaresi şeklinde, merkezden muhassas tahsisatla en uc kademelere kadar merkezden gelecek paralarla idare edilmekte olmanın bu parti teşkilâtı üzerinde yapmakta olduğu elîm tesir ortadan kalkacak ve işte Halk Partisi hakiki parti olmak yoluna o zaman girecektir.

Demokrat Parti yedi seneden beri milyonlarca lira sarfetmiştir. Bunların bir lirası dahi bir başka kanaldan gelmiş değildir. Bütün yurt içinde, Demokrat Partiye mensup olan vatandaşlar bu partinin yükünü seve seve sırtlarına ve omuzlarına almışlardır. Beş parasız ve bir sandalyesiz kurulmuş olan Demokrat Parti, dört senede iktidarı ele geçirecek kadar muazzam bir kudretin sahibi olmuştur; bütün baskılara rağmen iktidara gelebilecek kadar muazzam bir kudretin sahibi olmuştur.

Görüyorsunuz ki, «bizi meflûç bırakmak istiyorlar, bizim mallarımızı almak istiyorlar, gazetemizi susturmak istiyorlar» sözlerinin hiçbirisi varit değildir. Hepsini toptan reddederiz. Hâdiseler kendilerini tekzip edecektir. Çünkü Ulus çıkmakta devam edecek ve başka gazeteler çıkmakta devam edecek. Halk Partisi faaliyetten kalmıyacak, bizden hal ve nakit itibariyle çok daha iyi şartlar içinde devam edecek. Çünkü biz, ne dereceye kadar dikkatli olursak olalım, vaktinde davrananların, vaktinde gayrimeşru kaynaklardan mamelek elde etmeye alışmış olanların, tehlike karşısında bu mameleklerini saklıyacak sağda solda birtakım yerler hazırlamış olduklarını kabul etmek ve önüne geçilmez şartlarının bu olduğunu teslim etmek lâzımdır. Onun için bizden daha iyi bir hal ve şartlar içinde olacaklarına şüphe yok.

Muhterem arkadaşlar, akıllara gelebilecek bâzı tereddütleri daha bertaraf etmek isterim.

Halk Partisinin Atatürk'ün mirasından elde ettiği mamelek var mı?

Atatürk çiftliklerini Devlete verdi. Geriye kalan mamelekinin bir kısmını da korumayı arzu ettiği zevata tahsis etti, bir kısmını ise - dikkat buyurunuz, Halk Partisine vermedi - Türk Tarih Kurumuna verdi, Türk Dil Kurumuna verdi. Ondan sonra eğer Halk Partisini mameleki ile, mamelekinin iktisabı ile mübeşşer etmek isteseydi; Türk Tarih Kurumundan, Türk Dil Kurumundan daha önce olmak üzere, Halk Partisine verirdi. Ve Halk Partisinin o mamelekle gelişmesi ve ebetdevam olması sayesinde kendi prensiplerinin hükümran olmasını temin eder ve bu sayede Dil Kurumu ve Tarih Kurumu her türlü ihtiyaç ve zarurete düşmek ihtimalinden vâreste, devam edebilirdi. Atatürk öyle düşünmemiştir arkadaşlar.

Ondan sonra Halk Partisinin uzun boylu, Atatürk'e intisap iddiaları da, üzerinde bir nebze durulacak bir mesele teşkil eder. Daha ikinci Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı seçildiği gün bu kürsüde; «Devri İsmeti açacağız, demokratik hayatı getireceğiz» kabilinden - şimdi aynen hatırlıyamıyorum - o mealde sözlerini şurada oturup dinlemiş olan bir insan sıfatiyle dinledim. Hepsini hatırlıyamıyorum. Zabıtlardan bulabilirsiniz. Yani «O Atatürk devri şimdi kapandı, ben ondan ileri, büsbütün başka bir devir açacağım» mealinde olan o meşhur ve fakat millet üzerinde soğuk bir tesir yapan nutkunu söyledi. Arkasından da beş, altı gün geçtikten sonra, (Eşsiz Kahraman Atatürk) hitabını ihtiva eden mesajını neşretmek mecburiyetinde kaldı. Ondan sonraki hâdiseleri bilirsiniz, bir devri unutturmak için, Atatürk'ü unutturmak için elden gelen her şey yapıldı. Size bir misal olarak arzedeyim: Cumhuriyetin 20 nci Yıldönümünün ne suretle tesit edildiğini hatırlarsınız. Bu tesit münasebetiyle basılan pullarda dahi Atatürk'ün resmi yoktur.

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Paralarda da yoktur, oradan da kaldırdı.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Paralardan kaldırdığı malûm. 30 ncu Yıldönümünün nasıl tesit edildiğini görüyorsunuz. Âdeta Atatürk Halk Partisinin baskısından, millet iradesinin harekete gelmesi ile kurtulmuş görünüyor arkadaşlar. (Sürekli alkışlar)

Size bir hâdiseyi tarihiye olarak şunu da arzetmeme müsaadenizi rica ederim:

Arkadaşlar, Rahmetli Atatürk'ü, huşu içinde yaptığımız uzun yürüyüşten sonra ebedî metfenine tevdi etmek üzere Anıt - Kabir'in koridorlarından gidiyorduk. Heyeti Vekile arkadaşlarım buradadır. Hepsi bilir. İsmet Paşa

ile beraber, önde Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, biz arkasında gidiyoruz. Mezara ineceğiz, onu yere vermek üzere olduğumuz dakikalar içinde, bir an, Reisicumhur Celâl Bayar dönüyor, İsmet Paşaya hitap ediyor; « Paşam, evvlce buraya gelmişmiydiniz?» Paşa şaşalıyor, «hayır» diyor. Tasavvur ediniz, Anıt - Kabir'in inşasına başlanalı 14 sene oluyor. (Allah, Allah sesleri)

Biz vazifeye geldiğimizin ertesinde, o büyük gürültüler, üç beş gün geçti geçmedi, Celâl Bayar elimden tuttu ve « bir vazifenin ifası için seninle birlikte bir yere gideceğiz » dedi. Kalktık, beni Anıt - Kabir'e götürdü, dedi ki; « bunun inşası çok geç kalmıştır, ne yapıp yapıp hiç değilse 30 ncu yıl dönümüne bunu yetiştirmek lâzımdır. » Ondan sonra bütün gayretle hareket geçildi ve bilindiği gibi Atatürk'ü Cumhuriyetin 30 ncu yıl dönümünde ebedi metfenine tevdi etmek imkânı hâsıl oldu. O tarihten bu yana, Anıt - Kabir bitene kadar Reisicumhurumuz Celâl Bayar, zaman ve fırsat fevtetmedi, daima gitti, bir inşaat murakıbı gibi, evinin bahçesini hazırlıyan bir insan şefkat ve bağlılığı ile Atatürk'ün mezarını hazırladı. (Bravo sesleri, şiddetli alkışlar).

Muhterem arkadaşlar; bugün Halk Partisinden ne kaldı.? Atatürk'ün Halk Partisinden bugüne ne kaldı? Burada çok muhterem köşe taşlarından Hamdullah Suphi Beyefendi, sayayım hepsini .... Hiçbiri .... Atatürk'ün yakin arkadaşları, sistemli bir surette, bir kasdi mahsusla denecek şekilde uzaklaştırıldı.

Şimdi « Atatürk'ten aldık, Atatürk'e verdik, Atatürk' karşı çıkmaktır...» Sözlerine avdet ediyorum: Hayır arkadaşlar, hayır; bunlara gitmemek lâzım. Bu münakaşalar dahi O muazzez O büyük ölünün ruhunu tazibettiğine şüphe yok. Kavgalarımızda Onu karıştırmıyalım. (Bravo, sesleri).

Şimdi zannediyorum ki, mevzu etrafında Hükümet olarak söylenebilecek kadarını söylemiş bulunuyorum.

Söz almış olan arkadaşlarımız var. Kendileri mevzuu benden daha çok etraflı şekilde izah edeceklerdir; arkadaşları zevkle dinliyeceğiz. Hiçbir şey Türk Milletinden nihan kalmasın! Takriri Sükûn Kanunu yapmıyoruz, demokratik ideallere yüzde yüz bağlıyız. Bu Kanun darağaçları kanunu değildir, bir partinin feshi kanunu değildir, meşru malların müsaderesi kanunu değildir. Zor kullanmak mevzuubahis değildir. Bize bu vâdide isnadedilenleri isnadedenlere on misliyle iade ederiz ve onların bize bu isnadettiklerini mazide itiyat haline getirmiş olduklarını her an için ispata hazırız. (Şiddetli ve sürekli alkışlar).

REİS — Heyeti Aliyenin yorulduğunu müşahede ederek Birleşime 15 dakika ara veriyorum.

Kapanma saati : 17,30

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 18,55

REİS — Reisvekili Muzaffer Kurbanoğlu

KÂTİPLER : İbrahim Kirazoğlu (Kayseri), Sedat Baran (Çorum).

REİS — Oturumu açıyorum.

Söz Köylü Partisi adına Remzi Oğuz Arık'ındır.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Köylü Partisi adına bendeniz konuşacağım.

REİS — Buyurun.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Efendim bu kanun teklifi ve gerekçesi hakkında mütalâalarımızı arzetmiştik. Onlara yeniden ilâveler yaparak sizleri tasdi etmek istemiyoruz.

Ancak, bu arada konşurken sözlerime mukabeleten Demokrat Parti Başkanı ve Başbakan Sayın Adnan Menderes şahsımla alâkalı bâzı sözler söylediler, sözlerime başlamadan onları kısaca cevaplandırmak istiyorum. (Şahsın hakkında konuşamazsın sesleri, gürültüler).

REİS — Müsaade buyurun efendim. Cezmi Bey size grupunuz adına söz verdim. Grupunuz mu yoksa şahsınız için mi konuşacaksınız?

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Grupumuz adına konuşacağım, fakat o arada şahsıma yapılan târizlere de cevap vereceğim.

REİS — Ben size Köylü Partisi Grupu adına söz verdim. Yalnız ona taallûk eden kısımlar üzerinde konuşursunuz, şahsınıza taallûk eden kısımlar üzerinde Riyasetin bir noktai nazarı vardır. Bu noktai nazarı da ifade eder, Yüksek Heyetin kararına göre lâzımgelen muameleyi yaparız. Bu itibarla Köylü Partisi adına söz vermiş bulunuyorum. Aksi takdirde...

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Susturursunuz.

REİS — Rica ederim Osman Bey, sustururum değildir.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Sayın Başkan, söz hakkının bir zamandan beri tahdidedilmekte olduğunu...

REİS — Söz hakkı tahdidedilmiş değildir Cezmi Bey...

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Usul bakımından arzediyorum, hattâ İçtüzüğün 23 ncü maddesinin bundan önce Başkanlıkça çiğnendiğini tarih tesbidetti. Temenni ederim ki, bu gibi hâdiseler bundan sonra tekerrür etmesin.

Sayın Menderes'in beyanatının ilk kısmında, mukabeleten yaptığı beyanatının ilk kısmında maalesef hâfızası kendisine yardım etmedi ve hakikat olmıyan bâzı hâdiselerden bahsetti. Şu kadarla mukabele edeyim ki bizim küçücük Grupumuz içinde Halk Partisinde imzalı makbuzu bulunan bir tek arkadaşımız yoktur. Buna karşılık, içimizde kısa bir müddet Halk Partisinde bulunmuş olanlar varsa, ceplerinde normal aidatlarının tediyelerine karşılık aldıkları makbuzlardan başka bir şey yoktur. Sözlerimin mânası şuna gelmektedir, tasrih edeyim : Biz, hayatları boyunca Halk Partisinden, zerre kadar, menfaat görmüş, nimetlerinden istifade etmiş, her hangi bir şekilde maddi ve mânevi müzaheret görmüş veya onlardan talepte bulunmuş insanlar değiliz. Sayın Menderes'e 1948 senesinde Adana'da Bugün Gazetesinde şahitler huzurundaki görüşmemi sadece hatırlatırım ve yine sayın Menderes'e ayrıca mütevazı muayenchanemde bulundukları sırada bir aralık söylediklerini hatırlatmak isterim. O zamanki takdirlerini şayet geri almak istiyorsa bunu açıkça söylesinler, ona karşı da söyliyeceklerim vardır. Demokrasi dâvasına müzaheret ise arkadaşlar, bu memlekette demokrasi 1946 da başlamış değildir. Hattâ Demokrat Parti, Türkiye'de kurulmuş Demokrat adlı ikinci partidir. Yüz senelik mücadele, bu demokrasi mücadelesi nesillerin canına, malına, ekmeğine malolmuştur. Bu dâva uğrunda memleket içinde ve memleket dışında ölen vatandaşlarımız vardır, vurulan vatandaşlarımız vardır, açlığa mahkûm edilen ve süründürülen vatandaşlarımız vardır. Burada bulunan sayın Nihad Reşad'ı işhat ederim. Demokrasi dâvasının en yaşlı memleket temsilcisi olarak bunları hepimizden daha iyi bilmektedir ve bu mücadelenin son eseri olarak doğan Türkiye Köylü Partisi bu tarih içinde 133 ncü partidir.

Arkadaşlar, bizden evvelki nesillerin hayatları pahasına, canları pahasına yaptıkları mücadeleler olmasaydı 1946 da yeni bir Demokrat Parti meydana gelmezdi. Sayın Menderes her şeyi 4 senelik emeğinin maddi ve mânevi zayiatına dayandırmasın. Millet kendisine bu fedakârlıklarından dolayı müteşekkirdir. Müteşekkir olmasaydı onu bu mevkie getirmezdi. Ancak bu mevkie geçtikten sonra bütün mücadele ve fedakârlığı kendi şahıslarına inhisar ettirmekten ve başkalarını itham etmekten sakınsınlar. (Soldan, böyle bir şey yok sesleri). En aşağı yirmi beş yıldır biz de bu dâvanın ardındayız.

Cezmi Türk dikta yapanları müdafaa etti, kucak dolusu deliller verdi, yaygaralar koparıdı gibi sözler Adnan Menderes'in ağzına yakışmıyor. Zaten sevimli ve sempatik olan Menderes'in bunlara hiç ihtiyacı yoktur. Jestleri, mimikleri ve tebessümü o kadar sâri ve o kadar sempatik ki bu sözler bir sevgilinin ağzından çıkan kaba kelimelere benziyor. (Gülüşmeler).

Tavsiye ederim; çünkü milletin hoşuna gitmediğini radyo dinliyen vatandaşlar ve müstekillerden çok dinledik. Kendisi, kalkıp dolaştıkça, millet ne kadar seviniyorsa bu kabîl sözlerini de o kadar sevmiyor. Bir dost olarak bunu hatırlatıyorum.

Arkadaşlar, Demokrat Parti Köylü Partisi gibi meflûç doğmamış. Bütün cihan bunu bili-

yor. Biz doğduktan sonra vatandaşların saf saf bize geleceğini tahayyül etmişiz. Bunlar basit sözler. Biz kendimizi ve kuvvetimizi gayet iyi biliyoruz. Biz bu memlekete şimdiye kadar yapılmış olan 132 tecrübeden ders alarak, 133 ncü parti olarak kuvve partisi, ordu partisi değil; muhtelif fikir veçhelerinde, muhtelif fikir zümrelerinden değil, insicamlı fikir sahibi bir parti kadrosu olarak doğduk yaşıyoruz ve yaşayacağız. Eğer biz bir kuvve, bir iktidar peşinde koşmak isteseydik biz de mevcutlardan birine veya onların tuttuğu yollara girerdik. Biraksınlar bizi, tarihî bir dâva peşindeyiz, sürülmemiş topraklarda çiftçilik yapar gibiyiz. Onun için bu araziyi kabili ziraat hale getirirsek bundan memleket faydalanacaktır. Yalnız Türk Milletinin kütle kütle Köylü Partisine girmesini tahayyül etmesi, iyi bir temenni. Bizim için öyle düşünmüş. Biz de temenni ederiz ki bir gün bu da doğru çıksın.

Ama biz hiçbir inkisarı hayale düşmemek için beş vilâyette kurabilirsek bize beş sene yeter dedik. Allaha çok şükür 28 vilâyette kuruldu, daha iki senemizi ikmal etmedik. İnşaallâh her vilâyette de kurulur o zaman biz de Sayın Menderes'e sesimizi duyuracak vaziyete geliriz.

Yalnız bir noktaya ilişeceğim, benim bir Türk muhibbi edasiyle konuştuğumu söylediler. Bu kelime benim için hoş bir kelime değildir lûtfen geri alsınlar.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Geri aldım.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Kendilerine teşekkür ederim.

Diğer parti siyasi işlerine gelince: kanuna siyasi kanun demişim, Sayın Menderes hukuk tahsili yapmış, benden daha iyi bilirler. Meclis gibi Siyasi müesseselerin hukukî kompromileri olur. Kanunlar, hattâ anayasalar, hukuk nazariyatına hukuku esasiyeye tıpatıp mutabık, idare hukukuna mutabık değildir. Ancak bunlar yine hukukî bir kompromi eseridirler. Sadece siyasi kompromilerin eseri ve neticesi değildirler. Bu noktayı ve bu varyantı göz önünde tutarlarsa, fikir mutabakatı temin edilebilir. Bugün kendi siyasi kompromilerine göre kanun çıkarmaktadırlar. Beni mâzur görsünler..

Grupumuz ve bu gerekçe, öyle bir müessese ki, içinde Sayın Doktor Saip Özer'in de imzası var, Sayın Ahmet Gürkan'ın da. Tasavvur edin Sayın Ahmet Gürkan'la, Sayın Doktor Saip Özer aynı tasarıda birleşiyorlar. Bu, tamamen siyasi kompromidir, bu hukuki bir kompromi olamaz. (Gülüşmeler). Görüyorsunuz ki, bunun bir halita olduğunu ve bir imtizaç mevcut bulunmadığını siz de kahkahalarınızla teyit ve tekit etmektesiniz.

Buyurdular ki, Gallop Müessesesi gibi sondaj mı yaptın? Maalesef Gollop Müessesesi gibi bir müessese memleketimizde yoktur. Şu da muhakkaktır ki, Gollop müesseseleri dahi büyük yanılmalar kaydediyorlar.

Yalnız ben şu suretle bir sondaj yaptığımı söyliyebilirim. Geçen ay Türkiye'nin 7 bin tabibinin temsilcilerinin İstanbul'da yaptığı Tabipler Kongresinde bulundum. Orada Halk Partili, Demokrat Partili, müstakil, hattâ Millet Partili tabip arkadaşlarla görüştüm. Demokrat Partili arkadaşlar da böyle bir kanun çıkarsa bizim demokratlığımız za'fa uğrar dediler. Bunları kelime olarak aynen naklediyorum. Bu kanun münasebetiyle ben gördüklerimi, işittiklerimi arzediyorum. (Soldan: Gürültüler) Ben gördüklerimi, işittiklerimi arzediyorum. Kabul edip etmemek size aittir.

Bu kanunun görüşülmeye başladığından beri matbuatta çıkan yazıları etüd ettim. Vatan Gazetesi başmakale yazdı. Son zamanlarda pek muvafakat muhibbi olan Vatan Gazetesi Vatan imzalı başmakale yazdı. Cumhuriyet'te Yeni Sabah'ta hayda hayda, Yeni İstanbul'da ve diğer gazetelerde bu kanunun aleyhine yazılar intişar etti. Efkârı umumiyeyi kim aksettirir? Mevcut matbuat, ilân rejimine rağmen bunu aksettirmektedir. Bunun delâleti büyüktür.

Son zamanlarda Malatya ve Elâzığ'a kadar gittim, Mersin'de, Adana'da birçoklariyle temas ettim, vatandaş olarak Halk partili var, müstakil var, köylü var, işçi var, esnaf var, münevveri genci, ihtiyarı; maalesef, ve yine temenni ederim, onda bir partizan müstesna tasvip edene raslamadım. Bu kanun üç sene evvel gelseydi tasvip ederdim. Kendisine rapor edenler başka türlü rapor edebilirler. Gayet iyi hatırlarsınız, burayı terkedenler bu raporlar yüzünden çok kaybettiler, çok aldandılar, çok yanlış hükümlere vardılar. Bu zevat 1946 da vaziyeti kaybetmişti. Ertesi günü « birinci ders » diye yazdım. Yazdım dinlemediler. Kaybettiklerini an-

cak 1950 de idrak ettiler. En geç iktidardaki haberdar olur. Bütün imkânlar ellerinde olmasına rağmen... Çünkü dost kanallardan gelmemektedir. Tâbi kanallardan gelir. Bunlar da hoşa gidecek sözler, haberler getirirler. Ben tamamiyle tarafsız olarak arzediyorum. Millet efkârında bu küçük sondajlarla İstanbul'dan Elâzığ'a kadar süren sondajlarla haberdar ediyorum. Ben Gallop değilim. Bugün teminat verdiler, önümüzde dürüst sağlam bir seçim yapılırsa onun da bu âyinesi olacaktır. Ve gösterecektir. « Biz bu kadar zebunküş değiliz » dediler. Sonra da «Cezmi Türk neden hatırlatmadı?» dediler. Bu ne tezat!... Bu bir partinin yüksek idaresine taallûk ediyor. Sayın Menderes'in sadece hâfızasını yine ihya edeceğim. Daha yüksek makamlarla da, bizim buraya geldiğimizin birinci ayında konuştuğum zaman söylemiştim Ayrıca, Sayın Abidin Potuoğlu daha iyi hatırlar Grup İdare Heyetinde neler konuşmadık, neler konuşmadık, neler konuşmadık?

ABİDİN BOTUOĞLU (Eskişehir) — Kâğıt yok değil mi?

REİS — Devam edin, karşılıklı konuşmayın.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Neler konuşmadık...

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul — O nedir? anlıyalım.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Hattâ hattâ, Potuoğlu tek başına takabbül edemiyor, Fethi Çelikbaş... Emin Kalafat...

REİS — Rica ederim, şahsileştirmeyin...

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Partileştiriyorum.

REİS — Devam edin.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Bunlar hakkında kendilerini haberdar etmediğinden bahsediyorlar, bu hususta sözlü sorularım da gelmiştir. Bütçe Komisyonunda sayhalarım oldu, bunun üzerine bu sene beni komisyona sokmadılar. Yeniden mevzuatı çiğniyerek bu sene bendenizin komisyona sokulması için İçtüzüğün 23 ncü maddesine tevfikan müracaat edilmiştir, bu da kabul edilmemiştir.

REİS — Cezmi Bey lûtfen konudan ayrılmayın...

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Böyle acı şeyler de olmaktadır maalesef. Size ayrıca bir sözlü soru mu vereyim? Sırası gelmişken söyledim.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Seçimle değil mi?

CEZMİ TÜRK (Devamla) — 23 ncü maddeyi lûtfen okursanız, mesele anlaşılır. Tahmin ettiğiniz gibi değil.

Efendim, grupumuz adına teşekkür ederim. Karşınızda dürüst bir parti kalmıyacak demiştim; siz varsınız dediler. Bu sözle ikinci defadır ki, var olduğumuzu anladık. Yani iktidar ifadesiyle var olduğumuzu anladık. Yoksa biz muhalefet ifadesiyle, kurulduğumuz günden varız ve var olacağız. Çünkü bu hareket şahıslarımıza bağlı değildir. Biz ölsek de, ayrılsak da parti devam edecektir. (İnşallah sesleri).

Halk Partisinin ya ölüm, ya iktidar dediğini ifade ettiler. Bu Balkan komiteciliğinden kalma bir sözdür ve buna nazaran ölümleri yakın demektir.

İltifat ettiler veya ben iltifat telâkki ettim. Tenkidlerimin edebî olduğundan bahsettiler. Ben edebiyatla uğraşmam ve edebiyat yapmak da mûtadım değildir.

Ancak samimî ve olduğu gibi arzederim. Beyanlarıma, bir edebî kıymet izafe ediyorlarsa buna da teşekkür ederim.

Mazbatayı yazan ben değilim, hattâ dinlemiş dahi değilim, dediler. İşte burası hazindir. Sayın Demokrat Parti Genel Başkanı, böyle mühim siyasi hâdise yaratacak hayati bir vesikanın gerekçesini okuyacak zaman bulamıyorsa, bu, Hükümet işleriyle fazlaca meşgul olduğunu gösteriyor; iyi bir alâmettir, o halde parti içinde kendisine bir vekil tâyin etsin, çok iyi olur. Kendilerinin bu gibi memleket hayatına tesir edecek hâdiseleri bir parti başkanı olarak okuması lâzımdır. Meclise geldikten sonra Hükümet Başkanı bu gerekçeyi dinlemekle öğrenmemelidir. Eğer Sayın Menderes bu gerekçeyi, burada okumıyan arkadaşlarla beraber dinledi ise bu iyi bir şey değildir.

22 Mayısta niçin ikaz etmedi, dediler. Onu yine tarihe ve söylenenlere, konuşulanlara, o zamanı yaşıyan şahıslara ve hâfızalarına terkediyorum.

Arkadaşlar, mevsimsiz dememizi hoş bulmadılar. Mevsimi şimdi dediler. İşte burada ayrılıyoruz. Usul farkı budur. Zaten Demokrat Parti Grupunda olan arkadaşlar bilir, bu usul farkı daha birinci ayda başlar. Millet cezrî kararları o zaman istiyordu. Muhalif bir

partinin başına Demoklesin kılıcını asmak ve onu daima bu kılıcın tehdidi altında bırakmak ve bunun son safha olmadığını imalarla söylemek bir muhalefeti huzur ve sükûn içerisinde çalıştıracak metot değildir.

14 Mayıstan sonra yapılsaydı, bugün Halk Partisi kendisine demokratik hayata uygun olarak çeki düzen verir ve iktidarı bugün bu gibi çekişmelerle meşgul etmezdi. Üç senedir bunun tatbikatının neticeleri bizim haklı olduğumuzu gösterdi. Ümidederim bundan sonraki zaman bizi haksız ve Adnan Menderes'i haklı çıkarsın. Çünkü milletin huzura ve sükûna ihtiyacı vardır.

Arkadaşlar, halkevlerinden bahsettiler, ona da kısaca temas edeceğim. Sayın Başkanımız Remzi Oğuz Arık halkevleri hakkındaki düşüncelerimizi Yüksek Huzurunuzda arzetmişti. Halkevlerinin gitmesi lâzımdı, gitti. Ama halkevleri bir millî eğitim müessesesi olarak bilhassa okuma yaşını geçirmiş insanlar için bir tahsil müessesesi haline getirilecekti. Yapılmadı.

ZİYA TERMEN (Kastamonu) — Dans salonları olmuştu...

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Sayın genç, benim dans edecek çağım geçti. Dünyada bugün (analphabetisme) diye bir büyük mesele var. Halka kulak yoliyle ve göziyle öğretmek metotları var. Yukarda kitaplıktaki dünya neşriyatına, UNESKO'nun broşürlerine, kitaplarına, dergilerine, zabıtlarına, kararlarına bakmaya benden çok vaktiniz var aziz genç. Halkevlerini böyle bir hale getirmek mümkündü. Maalesef bu müesseseler yer yer boş durmaktadır. Bizim küçük partimiz bile kendisine göre böyle kültür müesseseleri yaratmaya çalışıyor. İnşaallah muvaffak olacaktır. Hani Türkocaklarına ait olan binalar ona devredilecekti. O da üç, beşle kaldı.

REİS — Rica ederim Cezmi Bey, esas hakkında konuşunuz.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Bunların hepsi gerekçede vardır Sayın Başkan.

REİS — Rica ederim, devam buyurun.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Allah en yakın zamanda sizi bakan etsin... Ne diyeyim. (Gülüşmeler)

REİS — Cezmi Bey rica ederim, devam edin.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Arkadaşlar, Sayın Menderes'in, Atatürk hakkındaki sözlerini takdirle, hayranlıkla, sevinçle ferahlık duyarak, kalbden alkışlıyarak dinledim. Allah Atatürk hakkındaki bu hayranlığını, muhabbetini cümle vatandaşlar gibi daim eylesin. (Daimîdir sesleri) Sizin teminat vermenize lüzum yok. Ancak bunu sözlerle değil, fiiliyatla göstersinler ve gösteriniz.

Yalnız tasarıyı okumadığı için dikkatini çekiyorum. Dikkat etsin, okumadığı tasarının gerekçesi içinde bu büyük mevta yatmaktadır. Bunun üzerinde daha fazla bir şey söylemek istemiyorum.

Yalnız vasiyet meselesi üzerinde şunu arzederim, bir vakfın mütevellisi fena olabilir, İsmet Paşa gibi fena bir mütevelli olabilir. Ama mütevelli fenadır diye vakfa dokunulmaz, mütevelliye halef olacak genç nesiller geliyor. Memleketin bâzı yerlerinde idareyi eline almış genç partililer var, yine tetkikatım neticesinde öğrendim, İzmir, Aydın böyledir, dikkatlerini çekerim, Atatürk'ün vârisleri olmak iddiasında bulunan genç partililer mütevelliliğin iyi idare edilmediğini görürler. Hattâ içlerinde yarın mütevelli olacaklar vardır. Bu vasiyet işinin hukuki vaziyeti meydandadır. Yalnız bizim Köylü Partisinin küçücük grupunun, yüksek grupunuza arzetmek istediği şudur ki; heyecanlı yoldasınız, seçim şevki içindesiniz, temenni ederiz ki, bu memlekette kanlı, kanunsuz hareketler olmadan yeni seçimler olsun. Bâzı genç partili arkadaşlar üzerinde durulacak kadar sabırsızlık gösteriyorlar, büyük, küçük birbirine girecek şekilde hareket ediyorlar. Diğer vatandaşlarımıza bu hâleti ruhiye sirayet ederse maalesef gelecek seçimler öyle olmaz, 1950 notu maalesef tekrar olmaz. Kötü bir not alırız, memlekette hâdiseler olur. Bu hâdiseleri önleyici mâni tedbirler sizin hükümleriniz, sizin kararlarınız, sizin hareketlerinizle olur. Onun için bu haleti ruhiye içinde çıkan ve süratle çıkarılan bu kanunu bugünden memleket menfaatine, bugünün ıstırap ve ihtiyaçlarına uygun görmüyoruz.

Seçim kampanyasının başladığı bir anda böyle bir kanunun, bilhassa majoriter sistemle seçim yapan memleketlerde gayet kötü tesirleri ve neticeleri olacağına inanıyoruz. Onun için siz ne derseniz deyin, biz vicdanımızla başbaşa kalarak bu kanuna kırmızı oy vereceğiz. Bu kır-

mızı oyun bir mânası da siyah oy demek olacaktır.

REİS — Nusret Kirişcioğlu.

NUSRET KİRİŞCİOĞLU (Çanakkale) — Muhterem arkadaşlar, evvelâ şu ciheti kaydedeyim, bendeniz komisyon adına değil şahsım adına konuşmaktayım.

Konuşmakta bulunduğumuz bu kanun teklifi dolayısiyle birçok itirazlar ileri sürüldü. Bunların bir kısmına cevap vermeyi ve mukabil mütalâalarımı bildirmeyi muvafık buluyorum.

İlk itiraz, bu teklifin Teşkilâtı Esasiye Kanunu hükümlerine, umumi ve hususi hukuk prensiplerine aykırı olduğu itirazıdır.

Bir insanın hareket noktası yanlış olursa varacağı hedef de tabiî yanlış olur. Bunu söylemekle şunu kasdetmek istiyorum. Mevzuu bu şekilde mütalâa buyuran arkadaşlarımızın hareket noktası yanlıştır. Bu teklifin hakikaten Anayasaya uygun olup olmadığını anlamak için evvelce Cumhuriyet Halk Partisi iktisaplarının Anayasa hükümlerine uygun olup olmadığını bilmek lâzımdır. Eğer Halk Partisi iktisapları Anayasaya aykırı ise bu kanun da, Anayasaya aykırı hareketlerin iptali vasfını taşır.

Buyurdular ki, bu kanunla hukuk dışı bir rejim kuruyorsunuz. Biz de onlara cevaben diyoruz ki : Hukuk dışı bir rejimi tasfiye ediyoruz.

Muhterem arkadaşlar; Hepinizin dikkat nazarından kaçmamıştır. Sayın Başvekilimiz de işaret buyurdular; bizzat kendileri dahi iktisapların haklı olduğu yolunda bir mütalâa beyan etmediler. Cezmi Türk arkadaşımız lûtfettiler; bu iktisapların haksız olduğunu açıkça ifade ettiler. Şimdi iktisapların haksız olduğu böylece umumi kanaat olarak kabul edildikten sonra onların takındığı tavra bakalım. Diyorlar ki; biz haksız mal iktisap ettiysek bunun hal yeri burası değildir, mahkemedir. Bizim ona karşı vereceğimiz cevap şudur : Borcuna sadık bir insan alacaklısını senelerce oyalayıp da müruru zaman tahakkuk ettikten sonra buyurun mahkemeye demez. Aradan, bugün ayın 14 ü olduğuna göre üç sene yedi ay geçti. Biz de onlara soruyoruz; bu müddet zarfında neden kendiliğinizden milletten gaspettiğiniz bu malları yine millete iade etmediniz? Demin arzettiğim gibi, iktisapların haksız olduğu noktası üzerinde hiçbir itiraz yok. Bu böyle olunca şunu da düşünmek lâzım; biz, o milleti temsil eden insanlar olarak, bu milletin hakkını bağışlamak salâhiyetini haiz mi idik. Aslâ, buna karşılık umumi tehlike varmış, sanki şimdi zamanı değilmiş gibi bir eda ile Muhalefet Reisi İsmet İnönü mütalâa serdetti. Bu mütalâa onların eski mütalâalarıdır, her zaman kanun dışı hareket etmek istedikleri zaman böyle sözleri ortaya koyarlar ve bu gürültü ile kendilerine bir menfaat koparmaya çalışırlar. Ve ellerindeki malların gitmemesi için de, zamanı değilmiş, memleket dış tehlikeye mâruzmuş gibi garip bir mütalâa ileri sürerler.

Muhterem arkadaşlar, millet, vekilini seçerken sarih bir emir vermez, bu, seçimin tahtında müstetir olarak, bana hizmet et, memlekete karşı olan vazifeni yap mânası vardır Yani açıkça şu kanunu yap, şu kanunu kaldır, şunu değiştir, şu kararı al diye emir vermez.

Fakat bu mevzuda milletin verilmiş sarih emri vardır. Bizi buraya gönderen millet, bize her toplantıda, her kongrede bizim hakkımızı alın Halk Partisinin haksız iktisaplarını millete iade edin diye emir vermektedir.

Cezmi Türk arkadaşım buyuruyorlar ki, efkârı umumiye bu hareketi tasvip etmiyor. Hayır arkadaşlar, biz belki gittiğimiz her kongrede, her toplantıda bu kanunu niçin çıkarmıyorsunuz muahezesi ile bugüne kadar karşılaştık. (Bravo sesleri)

Yine Sayın İnönü... (Sayın da ne demek sesleri)

REİS — Devam edin..

NUSRET KİRİŞCİOĞLU (Devamla) — Bi nezaket eseri olduğunu takdir buyurursunuz.

Bu kanunun müsadere kanunu olduğunu ifade etti.

Meşru kazançlara Varlık Vergisi adında bi kanunla el koyanların, gayrimeşru bir iktisabın iptali hakkındaki bir kanuna, müsadere kanunu demesi, hakikaten hazin bir tecellidir. Bunu ifade ederken bir parça mahçup olmalı icabeder.

İtirazların bir kısmı da şu noktada toplandı Dediler ki, bir hükmi şahıs için hususi bir kanun çıkarıyorsunuz; bu, kanun tekniğine, hukuk prensiplerine ve sairеye aykırıdır.

Sayın Başvekilin de gayet veciz bir şekilde ifade buyurduğu gibi, sui generis bir hâdise ile karşı karşıyayız. Dünyanın hiçbir memleketinde bu şekilde gasıp yapmış bir parti yol

tur. Bu memlekette de yoktur, olmıyacaktır da. Böyle olduğu halde bir vakıa varken umumi kelimelerin arkasında saklanmaya lüzum ve zaruret yoktur. Yapacağımız şey milletin istediğini yapmaktan ibarettir, bütün açıklığiyle.

Bu kanun buyurdular, itirazlarının diğer bir noktasında, şahsi tasarrufları, teberruları, vasiyetleri iptal ediyor. Bu arada hâtırasına sonsuz hürmetle bağlı bulunduğumuz Atatürk'ün ismini de zikrettiler. Sayın Başvekilimiz bu noktada cevap verdikleri için bendeniz sadece kısaca bir noktaya temas etmek istiyorum.

Atatürk'e muhalefetleri bilinen insanların başında bulunduğu bir partinin, Atatürk'e muhalefette bulunanların revaçta bulunduğu bir partinin, Atatürk ile alâkası olamaz. Biz bu mevzuda ancak böyle söyliyebiliriz.

Kanaatime göre. Bize ancak şöyle denebilirdi. Neden bir müddet daha evvel davranmadınız ve neden malların hepsini almıyorsunuz?. Niçin borçlandırmıyorsunuz?. Hakikaten haksız iktisaplar yarım milyar yekûndadır. Ne kaçırdıklarını bilmiyoruz. Daha da kaçırmakta devam ediyorlar. Millete ne iade edeceklerdir?. Kestiremiyoruz. Yarım milyara nazaran çok az bir şey geri alacağız.

Yine Başbakanın ifade buyurdukları gibi; gayrimeşru iktisaba ehliyet kesbetmiş olan bu adamların mal kaçırmalarına mâni olmaya, hüsnüniyet sahibi insanlar olarak, muvaffak olamadık. Çünkü o kadar dolambaçlı yollara akıl erdiremiyoruz.

REİS — Müfit Erkuyumcu buyurun.

MÜFİT ERKUYUMCU (Balıkesir) — Muhterem arkadaşlar, müzakere ettiğimiz kanun gerçekten mühimdir. Çünkü senelerden beri vatandaşlar arasında bir şikâyet ve ıstırap mevzuu olan millet mallarına taallûk etmektedir. Her sene tatil devrelerinde dairei intihabiyelerimizde kendileriyle temas ettiğimiz, dertlerini dinlediğimiz binlerce vatandaş bize bu mühim derdin lâyık olduğu ehemmiyetle ele alınmadığından Cumhuriyet Halk Partisinin haksız iktisaplarının halka süratle iade olunmadığından haklı olarak şikâyet etmişlerdir. Vatandaşların şikâyet ve ıstıraplarını giderecek olan bu kanun üzerinde Büyük Meclisin hassasiyetle durması, bu önemli işi Büyük Türk Milletinin ve umumi efkârın önünde enine boyuna incelemesi yerinde olacaktır. Kanaatimce işin fiilî ve hukuki olmak üzere iki noktadan incelenmesi lâzımgelir. Ben vaktin müsaadesi nispetinde işi kısaltarak ve basite irca ederek Yüksek huzurunuzda bu durumları gözden geçireceğim.

Sayın arkadaşlar, işin fiilî durumu nedir? Üzerinde yaygara koparılan fırtınalı bir hava yaratılmak istenilen bu malları C. H. Partisi acaba nasıl ve ne suretle iktisabetmiştir? Bu suale millet huzurunda verilecek cevap şu olacaktır :

C. H. Partisi 27 seneyi bulan uzun iktidar devresi içinde iktidar vazifesini kötüye kullanmak, mahallî idareler ve belediyeler, İktisadi Devlet Teşekkülleri üzerinde nüfuz ve tesir icra etmek suretiyle kıymetleri 8 milyonu geçen ceman 274 parça gayrimenkulü millet zararına haksız olarak iktisabetmiştir. Bu gayrimenkullerin bir kısmı Anayasaya aykırı kanunlar çıkarılmak, bir kısmı müzayedelere fesat karıştırılmak, bir kısmı da muhasebei hususiye ve belediyelere nüfuz ve tesir icra edilmek suretiyle hiçbir meşru hakka ve esasa dayanılmadan, anormal yollarla ve gayrimeşru olarak iktisabedilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin bu haksız iktisaplarına yüzlerce misal verilebilir. Ben dairei intihabiyeme ait bir misali zikretmekle iktifa edeceğim. Erdek'te Hazineye ait bâzı zeytinliklerin aleni müzayede ile ve açık artırma suretiyle satılacağı Bandırma Maliyesince ilân edilmiştir. Gazetelerde ilânı gören iki vatandaş müzayedeye iştirak etmek üzere müzayede gününden bir gün evvel İstanbul'dan Bandırma'ya gelerek malmüdürlüğüne müracaat etmişlerdir. Meğer bu zeytinliklerin Halk Partisine satılması muakarrer imiş. Ancak işi kitabına ve kanuna uydurmak için müzayede ilân edilmiş. Vatandaşları müzayedeye iştirak ettirmemek lâzım. Bu ise kolay bir şey değil. Fakat mahallî Halk Partililer bu zor işin kolayını buluyorlar. Ve kazanın emniyet teşkilâtı ile derhal temasa geçerek vatandaşların müzayedeye iştirak etmelerine mâni olmasını istiyorlar. Müzayede sabahı otele memurlar gelerek, hiçbir şeyden haberleri olmıyan vatandaşları karakola davet ediyorlar ve «Sen asker kaçağısınız.» diyerek, müzayede bitinceye kadar karakoldan dışarı bırakmıyorlar. Bu arada müzayede bitiyor ve zeytinlikler gayrimüzi bir bedelle Halk Partisine satılıyor ve ne

mına tapu siciline tescili yapılıyor. Müzayededen sonra serbest bırakılan vatandaşlar sağa sola baş vurarak işin yolsuzluğundan şikâyet ediyorlar. Fakat kimse dertlerini dinlemiyor ve bu suretle millet malları Halk Partisi namına kapatılıp devc ediliyor.

İşte arkadaşlar C. H. Partisi elindeki malları bu ve buna benzer gayrimeşru yollarla iktisabetmiştir. Kıymeti sekiz milyonu geçen mallar bu suretle millet zararına haksız iktisabedilmiştir. İşin hakiki ve fiilî durumu budur. İktisabın gayrimeşru olduğuna asla şüphe yoktur. Şüphe olmayınca da, haksız alınan millet mallarının millete iadesinde bir lâhza tereddüt edilmemesi lâzımgelir.

İşin hukuki durumuna gelince; Muhterem arkadaşlar, biliyorsunuz ki, eski iktidarın çıkardığı Cemiyetler Kanunu ile (Siyasi cemiyetlerin gayeleri dışında gayrimenkul iktisabedemiyecekleri) kaidesini vaz'eylemiş ve fakat hususi bir hükümle kendi mallarını bu kaideden istisna etmiştir. Bir siyasi cemiyetin kendi mallarını istisna ederek siyasi rakiplerinin bu suretle gayrimenkul iktisabından menetmesi dünya tarihinde görülmüş şey değildir. Eğer kanun memleket ihtiyacı için çıkarılıyorsa umumi olması, memleketteki bütün partiler için seyyanen tatbik edilmesi lâzımgelir. İktidarımızca hazırlanan kanun bu umumiyeti temin ve bütün siyasi partileri aynı duruma irca etmektedir. Yani Halk Partisi iktidarının bizzat kabul ettiği bir hukuk kaidesi kendisi hakkında tatbik edilmektedir. Kendi vaz'ettiği kaidelerin kendisi hakkında tatbik edilmesinden C. H. Partisinin şikâyete hakkı olmasa gerektir. C. H. Partisinin haksız iktisaplarının istedikleri şekilde mahkemeye müracaat yolu ile millete iadesi hukukan kabil değildir. Çünkü mahkeme Devletle fertler ve hususi şahıslar aralarındaki normal münazaa ve ihtilâfları tetkik ve halledebilir. Burada mevzuubahis olan normal bir ihtilâf değildir. Mevcut ihtilâf nev'i şahsına munhasır sui generis bir ihtilâftır. Bu kanunla iadesi mevzuubahis olan mallar Cumhuriyet Halk Partisinin iktidar görevini kötüye kullanmak ve işi kitabına uydurmak suretiyle milletten haksız aldığı mallardır. Bunların mahkeme kanaliyle ve başka yollarla millete iadesine imkân yoktur. Bilfarz verdiğim misaldeki haksız zeytinlik iktisabının Hazineye iadesi için mahkemeye bir dâva açılsa bu durumda mahkeme ne yapabilir? Satılan malların, millete iadesine karar verebilir mi? Bu suale verilecek cevap elbette menfi olacaktır. Ortada 2490 sayılı Kanun hükümlerine istinaden formalitelere uydurularak yapılmış bir satış mevcuttur. Esası bâtıl olan bu satışın mevzuata uydurulmuş olması senelerce evvel cereyan eden müzayedeye fesat karıştırılması keyfiyetinin şimdiki halde kabili ispat bulunmaması karşısında mahkeme tabiatiyle bir şey yapamıyacak ve açılan dâvanın reddine karar verecektir.

Görülüyor ki Cumhuriyet Halk Partisinin haksız iktisaplarının mahkeme hükmiyle millete iadesinin temin edilebilmesine fiilen imkân yoktur. O halde yapılacak iş millet mallarının koruyucusu olan Büyük Millet Meclisinin çıkaracağı bir kanunla iadeyi temin etmesinden ibaret olacaktır. Medeni Kanunumuzun 2 nci maddesinde, her kes haklarını ve vecibelerini ifa ederken hüsnüniyet kaidelerine riayetle mükelleftir. Bir hakkın gayrı ızrar eden suiistimalini, kanun himaye etmez, şeklinde bir hukuk prensibi mevcuttur. Cumhuriyet Halk Partisi iktidar vazifesini yaparken bu mevzuda iyi niyet kaidelerine asla riayet etmemiştir. İktidar görevini millet zararına kötüye kullanarak haksız mal iktisap etmiştir. O halde, onun iktidar hakkını milleti ızrar suretiyle suiistimal etmiş olmasını elbette ki vâzıı kanun olan Büyük Meclisi himaye etmiyecektir.

Muhterem arkadaşlar, Büyük Meclisin malûmudur. İktidarının son senelerinde Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti, çıkardığı 4237 sayılı Kanunda âmme hizmeti gören bütün Devlet memurlarını mal beyanına tâbi tutmuş ve bu suretle memurların haksız iktisap ettikleri malları millete iade etmek istemiştir. Âmme hizmeti gören memurları, haksız iktisaplarından dolayı mal beyanına tâbi tutmakta tereddüt etmiyen Cumhuriyet Halk Partisinin bizzat âmme hizmeti ifa ederken haksız edindiği malların hesabını vermekten kaçması imkânı yoktur. Bu prensibi bizzat vaz'eden bir partiden kendi prensibine dayanılarak hesap sorulması lâzım ve zaruridir. İktidarımızca bu prensibe istinaden Cumhuriyet Halk Partisinden hesap sorulmuştur. Cumhhuriyet Halk Partisi bu mevzuda maalesef açık bir alınla hesap verememiştir. Bilâkis verdiği hesap elindeki malların meşru olmadığı, hak-

sız iktisap olunduğunu açıkça ispat etmiştir. İktidar devresi içindeki geliri 360 bin liradan ibaret olan bir siyasi partinin değerleri 10 milyona yaklaşan malları meşru yollarla iktisap edemiyeceği bir emri âşikârdır.

Muhterem arkadaşlar; ahkâmı sabıkada (Bir insan kendi sayüamelile tamam olan şeyi nakzı say ederse sayi merduddur) şeklinde bir kaidei hukukiye mevcuttur. Bu kısaca bir kimsenin kendi yaptığı işi bozmaya çalışması beyhudedir, demektir. Memurların haksız iktisaplarının millete iadesini 4237 sayılı Kanunla kabul eden Cumhuriyet Halk Partisinin, memurlar gib âmme hizmeti gördüğü sırada, milletten gaspettiği malları muhafazaya çalışması elbetteki beyhude ve merduddur. Kendi çıkardığı kanunun koyduğu (millete iade) prensiplerini baltalamıya çalışan bâtıl bir gayrettir. Bâtılı müdafaa da güçtür. Cumhuriyet Halk Partili arkadaşlarımız bu güçlük içinde bocalamaktadırlar. Bu güçlüğü sezdikleri için aramızdan uzaklaşmışlardır.

Muhterem arkadaşlar; şimdi de birkaç kelime ile İsmet İnönü'ne cevap vermek isterim. Ne hazin bir tecellidir ki, kürsüden İnönü bizleri vicdanlarımıza aykırı kanun çıkarmak ve Halk Partisine zulüm yapmakla ittiham etmiştir. Bu gülünç iddialarını tamamen kendisine ret ve iade ederim. Kendisine şunu hatırlatmak isterim; biz buraya onlar gibi rey çalmak suretiyle gelmedik. Biz ilk defa olarak Millî iradenin hakiki bir şekilde tecelli etmesiyle ve milletin reyiyle bu mukaddes çatının altında yer almış insanlarız. İnönü şunu bilmelidir ki, bizler inanmadığımız bir şeye rey vermek zilletini asla irtikâbetmeyiz. Eski Millî Şeften Büyük Türk Milleti huzurunda soruyorum; bu milletin reyini ve mallarını gaspetmek zulüm olmuyor da onları hakiki sahibi olan millete iade etmek mi zulüm oluyor?

Muhterem arkadaşlar, İnönü'nün bugünkü konuşması bana eski bir muhalefet hâdisesini hatırlattı. Birinci Cihan Harbini mütaakip o zaman muhalefette bulunan Hitler'in yersiz birçok hücumlarından bizar kalan Alman Devlet Başkanı Mareşal Hindemburg, Hitler'e muhalefeti asîlâne yapınız, diye bir ihtarda bulunmuştu. Ben de nâcizane İnönü'ye bir ihtar ediyorum, lûtfen muhalefeti biraz daha asîlâne yapsınlar. Burada, Yüksek Huzurunuzdan çekilip gittiler.

Muhterem arkadaşlar. Şimdi de İnönü'nün burada Yüksek Huzurunuzda söylediği bâzı şeylere cevap vermek isterim. (Kâfi sesleri)

İnönü, Yüksek Heyetinizi, vicdanlarınıza aykırı kanun çıkarmak, zulüm yapmakla itham etti. Acaba bu milletin mallarını gaspetmek, reylerini çalmak zulüm olmuyor da,milletten haksız gaspedilen malları bir kanunla millete iade etmek zulüm mü oluyor? Millet huzurunda, Türk Milleti huzurunda İnönü'nün bu garip iddialarını ret ve iade ederim.

İnönü buradaki, bu sözleri, bana eski bir hâdiseyi hatırlattı. Biliyorsunuz, Birinci Cihan Harbinden sonra, o zaman muhalefette bulunan Hitler'in mütemadi yersiz ve haksız hücumlarından bizar kalan Alman Devlet Başkanı Hindemburg, muhalefeti asîlâna yapınız şeklinde bir ihtar yapmıştır.

Ben de millet huzurunda Halk Partisinin lideri ve eski millî şefe naçizane ifade ediyorum; yaptıkları muhalefeti biraz daha asîlâne, biraz daha efendice yapsınlar.

Mâruzatım bundan ibarettir. (Bravo sesleri, alkışlar)

REİS — Feridun Fikri Düşünsel.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Arkadaşlar, hakikaten tarihî bir an yaşıyoruz. Çünkü milletimizin huzurunda büyük bir karar vermek mevkiindeyiz. O kararı verirken içimizde, hepimizin olduğu gibi, bendenizin de içimde büyük bir rahatlık ve büyük bir ferahlık vardır. Fakat İsmet Paşayı dinledikten sonra o ferahlık beş on misli arttıktan sonra âdeta, askerlikte (bir dakika tehiri müstelzimi idamdır) diye emirler vardı ya, işte o cinsten bir karar karşısında olduğumuzu ve bu kanunun bir dakika tehirinin bu milletin hayatında muazzam ve mühim bir ameliye olduğunu anlamaktayım ve bunu yalnız bizlerin değil, bütün milletin iyice bilmesi ve gideceği adamı iyice tanıması ve hangi ameliyenin yapılacağını, tarih ve istikbal huzurunda, milletimizin iyice anlaması lâzımdır arkadaşlar. (Alkışlar) Hâdise çok naziktir. Bakınız «sorsalar mağdurunu gaddar kendin gösterir» dediler. Bakınız neler söyledi; dedi ki..

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Size yakışmıyor.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Devamla) — Bendeniz kanun hakkındaki mütalâalarımı takdim edecektim. Karşıma gelse de söyliyecek-

lerimin bir tanesini geri bırakacak değilim. (Bravo sesleri)

Allah beni bugünlere kadar niye yaşattı bilir misiniz?

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — İnönü hasta olduğu zaman kapısında Menderes'le siz ağlıyordunuz, dünün dalkavuğu fazilet dersi veremez.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Devamla) — Müsaade edin, sözümü kesmeyin. Bu geçen hakikatları sizlere, yalnız sizlere değil, millete duyurayım diye yaşadım. (Bravo sesleri) Arkadaşlar, bakınız ne diyor : Adalet merciine gitmekten kaçıyorsunuz.

Mefruz suikastlar vahimesi ile, kendi arkadaşlarından mürekkep İstiklâl Mahkemesinde mebusları mahkûm ettirdiği günleri unutmuş görünüyor. O zaman adalet mercii yok mu idi? Cürmü meşhut iddiasiyle mâsum, cinayette asla methali olmıyan, her birisi Millî Mücadelede büyük hizmetler etmiş olan birtakım insanları o zaman niçin düşünmedi? Arkadaşlar, geçen geçmiştir. Bu para saltanatiyle kurulmuş olan heyulânın arkasında yarın (Adalet mercii) sözünü yine hatırlıyacak mı? Hatırlıyamıyacak. Kendi seçtirdiği adamları, vaktiyle milletin kahraman adamlarını, merhum arkadaşlarını kandırdığı gibi kandıracaktır... (Merak etme gelemez sesleri) Bu bir hakikattır. Bence bunu milletin baştan başa bilmesi lâzımgelir. Hatırlıyanlar vardır:

1925 senesi dört mayısında Meclisten Takriri Sükûn Kanunu geçiyor. Kendisi şurada Başvekâlet koltuğunda oturmuş,Kâzım Karabekir Paşa, bizler diğer arkadaşlar Takriri Sükûn Kanununun bu memleketin demokrasisini imha edeceğini söylediğimiz zaman, kendisi istihza ile kürsüye çıkmış ve demişti ki, görüyorsunuz arkadaşlar, muhalefet heyecan gösteriyor, demek ki, biz doğru yoldayız. Arkadaşlar, doğru yol dediği, memlekette sehpaların kurulması ve demokrasinin kökünün kurutulması idi. Ben bu kürsüden 30 sene sonra İsmet Paşaya yine kendi tâbiriyle hitap ediyorum: Paşa, demek ki, Demokrat Parti doğru yoldadır. Çünkü sen heyecan ve telâş gösteriyorsun. (Bravo sesleri, alkışlar) Doğru yoldasınız arkadaşlar, doğru yoldayız. Bu kanun çıkmalıdır. Çünkü ortada bir para saltanatı kurulmuştur. Milletin yıllardan beri türlü türlü - Siz benden iyi biliyorsunuz, çünkü esbabı mucibe bunu gösteriyor - kaynaklardan tedarik ettiği paralar, bugün doğrudan doğruya bir saltanatı ferdiyenin kurulmasına sarfolunmaktadır. Halk Partisi ne demek? Halk Partisi diye bir şey yok arkadaşlar. Bir şahıs vardır, bir şahıs. Buna emin olunuz, Sekizinci Devredeki hâkimiyetinin yüz kat fevkında bir hâkimiyetle partisinin başında hükümfermadır. O zaman ekseriyeti teşkil eden mebuslar, geçim vasıtalarını doğrudan doğruya Meclisten temin ediyorlardı. Şimdi, doğrudan doğruya, yapışık vaziyette, kaynakları munhasıran parti kasasının âmiri itası olan İnönü'nün elinden temin ediyorlar. Binaenaleyh hâkimiyet ve sultası artmıştır. Allah göstermesin, artık bir daha Halk Partisi gelemez. Artık Halk Partisi diye bir şey yoktur. Gelecek olan İnönü'dür. O, Kasım Gülek'i bile atlatır. Samimî söylüyorum arkadaşlar; ben Kasım Gülek'e acıyorum. (Bravo sesleri, alkışlar)

Arkadaşlar azıcık da gülelim. Demin Şemsettin Günaltay'a baktım, İnönü'nün arkasından nasıl gidiyordu.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Reis bey, şahsiyat yapılıyor. Sadet haricinde konuşuluyor neden menetmiyorsunuz?

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Devamla) — bunlar şahsiyat değildir. Şemsettin Günaltay'ı siz alkışladınız, hakkiyle alkışladınız, ben o zaman Halk Partili idim, onu hakkiyle alkışladınız. Çünki Şemsettin Günaltay'ın hüsnü niyetini kaildiniz. Fakat Şemsettin Günaltay onu çok ağır ödedi. Sizin alkışlarınız neticesi, kulüp kulüp dolaşıp kendi yaşına ve tarihe yakışmıyacak sözler söylemesine ve bu sefer de İnönü'nün arkasından gitmesine sebebiyet verdi. Benim bir gayem yoktur. Yalnız hakikat bildiğim ne varsa onu Türk milletine söylemek isterim. Çünki bildiğim çok şey vardır.

(Söyle söyle sesleri). Bunları millete duyurmak lâzımdır.

Hukuk devleti diyor. Bakınız hukuk devleti ne demektir, sizi teker teker imtihan etsem hepiniz sıfır alırsınız. Hukuk devletinin ne demek olduğunu size anlatayım: Hukuk devleti demek İnönü'nün şu son demokrasi tecrübesinde elinden kaçırdığı iktidarı ve ondan doğan Millî Şef Değişmez Başkanlık vasıflarını hukukan Anayasaya iade etmektir. (Gülüşmeler).

Şimdi mademki hukuk devletiyiz, Anayasaya öyle bir hüküm konacak ki, Sayın Menderes'in söylediği ve gerekçede gördüğümüz şu 100 milyon lira derambar edildikten sonra artık bir daha oradan çıkmıyacaktır. İşte hukuk devleti budur.

Bu demokraside millet rey verecek, 5 - 10 milyon sarfedilecek, buraya gelinecek, oldu bitti tamam, elektirikli banyo gibi bir şey. Şu vaziyette masum hukukçular, ulemayı hukuk, hukuk devletinde böyle şeyler olur mu? diyecekler.

Efendi 431 sayılı Kanunu biz nasıl yaptık? Hanedanı saltanatı nasıl kolundan tuttuk, on gün içinde memleket dışına attık. 431 sayılı Kanunu bu Meclis yaptı. O kanunun sekizinci maddesiyle, saltanat sürmüş Padışah Vahdettin, on sene evvel ölmüş olan Sultan Hamid'in, Reşad'ın vârislerinin, mallarını aldık. Onu yapan kim? İsmet Paşa. İstiklâl mahkemelerini kuran kim? İsmet Paşa. Şimdi bütün bunlara rağmen tebdili cephe etti, birden bire melekleşti, kebuter oldu. (Gülüşmeler alkışlar).

Efendim, ne olacak? Yine gelecek, gelipte ne yapacak? Hukuk devleti kuracak. Hukuk devleti kuracakta ne yapacak? Bütün bu müktesabatı getirip, derambar edecek, ondan sonra da iradei milliye. Yok öyle şey. İradei milliyeyi kabul ediyorlar. Millet rey verecek ve iradei milliye tecelli edecek. Onun kıymeti yok, o, muteber değil. Kim muteberdir? Dört satırlık peşinen yazılmış hukuk devleti muteber. (Gülüşmeler)

Şimdi arkadaşlar, bu milleti uyandıralım, uyandıralım arkadaşlar. Birkaç genç doktor geliyor, Cezmi Türk'ün bahsettiği genç doktorlar geliyor. Siyaset dünyasının dışında.. Onların iğfalata kapılmamaları lâzım, aldanmamaları lâzım...

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Hele sana hiç benzememeleri lâzım!

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Devamla) — Vallahi hiç kulağım duymuyor. Dinlemem ben öyle şeyleri, kulağım tıkalı benim öyle şeylere. Kulağım paslıdır benim, kulaklarım duymuyor benim onları. Anladım ben siyaseti, siyasi adamların kulakları her şeyi duymamalıdır, duymamalıdır. (Gülüşmeler)

Ben Sayın Menderes'i dikkatle dinledim, o söylerken. Gözünün içine baktım, Atatürk'ün de gözünün içine bakmıştım. (Gülüşmeler) Bir zaman amcam Lûtfi Fikri'nin gazetesinde yazı yazıyordum. O zaman Nâzım Paşayı görmüş ve gözünün içine bakmıştım. Merhum Nâzım Paşa İttihatçılara dayanamaz, yazıklar olacak bu adama demiştim. Sonra biliyorsunuz, 10 Kânunisani vakasını... Hani, keramet sahibi değilim ama olanlar oldu. Burada Ali Şükrü vakaları oluyor, şu oluyor, bu oluyor. Gözüm korkuyor. Bize de Dersim'e gitmeyi emrediyorlar, ama şüphe içindeyim, korkuyorum doğrusu. Atatürk'ün baktım gözünün içine, Nâzım Paşa mı, değil mi diye. (Gülüşmeler) Ve dedim ki, buna dayanılıp gidilir, inayeti hakla gittim.

Şimdi de Adnan Menderes'in gözünün içine bakıyorum, nasıl gözü? (Gülüşmeler) Arkadaşlar Atatürk'ün gözünün içindeki şüleyi orada gördüm. (Bravo sesleri, alkışlar) Binaenaleyh inanılır.

Arkadaşlar, millet her şeyi duyuyor, millet inansın, aldanmasın, yanlış yola gitmesin! Ve gitmez. Dün hasta idim, eve bir köylü geldi, benim hangi partiden olduğumu bilmiyordu. «Sen hangi partidensin?» dedim, «Demirkıratım» dedi. «Niçin demirkıratsın?» dedim. «Eskiden jandarma karakoluna gidemezdim, titrerdim, dedi, şimdi arslanlar gibi gidiyorum. Kim ne derse desin, demirkıratlar kazanacak, hiç şüphe etme, muhakkak kazanacaklar bey, çünkü dedi, millet bildiğinizden çok daha uyanık ve anlamıştır. Ama millet bir de göze bakar. Gidici mi, kalıcı mı?» (Gülüşmeler)

Arkadaşlar, ben inanıyorum, millet de inanıyor ki, biz bu kanunu çıkarmak suretiyle para saltanatını yıkacağız!. (Bravo sesleri)

Bir gün Yusuf Akçora Bey, kendisini rahmetle anarım, altın boğayı boğmak gibi bir şeyler söylemişlerdi. Doğrudur. Biz de bu akşam bunu yapacağız.

«Sana ilânı gayzeder de yine
Beşeriyet koşar gelir peşine.»

Arkadaşlar, şu elimdeki İkinci Meclisi Mebusanın yaptığı Cemiyetler Kanununun esbabı mucibe mazbatasıdır, burada hüküm var, şu kadardan fazla aidat verilmiyecektir, diye. Strikteman neseser, lûgattan ona da baktım, şundan fazlasına müsaade edilmiyecektir, diyor.

Bu ne demektir? Bir parti para yığıp, altın yığıp milletin başına belâ olmasın, demektir.

Arkadaşlar, biz bunu yapmazsak vallahi gü-

nahkâr oluruz, millet bunu bize sorar. Bir tarafta muazzam bir servet yığılmış, harcıyor. İzmir nümayişi için 200 bin lira harcıyor. Bilmem ne hukuk müşaviri diye tahsisat veriyor. Ben konuşmak için çok bekledim. Onun için söyliyeceğim. Daha çok şey var anlatacak. Meselâ Grup kararı diyor. Efendiler; siz Grup kararı yapmıyor musunuz? Ben de bunların içinden ayrıldım. (Gülüşmeler). Bilirim arkadaşlar, onlara mensup mebusların % 90 ı bu işlerden memnun değillerdi. Fakat ne yapsınlar; bir kere bağlanmışlar. Hüküm onlarda. Bana bir gün Ahmet Remzi Yüregir, Adana Mebusu, İstanbul'da Köprüde rasgeldi. Ne diyorlar biliyor musun seninkiler dedi. Ben o zaman Demokrat Partiye girmiş değildim, girmek de hatırımdan geçmemişti. Ne diyorlar? dedim. Mebuslar kimmiş? emir bizim, kumanda bizim, onlar kimdir, seçilmiyenler, seçilenlere kumanda edecek? Yani Parti Grupu. (Bravo sesleri). Aberratione burada, fikri dalâlet burada. Binaenaleyh o arkadaşlar müteellim idiler. Bütün husumetleri, mesuliyetinden bahsedilen o, benim canım gibi sevdiğim, irfanına, kemalâtına hayran olduğum Adnan Menderes'e. O ne kadar mukavemet etti, ben bunu çok iyi hatırlarım da yüzüne bakamaz oldum. Ama bunu kim yaptı? Grup yaptı. Ah benim sabık Şefim.. (Gülüşmeler).

Arkadaşlar, ben bir şey beklemiyorum, Vallahi ben olduğu gibi konuşuyorum.

Bakın, eskiden sabık Şef bizi bir gün çağırdı, Adnan Bey de vardı. Anlatacaklarım birer vesikai tarihîyedir. Ben oturup da koca bir tarih yazamam, bu, vesiledir. Baktım ki yalnız Grup İdare Heyeti âzaları var. Meğer bizi jurnal etmişler. Biz, pahalılık oluyor, memura başka fiyatla, halka başka fiyatla ekmek veriliyor, şeker şu pahaya çıkarıldı, demişiz.

Arkada bir oda vardı, bizi oraya aldılar. Başladı bize bir kumandan edası ile, malûm onun iki türlü vaziyeti vardır, birisi tatlı tatlı konuşan İsmet Paşa cephesi, diğeri de celâllendiği vakit gösterdiği çehre, bundan Allah korusun... Sizin vazifeniz nedir? dedi. Siz organ oksiliyersiniz, Hükümetin yardımcı uzvusunuz, siz Hükümetten ayrı mısınız? diye çıkıştı. Bunun üzerine ben yanımdaki arkadaşı dürttüm, bize on beş sene evvel de bu edebiyatı yaptı bizim Sultan, dedim. Ben o zaman, yani 1925 te Grup İdare Heyetindeydim. Bir akşam yukardaki binada, yeni seçildik. Saracoğlu da vardı. O gece Saracoğlu - İnönü izdivacı oldu. İzdivacım başka mânası yok. 15 sene evvel 1925 te, yani demin anlattığım tarihten 15 sene evvel İsmet Paşa gelmiş, Başvekil olmuş. Biz ona tatlı tatlı, bâzı şeyler noksandır, moksandır diyoruz. Saracoğlu da, Kâzım Paşa kliği, Necati ve Vasıf'ın aleyhinde bulunuyor, İsmet Paşa Kâzım Paşanın aleyhinde, bu sözlere bayılıveriyor. Derken peki dedi, yarın akşam Halk Partisi Grupuna gelin.

Biz de Fuzulî'nin dediği gibi, üstümüzü başımızı düzelterek kapıdan içeriye girdik. Efendim bir zehir zakkum. «Memleket gidiyor, siz neler yapıyorsunuz? dedi. Halbuki hepsini beraber yaptık ne yaptıksa. Kalemi Mahsus Müdürünü çağırttı, bir sayfa kopardı bloknottan. C. H. Partisi Grupu içtimaa davet edilecektir yarın, konuşacağım, dedi. Bizi dehledi. Birbirimizin yüzüne bakakaldık. Bir Halis Turgut vardı içimizde cennet mekân olsun. Kendisi celâllı bir çocuktu. Tabiî öylesi bizde yok. (Gülüşmeler).

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Reis Bey! Meclis kürsüsü Dümbüllü'nün tiyatrosu mudur? Ayıptır bunlar.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Devamla) — Müsaade buyurun, bunlar hakikati tarihiyedir. Bunlarda santim inhiraf yoktur. Sonra grup toplandı; gruptan çıktık. Efendim dedi, ben Sait Halim Paşa gibi merkezi umumilerin emrine tâbi olacak adam değilim. On beş sene sonra bize organ okzilyer diye söylüyor. Adnan Beye de söylemiştim çağırılırsak bu sefer de organ okzilyer diyecektir. Bize «Suçlular gibi telâştasınız.» dedi. Büyük lâkırdı etti. (Gülüşmeler) Buradan çıktıktan sonra memlekette repertüsyon yapacak. Kime? Yeni Meclisin toplantı anına kadar bilâkaydüşart milleti temsil eden adamlara suçlu diyor. Neler söylüyor? Büyük Millet Meclisini Adnan Menderes adaletsizlik vasıtası yapacak, diyor, hangi adaletsizlik vasıtası yapacak? Adaletsizlik bu kanunu çıkarmasanız olur. Tasavvur edin, Köylü Partisi ve emsali ufacık partiler parasız pulsuzdur. Bu mühim kuvvetin karşısında, bu muazzam altın yığınının karşısında küçük bir parti ne yapabilir? Onlar avuç dolusu para sarfedecekler, bunu istiyorlar. Birtakım genç-

leri peşine takıp bu suretle aldatıyorlar. Bereket versin Demokrat Partide gidici göz yoktur. Teker teker arkadaşlardan soruyorum, biliyorum ne olacak, tersine giderse iş.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — O zaman da öte tarafa geçersin. (Gülüşmeler).

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Devamla) — Ben bilirim onu. Size samimî olarak söyliyeyim, yaptığınız iş emrihayırdır. Memleketin bünyesini temizliyecek bir kanundur. Bundan sonra kimse para ile rey satın alamıyacaktır. Arkadaşlar, uyanın, Seçim Kanununa bakın, neler var orada. Dünyanın korktuğu şey nedir? Reylerin para ile satınalınması ve demokrasinin ifsadı.

Merhum Sait Paşa, ben onun milyarda biri olamam, bir zaman, siz milletin sernüveştini yazıyorsunuz demişti. Bu kanunla demokrasinin bünyesini temizliyoruz ve millete tam ve musaffa bir demokrasi veriyoruz. (Alkışlar)

FEVZİ LÜTFİ KARAOSMANOĞLU (Manisa) — Sevgili arkadaşlarım; kaderin hazin ve ibretamiz bir cilvesi karşısındayız. Kara fakat muhakkak okunması lâzım alın yazılarımızın önünde karşılıklı eğilmiş bulunuyoruz. Keşke alın yazımız bu olmasaydı, keşke kaderin bizi sevkettiği bu yoldan başka bir yolda yürümek mümkün ve kısmet olsaydı.

Keşke alın yazımız bu olmasaydı; dedim. Bunu söylerken bütün bir mazi, bir kısmımızın tamamiyle yaşadığımız, bir kısmımızın kısmen şahidi olduğumuz bir hayat şimdi gözümün önüne geliyor. Keşke mazide yapılmış olanlar yapılmasaydı ve keşke bu milletin hayatında fena ve fakat mukadder bir merhale olarak duran yakın seneler, ta uzaklarda olsaydı da onları bugün tasfiye edenler başkaları olsaydı ve bu tasfiye, bu hesap günü bizim ömrümüzün içine girmeseydi.

Muhterem arkadaşlar,

Milletlerin hayatında öyle günler olur ki, geçmişin hesabını görmek, onu tasfiye etmek ve o geçmişi zihniyetleriyle, duygulariyle, düşünceleriyle ve en nihayet haksızlıklariyle, bir daha uyanmamak üzere, silmek, bir nesle, bir cemiyete vazife halinde devredilmiş olur ve böyle bir vazifeden kaçmak da mümkün olmaz. İşte bugün ,yapmak istediğimiz ameliye, bugün burada toplanan millet mümessillerine düşen kaçınılmaz vazife budur. (Alkışlar) Bu vazifeyi yerine getirirken bir hastaya en ağır ameliyatı yapmaya veya en sert bir ilâcı vermeye hazırlanan bir doktor gibi hepimiz senelerce, aylarca ve günlerce düşündük, tereddütler geçirdik. Hastalığın tabiî tedavilerle geçmesini ,hastanın huzurlu ve normal bir seyir içinde kendi bünyesinden aldığı kudretle marazı yenmesini ,yani hesabı kendisinin vermesini bekledik. Tereddütlerimiz, intizarlarımız ve kararsızlıklarımız bu yüzdendi. Fakat baktık ki, bünyenin buna elverişli tarafı yoktur; o halde müdahale şarttır, o halde bugün milletçe, Meclisçe bir devrin kanayan cerahatli yarasını açmak ve uzviyetinden söküp almak zamanı gelmiştir. Bizi 1950 de buraya gönderen millet vazifesini yapmış, bizi bu işlere memur etmişti.

Millet bu vazifenin ifasını o yıldan beri beklemekte idi. Onu daha fazla intizarda bırakamazdık. Bugün işte bu haleti ruhiye içinde Halk Partisinin haksız iktisapları meselesi üstünde mazinin bugüne kadar devam edip gelen bir hastalığa el koymuş bulunuyoruz.

Olur mu?... Geç kaldınız... Veyahut günü mü idi? Diyenlere vereceğimiz cevap budur.

İşin dünden bugüne arta kalmasında bir mahzur varsa bu mahzur, büyük lüzum ve zaruret içinde her zaman vardı. Bugün daha fazla ise bunun zararı hastaya olmaktan ziyade bizlere, bu tedaviyi yapan iktidar safınadır. O halde onlara ne... Biz bundan perva duymadıktan ve eğer kaderde varsa bu taraftan gelecek ukubete katlandıktan sonra ve hiç bu noktada her hangi bir maddi emel gütmemiş bulunduktan, seçim, şu veya bu muvaffakiyetimizi bu cihete bağlamaktan uzak olduktan sonra başkalarının bundan gam duymalarına bir sebep görmüyorum. Bu, bir kazanç işi değil, yerine getirilmesi lâzım bir vazife, kaçınılmaz, üstüne varılması şart haline gelmiş bir müdahaledir. Şimdi bu müdahaleyi yapıyoruz.

Muhterem arkadaşlar, artık cihan ve biz bilmeliyiz ki, Türkiye, millet nam ve hesabına defteri âmali tutulan bir memleket haline gelmiştir. Artık Türkiye'de her şeyin hesabı sorulur, millet önünde, millet için yapıldığı söylenen her işin muhasebesi en tabiî bir neticesidir. Âmalin haline göre bu neticenin nikü bedine katlanmak zaruridir.

Bir parti, bir parti de değil, fermanferma olduğu devirlerde diktatörlüğün desteği olmuş bir cemiyet Millet Hazinesinden kendini tağdiye etmiştir, Millet mal ve mülkünü, kendi kasasının ve muhasebesinin memzucu bir unsur saymıştır. O halde onun bir elden bir ele devredip kendi çekmecesine boşalttığı millet kıymetlerinin tekrar millete iadesini evvelâ temin etmek ve bunu yaptıktan sonra da bu suretle bu cemiyetin demokratik nizam içinde millet servetlerinin sahabetinden ve hattâ yükünden kurtulmuş olarak hakiki bir parti vasfını bulmasını temenni etmek en lüzumlu bir iştir.

Muhterem arkadaşlar, bu işi yaparken göz önünde bulundurduğumuz başka bir nokta daha vardı. Bu naçiz arkadaşınız için en mühim nokta burasıdır. Biz, bugün varacağımız netice ile bir devri kapıyoruz, bir zihniyeti değiştiriyoruz. İktidarda bulunan partiler, insanlar veya zümreler bundan sonra daima temkinli, daima hesaplı ve uyanık olacaklardır. Bir devrin hâkimi mutlakı olanlara dahi bugün millet iradesi bu suretle dün birçok hazin sebepler yüzünlen; (Sana dur, diyemedimse, işte bugün elim yakandadır, dünkü durduğun yerden geriye doğru yaptıklarının, aldıklarının ve pervasızlıklarının hesabını ver...) dedikten sonra bir gün ulvi iradenin pençesine hacil bir tarzda düşmemek ve yarına tertemiz bir alınla çıkmaya gayret etmek artık bir ahlâk kaidesi ve bir millî prensip olacaktır. (Soldan: bravo sesleri, alkışlar)

Artık Türkiye'de başıboş hareketlere, lâübaliliklere, nadanlıklara ve hoyratlıklara dünkülere olduğu gibi bugünkülere de cevaz yoktur. Yarınkiler için de bu böyledir.

Bir başka netice daha : Bir devirde o devrin hükümranlarına dokunmak ne mümkündü? Fakat, şimdi dokunuyoruz. O dünkü korkunç hayalleri artık gözümüzün önüne bile gelmiyor. Artık Türkiye'de korkulacak ne insan, ne zümre, ne iktidar kalmıştır. Artık millet temiz iş, güler yüz istiyor. Tahakkümler, nefretler, husumetler ve nifaklar bu topraklarda yok olmağa mahkûmdur. (Soldan : bravo sesleri, siddetli alkışlar).

REİS — Müzakerenin kifayetine dair mütaaddit arkadaslar tarafından verilmis takrirler vardır. Ancak; İçtüzüğün icabettirdiği asgari milletvekilinin konuşması henüz tahakkuk etmemiş bulunduğu cihetle kifayeti müzakere takrirlerini oya arzetmiyorum.

Vakit ilerledi. Yüksek Heyetten bir karar almak zarureti vardır. Saat 21,15 te tekrar toplanıp müzakereye devam etmek üzere.... (Devam sesleri) Efendim müsaade edin. Yüksek Heyetin temayülü, kararı elbette ki müzakereye istikamet verecektir. Bendeniz sadece divan adına bir sunuş olarak arzediyorum. Reddettiğiniz takdirde müzakereye devam ederiz.

Saat 21,15 te toplanmak üzere ara vermeyi kabul edenler... Etmiyenler... Müzakereye devam ediyoruz.

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Söz istiyorum. (Sonra konuşursunuz sesleri)

REİS — En sonda konuşursunuz.

Said Bilgiç.

SAİD BİLGİÇ (İsparta) — Muhterem arkadaşlar, müzakere olunmakta bulunan tasarı; üzerinde hislerime tâbi olarak beyanda bulunmaklığım icabetse şu anda burada bulunmıyan İsmet İnönü'ye şöyle hitap etmekliğim gerekirdi. «Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste» (Bravo sesleri ve alkışlar) Bizim anamızın ak sütü gibi helâl olan, mallarımız müsadere olunduğu zaman İsmet İnönü basın toplantısı yapıyor ve Hükümetin son hareketlerini tasvibediyorum diyordu. (Millîyetçiler Derneğini kasdediyorum) Fakat meseleyi his zaviyesinden değil, memleket zaviyesinden mütalâa edeceğim.

Hakiki ve hükmi şahısların gayrimeşru surette para ve mal edinme yollarının kapatılmasını, memleketin istikbale muzaf yüksek menfaatleri bakımından zaruri addederim.

Siyasi hayatına sıfırla başlıyan hakiki şahısların ve siyaset sahnesine sıfırla çıkmış şahsiyeti hükmiyelerin birkaç sene sonra gayriahlâki usullerle milyonlara sahip olmasını muhik görebilecek vicdanı bütün tek insanın varlığını tasavvur edemem.

Bu memlekette bâzı kara vicdanlılara politikada makyavelist olmayı telkin eden, maddecilerin sandalye hırslarını yükselten devrisabıkın hesaplarının tasfiye olunmamasıdır.

Devrisabık yaratmıyacağız, devrisabıkı kökünden tasfiye edeceğiz sözlerini zamanın salâhiyetlilerinin ağzından defatle iştirak.

Uzun süren doğum sancılarından sonra nihayet doğa doğa bu, her mânasiyle gayrikâfi tasarı doğmuş oldu.

Neden yalnız şahsiyeti hükmiyeden hesap soruluyor?. Hakiki şahıslar niçin istisna ediliyor?

Niçin tesbiti seyyiat mahkemeleri kurularak mesele üç sene evvel bu mahkemelere tevdi edilmedi?.

Bu suallerin cevabını şeflerle beraber öpüşen ve şeflere tâbi olarak çekişen C. H. P. li ve D. P. li mebusların haraketlerinde aramak iktiza eder.

Üç buçuk senelik devreyi böyle geçirmedik mi?. Biraz da kendimizi muaheze etmek, sanırım iki isabetli olur.

Tasarıyı ruhu itibariyle bütün gönlümle tasvip ediyorum, fakat bâzı arkadaşlar gibi ben de şekline ve zamanına muarızım.

REİS — Esat Budakoğlu.

ESAT BUDAKOĞLU (Balıkesir) — Muhterem arkadaşlar, üzerinde fırtınalar yaratılmak istenen bir kanun teklifinin müzakeresi içindeyiz. Bu teklifle evvelce milletten haksız yere alınan malların yine millete iadesi istenilmektedir. Haddizatında Halk Partisinin bu kanun karşısında bu kadar büyük bir asabiyet ve heyecan göstermemesi icabederdi. Filhakika mevzu yıllardan beri rahat ve kolaylıkla ölçüsüz bir surette israf şeklinde harcadığı paralara ve mallara tasâllûk etmesi itibariyle ve mal canın yongasıdır darbımeseli gereğince büsbütün alâkasız kalmasına da elbet imkân yoktu. Ama, Halk Partisinin düşünmesi ve kabul etmesi lâzımdır ki bugün canından bir parça telâkki ederek alınması teklifi karşısında büyük asabiyet ve gürültü kopardığı o mallar vaktiyle milletten alınırken millet de büyük üzüntü ve ıstırap içerisinde idi. Ama arada bir fark, hem de esaslı bir fark mevcut idi. Halk Partisi bugünkü hürriyet havası içerisinde istediği ve dilediği kadar hem de hakikatları tahrif suretiyle konuşabiliyor ve yazabiliyor. Fakat millet o zaman bu üzüntülerini ve ıstıraplarını bağrına basmakla iktifa etmiş, en ufak bir şekilde bu üzüntülerini ifade ve izhara imkân dahi bulamamıştı.

Halk Partisinin bunları çok iyi bilmesi ve hatırlaması gerekir. Binaenaleyh Halk Partisinin bütün organlariyle bu mevzuu kasten olduğundan başka şekle sokarak ve teklifin hudutlarını aşarak, mevzua başka bir mahiyet vermek istemeleri ve hattâ bir rejim meselesi ile karşı karşıya kalınmış gibi göstermeye kalkışmaları hususi bir taktiğin neticesidir.

Bu suretle meseleyi başka hüviyetlere bürümek ve asli meseleyi umumi efkâr önünde unuttturmak, kanun teklifi ile asla alâka ve irtibatı bulunmıyan ve tamamen kendilerinin yarattıkları yeni mevzu ve neticelerle umumi efkârı meşgul etmek ve bu suretle Demokrat Parti aleyhine yeni bir cereyan ve hava yaratmaktır. Ve bundan da politik faydalar sağlamaktır.

Meseleyi hudutları ve mevzuu içerisinde görüp sükûnetle mütalâa etmek lâzımdır. Demokrat Parti iktidarı millet iradesiyle onun haklarını istihsal etmek ve korumak gibi vazifelerle iş başına gelmiş olmasına göre dün milletten vergi olarak alınan ve maksadı dışında Halk Partisine bina, tarla, zeytinlik ve saire almak suretiyle harcanan millet paralarının ve bu paralarla edinilen mal ve mülklerin millete iadesini temin etmek elbette Demokrat Pariye bir vazife halinde terettüp etmektedir ve insaf sahibi Halk Partili vatandaşların da kabul edecekleri gibi onlara da vaktiyle içinde bulundukları rejimin ve siyasi şartların neticesi olarak millet paralarından haksız yere elde ettikleri malları yine millete iade etmek vazifesi düşerdi.

Yine insaf sahibi Halk Partili vatandaşlar da kabul ve takdir ederler ki, bugün partilerinin mal ve mülkü olarak ortada görünen neleri varsa hepsi milletin verdiği vergilerden milletin rızası hilâfına ayrılan paralarla alınmıştır. Halk Partsinin bu mallar üzerinde kanuni ve hukuki hiçbir hakları ve mesnetleri mevcut değildir.

Gönül isterdi ki, geriye bıraktığımız rejimin ve devrin anormal şartları içerisinde tamamen gayrimeşru bir suretle Halk Partisi patrimonuna girmiş bütün haklar sahibi aslisi olan millete yine bu parti tarafından devir ve iade edilmiş olsun.

Maalesef Halk Partisi kendisi için fazilet olacak olan bu yola kendiliğinden gidemedi.

Elbet millet haklarının geri alınması meselesi daha fazla bekletilemezdi. Millet haklarını korumak ve istihsal etmek de vazifeli olan milletvekillerinden bir kısım arkadaşlar millet haklarının istihsalini temin için şimdi müzakere etmekte olduğumuz kanun teklifini huzurunuza getirmiş oldular. Bu teklif karşısında Halk Parti-

sinin bu kadar büyük asabiyet ve heyecan göstermesine doğrusu hayret etmekteyim.

Bu kanun teklifi ile ne yapılmak isteniyor? Halk Partisinin esasen kendisinin olmıyan ve yedinde bulundurduğu millet haklarının ve mallarının millete iadesi temin edilmek isteniliyor. Bu suretle düne ait Halk Partisinin kendiliğinden tasfiye etmesi lâzımgelen hesapları tasfiye edilmiş oluyor. Bu hesapların tasfiyesi Halk Partisi için bir iç huzuru olmalıdır. Kendileri de çok iyi bilirler ki, bugün millete iadesine karar vermek üzere bulunduğumuz malların kendi mülkiyetlerine geçisleri de o günün mevzuatına ve şartlarına hiç de uygun olarak cereyan etmemiştir. Bunun tipik misallerinden birisi Bandırma'nın İdencik Burağında Halk Partisi tarafından alınan zeytinliklerin hikâyesidir. Bu meseleye bu kürsüden evvelce bir defa temas edilmişti. Ben yine tekrar edeceğim.

Millî Emlâke yani Hazineye ait zeytinlikler sureta ihale ile satışa çıkarılmıslardı. Bunlardan mühim bir kısmına Halk Parisi tâlîp olmustu. Mahallinden hiçbir vatandaş bu ihaleye sokulmadı. Dısarıdan gelen ve ihaleye istirak edecekleri öğrenilen vatandaslar da hüviyetlerinin teshiti bahanesiyle ihale müddetinin geçmesine kadar karakollarda mahpus tutuldular ve bu suretle zeytinlikler o günün kıymetleri içerisinde bile bir mâna ifade etmiyecek kadar küçücük bedellerle Halk Partisine maledildi. İhalenin bu cereyan şekli vatandasların gözlerinden elbette kaçmamıstı. Bu nüfuz suiistimali ile millet mallarının Halk Partisine bedava denecek bir bedelle geçisi karsısında âmme vicdanında yaralayıcı ve üzücü tesirler yapmıstı. Bu tesirler o günden bu güne kadar kaybolmamıs ve daima ıstırap ile bu ihale hikâyesi birbirlerine nakledegelmistir. Bu mallara vicdanlı ve insaflı hangi Halk Partili vatandas kendilerinin malı olarak bakabilir ve üzerinde kanuni bir hak iddia edebilir? Elbette hiçbir hak iddia edilemez.

Bu mallar Halk Partisinin zimmetinde kaldığı müddetce âmme vicdanında açılmış olan yara ve üzüntüler hiçbir zaman kapanmaz. Nitekim, 1950 senesinden bugüne kadar o civarda yaşıyan bütün vatandaslar, her karsılastığımızda bu malların ne zaman tekrar millete intikal ettirileceğini büyük bir heyecanla sormaktadırlar ve bu malların alınması hususunda kendilerinin vekili olarak bizlere vazife verdiklerini söylemektedirler. Bugün bu vazifemizi ifa edeceğiz.

Muhterem arkadaşlar; ben yalnız kendi bölgeme ait ve bir bucak merkezinde Halk Partisine geçirilen zeytinliklerin intikallerinin hikâyesini anlattım. Vilâyetimiz içinde alınan diğer mallar da aynı suretle ve mahiyetlerine göre başka başka şekillerle Halk Partisine geçirilmişlerdir. Alınan bu mallar karşılığında sureta ödenen o cüzi bedel dahi yine kendi mensuplarının partilerine verdikleri yardım paraları ile değil, köyden başlıyan vilâyete kadar bütün âmme müesseselerinin bütçelerinden alınan paralarla ödenmiştir.

Vilâyetimiz içerisinde köylerimiz yolsuz ve susuz kalmıştır. Dere ve çaylar köprüsüzlükten geçit vermemiş her sene birkaç vatandaş bu dere ve çaylardan geçerken boğulmuştur.

Bu ıstıraplara ve ihtiyaçlara cevap vermek için bütçelerinde her hangi bir tahsisat bulmakta güçlük çekilirken ve imkân bulunmazken Halk Partisine yardım için bol bol paralar bulunabiliyor ve bütçelere konabiliyordu. Ve bu paraların nasıl israf edildiği ve mallar alınarak Halk Partisinin zenginleştirilmek istenildiği vatandaşların da elbet gözlerinden kaçmıyordu. Ve bundan dolayı vicdanlarında büyük bir sızı duyuyorlardı. Memleketin yolsuz, köprüsüz ve hastanesiz kalması bahasına, belediye, vilâyet ve Devlet bütçelerinden yıllar ve yıllar ayrılan paralarla elde edilen mallar üzerinde Halk Partisi nasıl meşruiyet iddiasında bulunabilir ve kendisini bu malların sahibi telâkki edebilir. Elbetteki en doğru ve meşru hareket bu malların sahibi aslisine iadesi olabilir.

Bu mevzuda Halk Partisi niçin büyük bir asabiyet gösteriyor Adetâ felâketli bir gün yaşıyormuşuz gibi yaygara koparmaktadırı. Ve meseleye vermek istediği mahiyet içerisinde vatandaşlar arasında uçurumlar açmak istemektedir.

Emanet mal ne kadar kalırsa kalsın, günün birinde elbet sahibine iade edilecektir. Bunun Halk Partisinin bilmesi lâzımdır. Ve bu iade keyfiyeti de ancak 1950 den sonra mümkün olabilirdi ve şimdi de bu iade keyfiyeti imkân içerisine sokuluyor.

Muhterem arkadaşlar, bir partinin hayatiyeti ve vazife ifası milyonlarla para ve mülk sahibi olmakla mı mümkündür? Bunun böyle

olmadığının en kuvvetli delili Demokrat Partidir.

Halk Partisi niçin lüzumsuz bir telâşın içerisindedir? Millet mallarının ve milletten alınan milyonların millete iadesinden sonra seçim şanslarının değişeceğinden mi korkuyorlar? Bilmiyorlar mı ki seçim para ile kazanılmaz. Milletin sevgisi ve itimadı ancak bunu temin edebilir. Yine bilmiyorlar mi ki kendi üyelerinin ve taraftarlarının yardımlarından başka maddî dayanağı olmıyan Demokrat Parti milyonlarla paraları ve mülkleri mevcut olmasına rağmen kendilerine galebe çalmıştır. Ve yine bilmiyorlar mi ki 1946 ve 1950 yıllarında bilhassa seçim zamanlarında su gibi para akıtmalarına ve adetâ vatandaş reylerini borsaya dökmek, para ile alınır, satılır bir meta haline sokmak istemelerine rağmen milletin aklı selimi, itimadı ve sevgisi bütün bunların üstünde yer almış ve itimadettigi partiyi iktidara getirmiştir.

Siyasi bir partinin teşkilâtının normal masraflarını karşılıyacak maddi varlığın çok üstünde yüz milyonlara sahip olmasının yeni girdiğimiz ve henüz ananeleri bile teşekkül edememiş demokrasi rejimi için bir tehlike olduğunu, rejimi soysuzlaştırabileceğini geçirdiğimiz iki seçim devresi bize göstermiştir. Vatandaşları kendi partileri lehine çevirebilmek için her köyde itibarlı ve nüfuzlu telâkki ettikleri insanlara rey satınalmaları için ölçüsüz ve hesapsız para verdikleri de bir vakıadır. Bu ve bunun gibi hareketler emeksiz ve kolaylıkla milyonlara sahip olmanın doğurduğu neticelerdir. Ve bu hareketler ne taraftan gelirse gelsin memlekette politika ahlâkı ve seçim haysiyetini za'fa uğratan hallerdir.

Bu gibi gayriahlâki hareketlerle netice alınmamaktadır. Ama ekilen kötü tohumlar günün birinde memlekette seçim haysiyetini korkunç hale sokabilir. Bu bakımdan da siyasi bir partinin diğer siyasi partiler karşısında ölçüsüz servet ve mal sahibi olması memleket için zararlı olabilir.

Muhterem arkadaşlar, bu kanun teklifi umumi efkârın arzusunun ve bizlere verdiği vazifelerin bir icabı olarak huzurunuza gelmiştir. Seçim arifesinde cesaretle bu yola gitmekteyiz. Küçük hesaplar ve endişeler vazife halinde telâkki ettiğimiz ve kabul ettiğimiz kararları almaktan bizi alıkoymıyacaktır. Millet önüne açık alınla ve vazifesini yapmış insanların, iç huzuru ile çıkacağız.

Biz, millet bütün icraatımızla tasvibettiği takdirde vazifemize devam edeceğiz.

Kanun teklifini bütün gönlümle tasvibetmekteyim.

REİS — Efendim, Köylü Partisi adına Remzi Oğuz Arık kendi partisinin görüşünün yanlış anlaşılmış olmaması bakımından söz istemektedir. Kısaca kendisine söz veriyorum.

REMZİ OĞUZ ARIK (Seyhan) — Başkan kısaca kelimesi ile peşinen tahdit ediyor, etmemesini rica ederim.

REİS — Devam edin.

REMZİ OĞUZ ARIK (Devamla) — Efendim, bizim grupumuzun ifadeleri bâzı noktalarda yanlış anlaşılmış gibi gelmektedir. Türk efkârı umumiyesine bunun böyle aksetmesine gönlüm razı değildir. Bu itibarla söz alıyor ve huzurunuzu işgal ediyorum.

Muhterem arkadaşlar, ne söylüyoruz, ne söyledik? Diyoruz ki, bu kanunu beğenmiyoruz. Bu kanunu beğenmemek esas bakımından reddetmek değildir. Bu kanunu beğenmediğimiz için mümkün olsaydı bunun yenisini yapınız diyoruz. Bu kanunu niçin beyenmiyoruz? İzah ettik, dedik ki, bu kanun vaktiyle gelmemiştir; mevsimsizlik vardır. Arkadaşlarım, bizim, 14 Mayısı idrak etmiş bir nesil olarak buraya geldiğimiz zamanı göz önüne getirin, ne haleti ruhiye içindeydik ve memleket ne haleti ruhiye içindeydi? O haleti ruhiyenin müsait mevsim olduğunu işaret etmek istiyoruz. Hata mı edilmiştir?. Muhterem Menderes bunu kabul buyururlar kanaatindeyim.

Diğer taraftan efkârı umumiyeniz tasdik buyurur ki, o zaman bu ceza - ceza demiyeyim de - bu iade meselesi kâfi miktarda hassasiyetle yapılmıyor; yapılmış olsaydı, zannediyorum bugün velvele halinde, yalnız bu çatının değil, bütün Türkiye'nin ufuklarını çınlatan şekva ve ıstırap sükûn bulurdu. Bu ıstırap, üç buçuk sene cevapsız beklediği için, nesil olarak dostlarımızı itham ediyoruz. Hata mı ediyoruz?

Şunu söylemek istiyorum :

Kanunun ruhu üzerinde ayrılık yoktur. Ancak ihtilâl yapan insanla, ihtilâl yapan parti ile, ihtilâl yaşamış bir devir ile bu anı mukayese edemezsiniz. 14 Mayıs böyle bir an, böyle bir devirdir. O zaman yapılabilecek şey, bu-

gün yapılmaz olur. Bu memleket harikulâde şiddetli kanunların ve hattâ efalin cereyan ettiğini görmüştür. Bu harikulâde meseleleri İttihat ve Terakkiden başlatabilirsiniz. Bir milletin devam eden cemiyet olduğunu kabul eden insanlar olarak bize o işlerin neler getirdiğini pekâlâ sezersiniz. O devrin bâzı şiddetli işleri, Kuvayı Milliyenin başarısını hazırlamıştır. Bu itibarla, bu kanunu ihtilâl yapan millet olarak, vaktinde yapmamız icabederdi. Şimdi ise sizin partinize getireceği müşkülâtı ileri sürdük. Esat Budakoğlu da buna temas etmiştir, demiştir ki, «Şimdi bu kanun çıkınca gidecek, bu insanlar bunu istismar edecekler. Bu endişe memleket çocuklarının endişesidir ve, vârittir. Bu itibarla da biz, mevsim meselesini öne sürmüş bulunuyoruz.» Diğer taraftan, bu kanun istatistik olarak, hesap olarak yalnız bir kısmı ele almaktadır. 9 vilâyetten bahsediyorsunuz. Niçin bu istatistiği 1950 nin Ağustosundan bu yana öteki vilâyetlere teşmil etmediniz? Sizi eksik olan bu meseleyi tamamlamaya davet ediyoruz. Kabahat mi bu rica ederim? Türk Milletinin elinden alınan büyük yekûnlar karşısında biz hayretle bakmaktayız, ve sizin bu azıcık, akallikalil istatistiğinizi kâfi bulmamaktayız. İşte beğenmediğimizin sebepleri. İşte eksiklik sebepleri. Çok rica ederim, bundan daha dostça ve objektif muhalefet görüşü olabilir mi? Bunları söylemekle hata mı etmiş oluyoruz?

Bizim küçük grupumuz efendice hareket etti, dediler. İkinci defa vâkı olan bu beyanından dolayı Sayın Menderes'e teşekkür eder ve bu noktai nazarına bütün arkadaşlarımı şahadete davet ederim. Bizim muhalefet olarak kabul ettiğimiz sistem; eksik, hatalı gördüklerimizle iyi ve memleket hayrına bulduklarımızı bu kürsüde ve her yerde ifade etmektir. Memleketin menfaati neyi emrediyorsa onu söylemektir. Arkadaşlar, bununla hata mı ediyoruz? Ben bu vazifeyi böyle anladığım için huzurunuza çıkmak lüzumunu hissettim.

Başka bir noktayı daha arzedeyim : Bu esbabı mucibeyi kim yazmıştır, ben bilmiyorum. Görüyorum ki, Muhterem Menderes de bilmiyor. Bilmediği içindir ki, beni affetsinler, Atatürk'e vâkı olan imalar gözden kaçmış olabilir. Belki de yanılıyoruz, belki burada bir ihanet yok. Fakat, o pasajlarda yapılan imaları görmezlikten gelemezdik. O ruhu oraya kim sokmuştur? Aramalarını rica ettik.

Bu ricayı yaparken, sizin, grupunuzun arasına nifak sokmak, sizi sarsmak gibi düşüncelerden tamamen münezzehiz. Ahlâkımız, terbiyemiz zaten böyle bir şeye müsait değildir.

Bu ahlâkın zâviyesinden bizim muhalefetimiz, durumu şöyle muhakeme ediyor :

Muhterem arkadaşlarım; iktidarda bulunan arkadaşlarımız, haricî bütün tehlikelerin karşısında imzalarının mesuliyetini yükleniyor, icabında kellelerini koltuğunun altına alarak karar veriyorlar. İç âlemde zelzeleye, yangına, sellere yani, kendi iradelerinin dışında dağ gibi yığılan zorluklara, belâlara karşı mesuliyet takabbül diyorlar. Biz iktidarı böyle arkadaşlar olarak idrak etmekteyiz. Bu itibarla, onun bu mesuliyeti karşısında bizler de muhalif olarak, namuslu memleket çocukları olarak mesuliyetimizi idrak etmekteyiz. (Bravo sesleri) İşte bizim, Atatürk münasebetiyle imalar üstünde duruşumuz buradan gelir. Yani, sizleri uyarmayı muhalefet vazifesi bilişimizden! Gerekçeyi okumamışlardır. O halde bâzı şeyler gözden kaçabilir ,burada, bu hususlar için dikkat nazarlarını celbetmemize müsaade buyursunlar. Hepimiz insanız gözümüzden kaçmış olabilir. Yoksa, gerekçenin belirli yerlerindeki iç havayı kabul etmeye imkân yoktur. Bu hava, Demokrat Partiye sirayet ettirilecek bir hata değildir. Yalnız şu veya bu kalem sahibinin ortaya konan haleti ruhiyesidir. Bunun üzerinde durmak lâzımdır. Bunu da hatırlatmak bir kabahat değildir.

Diğer taraftan, zannederim, Muhterem Menderes veya başka bir arkadaş söyledi. Muazzam, garip bir siyasi organizmanın karşısındayız. Bu organizmanın benzerlerini bu dünyanın üzerinde, başka yerlerde de görmekteyiz. Muazzam bir ahtapot gibi bizi saran Doğumuzdaki devlete bakınız. Orada, ve başka merhum bir totaliter devletin teşekkülünde biz bu organizmanın bütün vasıflarını ve bütün bünyesini görmekteyiz. Bu organizma Türkiye içinde hudutsuz iktisaplar yapmıştır. Bu iktisapları yalnız hükmi şahsiyet yapmamıştır. Hükmi şahsiyetin yanında, ondan daha çok, hakiki şahıslar yapmıştır. Bir iki misalini arkadaşlar verdiler. Bu hal bu şahıs iktisapları, birer ihtiyat kuvvet halinde, her zaman yaptıkları müdahalelerle,

arkadan yapmaya muktedir oldukları yatırımlarla, bugünkü siyasi hayatımızı yeniden tehlikeye düşürmektedir.

Siz bunun neticesini nazarı dikkate almadığınız takdirde bunun mesuliyeti içindesiniz, deyince bunda ne gibi bir fitne olabilir Allahaşkına? Siz dokuz vilâyet üzerinde hesap yaptınız. Yarın 54 vilâyeti ele almak mecburiyetinde kaldığınız zaman, sizin kabul ettiğiniz ve çıkaracağınız kanunu yanlış bulmayacağınıza emin misiniz? O halde, arkadaşlar, bırakınız, bu memleketin dürüst muhalefetini kendi reyini, kendi reddini kullansın. Siz bunu, iktidar olarak ,gayet tabiî göreceksiniz. Ancak böyle bir reddin arkasında, yarının mâkul ihkakı-hakkı mümkün olacaktır. Anlatabildim mi? Muhterem arkadaşlar.

NAZLI TLABAR (İstanbul) — Halk Partisinin haksız iktisaplarının istirdadı unvanı ile hazırlanmış olan kanunu, ben, günlük parti politikaları üstünde milletin hissiyatına dayanan bir içtimai adalet mevzuu olarak telâkki ediyorum.

Her hangi bir iktidar partisinin yıllarca devam eden faaliyeti içinde, hukuka ve cari mevzuata aykırı hareket ve tasarrufları olduğu takdirde ve bundan dolayı bir mesuliyetle karşı karşıya bulunduğu takdirde, elbette ki, hesap vermekten muaf tutulamaz. Hele bu haksız hareket ve tasarruflar bütün milletin müşterek malı bulunan âmme mallarını istihdaf etmiş ve zarar bütün camiaya sirayet ettirilmiş ise, fert için cari bir tecziye ve tazmin sebebi olan böyle bir hareket bir siyasi parti için muafiyet sebebi teşkil edebilir mi?. Millet, dispanser, yol ve binbir derdine deva beklerken tepeden inme emirlerle, muhasebei hususiye ve belediye bütçelerinden parti emrine aktarılan paraların hesabı sorulmasın mı? Bu kabîl dürüst olmıyan hareketlerin hesabı sorulmadan verilmeli idi. Sırf efkârı umumiyenin gözünü boyamaya uğraşarak zaman kazanmak yolunu tutmak, elbette samimî bir yol değildi. Kaldı ki bir iktidar partisinin kendi nüfuz ve kudretine dayanarak meşruiyeti iddia edilemiyecek yollarla kendisi için beş kuruş bir istifade temin etmiş olmasının dahi millete hesabını vermekle mükellef bulunduğunu bilmesi demokrasi terbiyesinin icabıdır.

Hukuki teknik bakımından bu hesabın verilmesinde ve görülmesinde birtakım zorluklar ve zaman kayıpları mevcut bulunduğu takdirde, realitenin icaplarına uymak bir zarurettir.

Bir partiyi kendi mesuliyet devresine ait hesaplardan dolayı umumi efkâr önünde her gün hırpalanır bir durumda tutmak ve bu hesapların görülmesi vesilesiyle senelerce bu durumu idame ettirmeye de iktidar partisinin hakkı yoktur. Kaldı ki, hesap vermenin tatminkâr neticesi, hesabı verme mevkiinde kalındığı müddetçe tahakkuk edebilir. Eğer yarın C. H. P. milletin itimadına mazhar olur da iktidara geçerse, kendi mesuliyet devresine ait olan hesapları kendi kendisine mi soracaktır?. Bu hali milletin tam bir itminan ile kabul edeceğini kim iddia edebilir?. Diğer taraftan D. P. millete karşı vazifesini suiistimal etmiş duruma düşmiyecek midir? Realitenin ta kendisi bu değil midir?.

Samimî kanaatim şudur ki : Bir mesuliyet devresinin hesabını işteme ve verme demokrasinin en tabiî bir halidir. İktidarı kaybetmiş olan bir partiden bu kabîl hesapları soran yeni iktidar partisi günün birinde kendisinin de aynı hesapları vermeye hazır olacağını bu suretle, berveçhi peşin kabul etmiş olmuyor mu? Öyleyse bu istikbal için millete bir teminattır. Âmme malları ve vatandaş hak ve menfaatleri için en emin bir garantidir.

Haksız iktisapta bulunan, bunu iade ile mükelleftir. Siyasi partilerin faaliyeti için bu bir prensip ve hareket noktasıdır. Halk Partisinin öyleyse şikâyet edebilmesi için, ya bu görüşe itirazı olmalı veyahutta haksız iktisap yoktur diyebilmelidir. Acaba hangisi dir?.

Neticede, eğer haksız iktisap yoksa, millet huzurunda bunu ispat ederler, yok eğer kendi meşru membalarından hariç olarak ve kontrolsuzca tasarruf ettikleri membalardan temin edilen gelir ve akaarlarda mevcudiyetlerini idame ve masraflarını karşılamış iseler, âriyet elbise giyenler gibi çıplak kalmaya mahkûmdurlar. Esasen Sayın İnönü geçenlerde, bir siyasi partiyi yaşatan mânevi kuvvettir dememiş miydi?. Biz bunun böyle olduğunu çoktan biliyoruz, zira bilfiil yaşadık. Hattâ hâdiselerin içinde bulunan birisi sıfatiyle 21 Temmuz 1946 da, İstanbul'da sandığa atılan reylerin aleyhlerine döndüğünü gören Halk Partisinin, son dakikada, rey satınalmak üzere, milletin 350 bin lirasını,

alelâcele nasıl ilcelere dağıtıverdiğini de gördük ve yaşadık. Onun için, eğer Halk Partisi, bu kanun dolayısiyle, bugün, mâneviyata kıymet verir olursa, Demokrat Parti en büyük hizmeti bu yolda görmüş olur. Hakikaten rey artık para ile değil, fikir ve hizmetle alınmalıdır. Demek ki en mühim noktada beraberiz. Neticede, bu millet pek âlâ biliyor ki, D. P. nin bütün istediği, milletin malını millete iade etmekten ibarettir. Bu böyle olunca, sebep ve saikler ileri sürülen mülâhazalar onlarca, nekadar fena tefsir edilirse edilsin, millete ait malların ve hakların ihkakı yolundaki azminden, Demokrat Parti vazgeçmiyecektir ve vazgeçemez.

REİS — Demokrat Parti Grupu adına Samet Ağaoğlu.

SAMET AĞAOĞLU (Manisa) — Çok muhterem arkadaşlar, Demokrat Parti Grupu adına bu tarihî günde müzakere ve tetkik etmekte bulunduğumuz kanun lâyihası üzerinde mâruzatta bulunmak için evvelden yaptığım bir hazırlık vardı. Fakat sonra burada birtakım hâdiseler cereyan etti ve birtakım tenkidler yapıldı. Bunlar üzerinde de düşünmek lâzımgeldi. İzin verirseniz evvelâ konuşmaların başında cereyan eden hâdiseden başlıyacağım. Hakikaten durup dururken haklı veya haksız yapılmış bir kanun lâyihası üzerinde mütalâalar serdedeceği yerde bir zat, Halk Partisi lideri Türkiye Büyük Millet Meclisinin tarihinde görülmediği gibi, başka memleketlerin millet meclisleri tarihinde de görülmemiş bir şiddetle bu Meclise hakaret etti. Hakikaten bu, vicdanları sızlatan bir hâdisedir.

Bakınız Türkiye Büyük Millet Meclisinin tarihine; Birinci Büyük Millet Meclisinden şu celseye kadar, bizde, başka memleektler meclislerini tetkik ediniz, tarihlerini tetkik ediniz, mutlak hükümdarların dahi kendi milletlerinin milletvekillerinin karşısına geçip de onları topyekûn grup kararıyle bağlanmış, köle insanlar olarak gösterdiklerine ait tek bir satır ve vakaya tesadüf edemezsiniz. Hakikaten tarihî bir gün oldu, getirilmiş kanun dolayısiyle tarihî bir gün; cereyan eden hâdiseler dolayısiyle tarihî bir gün! Bugün tarihte ilk defa muvaffak bir tecrübesini yaptığımızı zannettiğimiz bir hâdise, bir dünkü diktatörün basit bir vatandaş olabileceği hâdisesi, ümidi, emeli maalesef hüsrana uğradı arkadaşlar. (Alkışlar).

Yine dünya tarihini tetkik ediniz, bir tek misal veremezsiniz. Diktatör ve diktatörler basit bir vatandaş gibi, bir milletin içerisinde serbestçe dolaşanlar! onlara hak görülen ceza çok ağır, âkıbetleri çok ağır olmuştur. Türk Milleti büyük demokrasi inkılâbını yaparken içtimai tekallüslere meydan vermeden bir diktatör zümresini ve diktatörü basit bir vatandaş haline getirdi. Hattâ muhalefet saflarında muhalefet mümessilleri olarak şu sıralara oturttu. Onlara düşen vazife, milletin bu yüksek ulûvvücenabını ve dünya tarihinde tek ve yegâne bir tecrübeyi muvaffak etmek için bizimle beraber çalışmaktı. Fakat anlaşılıyor, diktatörler basit birer vatandaş olmuyorlar ve olmıyacaklar. (Bravo sesleri).

Şu kısa mâruzatım, Halk Partisi Lideri İsmet İnönü'nün Meclisi terketmeden evvel yaptığı beyanatının hangi zihniyetten, hangi haleti ruhiyeden doğmuş bulunduğunu açıkça göstermiştir. Diğer sözleri üzerinde durmaya lüzum yoktur. Esasen sayın Liderimiz ve Hükümet Başkanı Adnan Menderes kendilerine lâzımgelen cevabı vermiş bulunmaktadırlar. Ben şu tarihî vakıaya işaret etmekle iktifa ediyorum.

Köylü Partisi adına ikinci defa konuşan sayın arkadaşımız Profesör Remzi Oğuz Arık'a Grup namına teşekkür ediyorum. Arkadaşımız Cezmi Türk'ün sözlerinin bâzı iltibaslara mahal verebileceği düşüncesi ile, ki bu suretle siyasi olgunluk, siyasi hayatta muvaffak olmak için lâzımgelen temkin ve vakarın hakikaten güzel bir nümunesini verdiler, çıktılar bir tavzihte bulundular, bu tavzih dolayısiyle kendilerine teşekkür ederken bir noktaya da temas etmek lüzumunu hissediyorum. Gerek Cezmi Türk, gerek Remzi Oğuz Arık getirilmiş olan kanun lâyihası mucip sebeplerinin bir noktası üzerinde durdular ve bununla Atatürk devrinin kastedildiğini ifade ettiler, garip bir mutabakatla bunu yazan kalem veya kalemler bu fikrayı psikolojik bir halet içinde yazmışlar, dediler. Aflarını çok rica ederim, siyasi nezaket diyeyim, daha yumuşak bir kelime bulamadığım için bu tâbiri kullanıyorum, Meclise bir kanun lâyihası gelmiştir, onu yazanlar ve ya-

zan yoktur, yazılmıştır. Yazan kalem denilir denilmez iş şahsileşir!

İkincisi; saym Başkanım çok güzel izah ettiler, müsaade ederseniz bir cümle ilâve edeyim; Atatürk Türk Milletinin mazisinin, halinin ve istikbalinin müşterek malıdır. Hiçbir nesil, hiçbir insan, hiçbir devir Atatürk'ü kendisine inhisar ettirmek hak ve salâhiyetini haiz değildir. Bunu kabul ettiğimiz zaman Atatürk'ün değerini küçültmüş oluruz. (Soldan, bravo sesleri). Türk Milletinin tarihinin büyük dönüm noktası olan Millî Mücadelenin mahiyetini inkâr etmiş oluruz. Bu hepimizin vicdanında öyle bir hakikattır ki, şu hareket, şu fikir Atatürk'e sirayet edebilir, gibi endişelerden kendimizi kolaylıkla sıyırmak elbette mümkündür ve bu sıyrılmaya hakikaten ihtiyaç vardır. Çünkü gelen kanun şimdi mâruzatta bulunacağım veçhile hakikaten bir devrin tasfiyesi kanunudur. Devirler birbirlerini takibederler. Her devrin arkasından gelen devir kendisinden evvelki devrin bâzı telâkkilerini tasfiye ediyor diye o devre hâkim olmuş olan büyük adamları inkâr etmek vaziyetine düşerse tarihi topyekûn inkâr etmek her devri birbiri ile alâkası olmıyan parçalar vaziyetinde telâkki etmek olur. Kıymetli tarih profesörü Remzi Oğuz Arık'ın şu tarihî hakikatta benimle beraber olacağını zan ve tahmin ediyorum.

Arkadaşlar, Meclisiniz büyük bir karar vermek üzeredir. Önümüzde bir kanun lâyihası var. Görünüşü basit sekiz maddeden ibarettir; Cumhuriyet Halk Partisinin memlekette, murakabesiz; kayıtsız ve şartsız hâkim olduğu devirlerdeki haksız iktisaplarının tasfiyesine ait hükümlerden ibarettir. Hakikatta ise bu sekiz maddenin içinde koskoca bir tarih yatmaktadır. Bu sekiz maddenin içinde bir zamanlar memleketin sevku idaresine hâkim olmuş olan hukuk, ahlâk, içtimai telâkki ve görüşler ve Devlet mefhumları yatmaktadır. Bu sekiz madde bir devrin bittiğini, yeni bir devrin geldiğini göstermektedir. Kanun tasarısını bu zaviyeden mütalâa etmek lâzımdır. Şimdi hepiniz ayrı ayrı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi bir şahsiyeti mâneviye halinde bu telâkkilerin, bu görüşlerin yani tek parti ve totaliter rejim görüşlerinin mazideki tasarrufları üzerine eğilmiş dikkatle eğilmiş, onlar hakkında hükmünü vermektedir.

Hâdise bu kadar ehemmiyetlidir, bu kadar tarihîdir. Türkiye Büyük Millet Meclisi lâyiha üzerine eğilerek tetkik ettiği zaman gördüğü manzara nedir? Bu, mucip sebeplerinde etraflı olarak izah edilmiştir. Bunu kısaca hulâsa etmek lâzımgelirse; daha düne kadar öyle bir devir yaşamamışızdır ki, o devirde iktidarda bulunanlar, memleketin mukadderatına siyaseten hâkim olanlar ve memleket mukadderatının sevku idaresinden kanunlarla mesul olanlar, birbiri arkasından devamlı tasarruflarla, hâkimiyet ve nüfuzlarını suiistimal etmek suretiyle kendi lehlerine menfaatler temin etmiş bulunmaktadırlar. Bu, bir hakikat, bunun üzerinde münakaşa etmeye imkân yok. Kendileri de münakaşa edemiyorlar, hiç kimse edemiyor. Üzerinde durdukları tek nokta şu: Bu menfaatler mevcutsa mahkame vasıtasiyle tesbit edilsin!

Ben bu nokta üzerinde kısaca mâruzatta bulunacağım. Çünki getirdiğimiz tasarının hukuki mesnedi olmadığını iddia ve ilân etmek suretiyle yalnız Türk efkârı umumiyesini değil, dünya efkârı umumiyesini bulandırmak istiyen bir tahrik karşısındayız. Fakat, değil Türkiye'de, dünyada inkilâp yapan bütün memleketlerde, dünyanın bütün demokrasilerinde devirler devirleri takibettiği zaman bu çeşit kararlar çıkmıştır, ve bu kararların hukuki mesnedi daima ve daima aynı olmuştur. Hukuki mesnet şudur; bir içtimai rejimin esasları, diğer bir içtimai rejim tarafından değiştirildiği zaman bu değiştirme mahkeme kararlariyle değil, değiştirme salâhiyetini haiz millet meclisleri vasıtasiyle yapılır. Madem ki bunun bir içtimai tahavvül olduğunu kabul ediyoruz, ki öyledir, tek parti devrinin tasfiyesini yapıyoruz, bu tasfiye ameliyesini kim yapacaktır, mahkemeler mi arkadaşlar? Efkârı umumiyeyi zâhiren yanlış yola sevketmek istiyorlar. Diyorlar ki, Anayasa mahkemesi teşekkül etsin! Anayasa mahkemesi Anayasaya muhalif olan kanunları tetkik eder! Bir an farzedelim ki Anayasaya tamamen uygun tasarruflarla bu memlekette iktidarda bulunan bir zümre kendi lehine menfaat temin etti! O zaman ne olacaktır? Hangi mahkemeye gideceğiz? Anayasa mahkemesi olduğu halde o zaman yeni iktidar yani milletin hür reyile seçilmiş olan yeni millet temsilcileri için eski rejimin içtimai nizamı sarsan bu tasarruflarını aynı yollarla iptal etmek mevki ve sa-

lâhiyetinden başka yol yoktur. Benzetmek için söylüyorum, hukuki muameleyi anlatmak için söylüyorum, çünkü çok iyi biliyorum ki ağızlarımızdan her çıkan kelimeye dikkat etmekte ve içinde en mâsumane hatalar bulunsa dahi ellerine alarak günlerce, haftalarca efkârı umumiye karşısında kullanmaktadırlar.

Tek parti rejiminin müesseseleri mütaaddit partili rejime uymazlar. Elbette tek partili zihniyetle ve anlayışlarla kurulmuş olan bütün müesseseler, yapılmış olan bütün tasarruflar mütaaddit partili rejimin tasarruflarına yerlerini bırakacaktır. Bir an tasavvur ediniz ki, kraliyet ilân etmek istiyen bir memleketin Millet Meclisi bu harekete girdiği zaman, içinden birisi çıkıyor, diyor ki; bunu mahkeme yapacaktır. Bu, gülünçtür arkadaşlar, gülünçtür. Mahkeme ne yapacak? Kraliyet mi yapacak, neyi tetkik edecek? Bir rejim değişmektedir. Getirilen kanun bir rejim değiştirme kanunudur.

Bunun yanı başında, bahis mevzuu olan tasarrufların mahiyetlerini tetkik edersek gördüğümüz manzara şudur, Büyük Millet Meclisinden başlıyarak köy hükmi şahsiyetlerine kadar bütün mânevi şahsiyetlerin salâhiyetli organları bu kararları verdikleri zaman kendi salâhiyetlerinin mütalâasını, münakaşasını zaten yapmamışlardır. Yaptıklarına dair en ufak bir delil, en ufak bir şahadet yoktur. O halde salâhiyeti tecavüz etmiş olan bir Millet Meclisi tasavvur edelim. Mümkün mü? Mümkündür. Matbuat, kanun dairesinde hürdür. Bu, şu demektir, kanun, matbuat nizamını tanzim edecektir, çalışmalarını tanzim edecektir, hürriyeti nizam altına alacak, fakat temin edecektir.

Bir kanun çıkarılsa ve dense ki, Heyeti Vekile istediği zaman matbuatı, gazeteyi kapatabilir. Bu yine kanun ile alınmış salâhiyet olduğu halde Anayasa hükmüne uygun değildir. Çünkü Anayasada, matbuat, kanunu dairesinde hürdür denmiştir. Hürriyeti teminat altına alınmıştır. Kanun Anayasanın metnine uygun olduğu halde bu şekilde hürriyet ortadan kaldırılmıştır.

Bu şekilde, bir kanun, Anayasanın ruhuna, esprisine yüzde yüz aykırı bir harekettir ve Meclis bunu yapmakla salâhiyetini aşmış olur.

Evvelâ şunu arzedeyim arkadaşlar; yapılmış olan tasarrufların 5835 sayılı Kanunla ellerinden alınmış olanları çıktıktan sonra dahi 274 gayrimenkulün 200 den fazlası âmme teşekküllerinden alınmıştır. Bunların alınışı şayanı hayret derecede gülünçtür arkadaşlar. Meselâ Malatya'da 20 arsa almışlar, kaça bilir misiniz arkadaşlar? Tanesi 1,5, 2, 3 ve 7 liradan! En kabadayısı 17 liradır. Bu fiyatlarla arsa almışlar. Trabzon'da 2 ev almışlar. Birisi 15 liraya arkadaşlar, birisi 35 liraya! Mevcut kayıtlara göre 106 gayrimenkulün maliyet fiyatları nedir bilir misiniz arkadaşlar? 78 bin liradan ibaret! 106 gayrimenkul! İstanbul, İzmir, Adana gibi zengin yerlerde!

İşte bu çeşit tasarrufat karşısında kalmışız arkadaşlar.

Kim bunu izale edecek? Mahkeme! Buna imkân yoktur, sebepleri esbabı mucibede yazılıyor. Bu tasarrufları izale edecek mahkeme mevcut değildir. Çünkü bu tasarruflar şeklen Anayasaya uygundur. Ruh ve mânası uygun olmasa dahi Anayasa Mahkemesi bunun üzerinde karar veremez! (Böyle bir mahkeme yok sesleri) Evet, zaten yok, arzettim, fakat bir an için olduğunu farzetseniz bile, karar vermesine imkân yoktur!

Sonra arkadaşlar, şu muameleler göze çarpmaktadır. Memleket idaresine hâkim olan zihniyet çok vehimli bir zihniyettir. Memleket çok vehimli bir zihniyetle idare ediliyordu, nerede kuvvetli bir taazzuv görülse, nerede âzası faal bir teşekkül görülse, hattâ spor cemiyetleri bile muhtelif yollardan bunlar yok edilmekte ve maddi varlıkları kendi üzerlerine alınmaktaydı. Bu fesihler normal yollardan yapılmıştır, heyeti umumiyeleri toplattırılmış ve zorla yaptırılmıştır. Tereddüt etmeden diyebiliriz ki, Türk Milleti umumi bir ikrah rejiminin hâkim olduğu bir devir yaşadı. Umumi bir ikrah rejiminin hâkim olduğu bir devirde yapılmış olan muameleler şeklen kanunlara...

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — O ikrah sizin başınızda.

SAMET AĞAOĞLU (Devamla) — Korkarım Remzi Oğuz Bey, kürsüye bir daha çıkmak mecburiyetinde kalacaklar.

Şimdi arkadaşlar, kısaca arzettiğim eski iktidarın gayrimeşru menfaatler temini yolunda yaptığı tasarruflar neticesinde, şu manzara karşısında 9 ncu Büyük Millet Meclisi ne yapacaktı? İki yoldan birini seçecekti : Ya bu tasarruf-

ların neticelerini olduğu gibi kabul edecekti. O tasarruflar keyfî ise, bir istibdat idaresinin eserleri ise, o tasarruflar gayrimeşru ise, 9 ncu Büyük Millet Meclisi bu gayrimeşru tasarruflar neticelerini kabul etmek suretiyle tıpkı ötekiler gibi hareket etmiş olacaktı. Bu, ortada bir suç mevcut ise o suça iştirak etmek demekti. Bir kelime ile istibdat devam edecekti. Veyahut bunu kaldırmak mecburiyetinde idi. Aksi halde, içinde kaldırmak arzusu olduğu halde kaldırmamak gibi bir mevkie düşmüş olacaktık. Bu takdirde de âciz olurduk ki, milletin vekâletini lâyıkiyle kullanamamak vaziyetine gelmiş olurdu. Binaenaleyh idare etmek mevkiinde bulunan insanlar âciz mevkie düştükleri zaman bu salâhiyetlerini kaybetmiş olurlar. Halbuki demin Sayın Başkanımızın beyan ettikleri gibi, bu tasfiye ameliyesi daha 1950 senesinden itibaren başlamıştır. Evvelâ tetkikler başladı. Bundan sonra da Cemiyetler Kanununun mahut maddesini değiştirdik. Yani eski iktidarın kendi lehinde imtiyaz temin eden, ve istediği kadar gayrimenkul temin etmesine imkân veren maddesi değiştirildi. Arkasından, 5830 sayılı Kanun çıkarıldı. 5830 sayılı Kanun, halkevlerini alırken ve âmme teşekküllerinden bedelsiz olarak C. H. P. ne devredilmiş olan malları sahiplerine iade ederken bir yandan, biraz evvel umumi hatları ile arzetmiş bulunduğum ,devrin ikrahları neticesi olan tasarrufların bir kısmını iptal ederken ,bir yandan da demokrasimizin istikbalimize ait ahlâki ve hukuki temellerinden birisini temin etti ve dedi ki : Bu âmme teşekkülleri ivazsız ve bedelsiz siyasi partilere mal devredemezler. Mesele bitmedi. Şimdi üçüncü merhaleye geldik, bu sefer de eski haksız iktisapların nihai tasfiyesini yapmakla beraber ,teklif edilmiş olan kanunun birinci maddesine konulmuş bulunan şu ölçü ile, iktidarda bulunan bir siyasi parti nüfuz ve otoriteyi kendisine maddi menfaatlar temin etmek maksadiyle yaptığı tasarruflar bâtıldır, diyoruz Bu ifade ile, hem maziyi tasfiye etmiş oluyoruz, hem de istikbale ait esaslı bir hüküm koymuş bulunuyoruz. Bu hükümleri yanyana getirdiğimiz zaman, mütaaddit partili rejimde siyasi partilerin riayet etmesi lâzım gelen hukuki ve ahlâki temeller atılmış olmaktadır.

O halde bir kısım arkadaşların, yalnız bir partiyi istihdaf ediyorsunuz şeklindeki mütalâalarına da kısmen cevap vermiş oluyorum. Evet reisimizin dediği gibi suçlu kimse muhatap odur.

Şu koyduğumuz prensiple istikbali de teminat altına alıyoruz.

Ama bir saniyenizi rica ederek ,şahsi bir fikrimi müsamahanıza sığınarak şurada arzetmek isterim. Diyebilirim ki, tekâmül devam edecektir. Birçok memleketlerde olduğu gibi, bizde de partilere yapılacak teberruların hadleri ilerde tâyin edilecektir. Bir milyoner çıkıyor, bir partiye 500 bin lira, bir milyon lira veriyor. Böyle bir teberruda bulunamaması icabeder. Bu, şahsi fikrim. 1950 den bu yana başlamış olan tekâmülün tarihî seyri anlatılırken son bir halka olmak üzere arzediyorum; bize bühtan ediyorlar seçimlerden evvel, seçimleri kazanmak için bu kanunu çıkartıyorsunuz diyorlar. Buna cevap vermek için arzediyorum; halbuki bu kanun Türk milletinin hâfızasında kalacaktır. Bâzı hatipler nutuklarını tekrar edeceklerdir. Türk Milleri üç ay sonra hâfızasında bu nutukları ve sonra Meclisten şu çıkışı canlı olarak hatırlıyacaktır. Bunu iki sene evvel yapsaydık unutulmuş olacaktı. En güzel silâhı - eğer millet kendilerini tutuyorsa - kendi elimizle vermiş bulunuyoruz. Bu kanun, bizim için en hasbi, onlar için en kazançlı olmuştur.

Aziz arkadaşlar; bu kanunu kabul edeceğiz. Çünkü haksızlıktan perva etmiyen bir idare zihniyetini ebediyen mahkûm etmektedir. Devletin, hakkı yerine getirmek, vazifesi tecelli etmektedir. Demokrasimizin, siyasi partilerin suiistimali altında zebun düşmemesi tehlikesini ortadan kaldırıyor. Çünkü hak ve adaleti yerine getirmek cesaretinden mahrum cemiyetler istibdat veya anarşi içinde boğularak yaşama, hür olma hakkını ebediyen kaybederler.(Alkışlar).

REİS — Komisyon sözcüsü Hâmid Şevket İnce.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Aziz arkadaşlar, yoruldunuz. kısa söz söylemek hususundaki itiyadımı huzurunuzda birkaç defa arzettim. Bu itibarla bu geniş saha içinde mümkün olduğu kadar arkadaşlarımın arzettiklerini tekrardan içtinaba çalışacağım. İnşallah muvaffak olurum.

Ben bu tasarının esbabı mucibesini hazırlıyan beşli komisyon âzasındanım. Orada birta-

kım hukuki doneler var, esaslar ve prensipler var. Bunları biz bilhassa halkevlerini aldığımızı ifade eden 5830 sayılı Kanunun gerekçesinden aldık ve mümkün olduğu kadar geniş mikyasta ondan istifade ettik. Yani huzurunuza yeni bir sebebi muciple çıkmış değiliz. Bâzı eklemeler yaptık; esasen bunlar Meclisin kabul ettiği 8 kişilik arkadaşların düşünceleridir. Biz Halkevleri Kanuniyle bir elmanın yarısını aldık. İkinci yarısını almakta da mahiyeten ortada bir değişiklik yapmıyoruz. Esasen halkevleri, Halk Partisinin silki mülküne sicillen girmiş ve dilediği şekilde tasarrufuna arzedilmiştir. Gayrimeşru iktisaplarla elde edilen bu malların hukuki durumu nedir? Ben, muhalefetin, onun başında bulunan kimselerin bu kanun muvacehesinde hukukan neler düşündüklerini öğrenmek ve hukuki mesnetlerini bilmek istedim. Biz, bâtılı ihyaya mı çalıştık, yahut hakkı ihkak mı etmek istedik. Biz, kendilerinden şayanı iltifat hukuki beyanlar beklerdik. İsmet Paşa büyük siyasi adam olabilir. Ama bir hukuk kaidesi karşısında, bir âmme zabıtası muvacehesinde onun elbette, kendisine refakat eden kıymetli görüşlü arkadaşları vardır; bunların, gerekçenin şu fıkrası bâtıldır, bu kaideler bugün ortadan kalkmıştır.

İşte size yeni doktrinler, işte yeni kaideler, falan şarih böyle diyor, filân müellif şöyle söylüyor demelerine intizar ettim. Ben bunu beklerdim. İsmet Paşa; yaptığımız zulümdür, sizde korku alâmeti görüyorum, Türkün ananesinde 400 kişinin karşısındaki tek adama hücum edilmez! Gibi gûya zebunküşlük yapıyormuşuz gibi sözler söyledi. 30 senedir İsmet Paşayı dinlerim, bugün âdeta cakalı bir eda ile ve âdeta bir aktör vaziyetinde görüştü. Kâh handeler saçtı, kâh hiddetler savurdu. Tasmim ve tasavvur şeklinde hazırlanan, - lâkin arkadaşlar tabiî dikkat buyurdunuz, - asla ve asla ilme ve hukuka temas etmiyen beyanlar verdi. Zaten Ulus Gazetesi, zaten Yenisabah Gazetesi bol bol her gün bu işleri yapıyor ve duman savuruyorlar, ilmî esaslara dayanmak üzere hukuki kaideleri öne atmak kaydiyle bizim esbabı mucibemizi tâlil edemiyorlar. Dayanaklarımızın yanlışlığını ispat edemiyorlar. Karşımıza bir libası ilmîye bürünerek bizim kadar emek sarfettikten sonra : (Yapmayın, etmeyin bu mülâhazalarınız bâtıldır.) diyemiyorlar. Ben dikkat ettim : İsmet Paşa nutuklarında böyle ilmî bir noktaya işaret edecek mi diye... çok bekledim. Fakat bu kanunun her hangi bir maddesini zedeliyecek bir fikre raslıyamadım. Belki gaflet ediyorum diye yanımdaki arkadaşlara sordum, yok dediler senin duyduğundan anladığından ibarettir hepsi...

Binaenaleyh umumi ve mücerret sözlerle ve bu nutkiyle İsmet Paşa, ancak Hüseyin Cahit'lik yapmaktan başka bir aşey yapmadı. Tıpkı onun yazılarındaki mesnetsiz ve (laf) denilebilecek sözler söyledi.

Hüseyin Cahit, memleketi ihtilâle davet edecek kadar ağır yazılar yazıyor, ondan sonra da matbuatta baskı var, memlekette hürriyet yok diyor! Yarabbi, benim aklım mı almıyor? Bazan içlerine girip, saflarına dâhil olup hasbihal etmek duygusu altında kalıyorum. Fakat onu da muvafık bulamıyor vazgeçiyorum. Çünkü onlarda münakaşaya tahammül edecek bir kimse göremiyorum. Şimdi bu kadar mühim ve tarihî bir dönüm noktasında hakikaten maziyi tasfiyeye medar olacak yeni bir hamle... - evet zaten bizim farikamız, Başkanımız başta oldukça hamleler yaratmaktır - Ve biz daima tekâmül hamleleri içindeyiz. Onun için bir dakika bile uykumuza mâni olmuyor onların tezvirat ve neşriyatı...

Hüseyin Cahit yazıyor ve : (Partimizin mallarını alabilirsiniz, iktidarı haizsiniz fakat unutmayın ki, sizin de şahsi mallarınız, topun ağzına gidiyor.) diyor. Rica ederim arkadaşlar, (Demokrasinin kavaidi mazbutesi ihlâl ediliyor demokratlığa yakışan hükümler bertaraf ediliyor.) Diyen Ulus Gazetesinin seksenlik başyazarını, ufunet zehirleri saçarak demokrasinin müdafaasını üzerine almış görünüyor ve ilâve ediyor : Yarın sizin şahsi mallarınızı alacağız; diyor. Halbuki biz mağsup malları menlehülhaklarına iade ediyoruz, iadesi icabeden malları Demokrat Partinin silki mülküne geçirmiyoruz, zaten böyle birşey yapmayız ve yapamayız. Şimdi okuduğu beyannamede İnönü : (Hukuk dışı harekete karar veriyorsunuz) dedi. Pekâlâ, o halde resmî gazeteleri nasıl oluyor da bu kanunu çıkaracakların şahsi mallarını alacağız diyebiliyorlar? Hayret edin, hayret... İşte hukuktan bahseden ve hukuk devleti mefhumuna sarılan bir partinin hakikî zihniyeti budur. Bunun adına

Halk Partisi derler, işine nasıl gelirse öyle söyler. Onlar şahsi maksatlarına varmak için döne döne, tezada düştüklerinin farkına vararak veya varmıyarak her şeyi söylerler.

Şimdiden benden yana onlara helâl olsun, Halk Partisine 4 tane evim beş torunum ile üç çocuğum var, onların mallarını da alsınlar. Unutmasınlar ki, bu hareketleri müsadere teşkil etmiyecektir! Biz serdengeçti insanlarız, biz vatansever insanlarız. (Bravo sesleri). Bizim mal mülk düşündüğümüz yok. Benim malımı alacak olan adam, dâvasını bizzat işin başında çürütüyor. Yani şimdiden dâvasını kaybetmiş demetkir. Benim malımı alacaklarmış. bu fikri taşıyan insanlara tam demokrasi taraftarı, tam hukuk Devleti adamı demek lâzım...

Sonra bir meseleye daha dokundular, Atatürk'ün vasiyetnamesi : Bu vasiyetnamenin tatbikından doğma bir dâvanın taraflarından biri olarak Atatürk'ün vasiyetnamesini harfiyen okumuş bir arkadaşınızım. Semai bir malûmatla değil, fakat ilmî bir tetkikle biliyorum. Bu hususdaki kanaatimi kısaca arzedeyim :

Atatürk ölümünden iki ay evvel, 5 Eylûl 1938 tarihinde noteri yanına çağırıyor, âtideki şartlara riayet etmek kaydiyle bir vasiyetname tanzim ettiriyor, bunda :

1. Makbule'ye bana olan nispet şerefini muhafaza ettiği müddetçe şu kadar,

2. Nebile'ye şu kadar ve saireye bu kadar para verilsin ve bunlar, İş Bankasındaki nakit ve tahvilâtımın nemalariyle ödensin, bakıye nemalar, Türk Tarih ve Dil Kurumuna verilsin dedikten sonra vasiyetnameye bir cetvel raptediyor. Cetvele bakıyoruz, Halk Partisine Çankaya'da 7 tane gayrimenkul veriyor. Kürsüden indikten sonra Başvekile sordum, unuttunuz galiba, yahut tetkik etmediniz, bugün Halk Partisinin elinde vasiyet olunan gayrimenkullerden hiçbirisi kalmamıştır. Hepsini satmışlardır. Ulus Matbaası hariç. Çünkü zaten vasiyete dâhil değildir, 179 bin liralık ipotek bedeli parti uhdesine nakledilmek suretiyle Atatürk tarafından bu bina Halk Partisine hibe edilmiştir. İşin mahiyeti budur. Fakat muhalefet hakikatı değil isnat ve iftirayı kendisine sanat yapmıştır : Ulus, Ulus diye feryat ederek (Ulus) Gazetesini alıyorlar, diye kıyametler koparıyorlar. Bu kanunun gazete ile alâkası yoktur. At çamuru, çıkamazsan kirletirsin; İşte biz bu şekilde bir muhalefetle karşı karşıyayız. Huzurunuzda eza duyarak arzediyorum : Karşımızdan çekilip gittiler, şimdi ben size ve umumi efkâra hitabediyorum : Ulus Gazetesi yazılarının içinde maddeye, vakıaya temas eden, hukuku alâkalandıran bir cihet bulunmadığını bu millet acaba görmüyor ve bilmiyor mu zannediyorlar? Acaba kendilerine bir mektup yazarak : (Muazzam isnatlar yapıyorsunuz, adaletsizlik vardır, zulüm vardır diyorsunuz, bunları ne ile ispat edeceksiniz?) deseler ne cevap verecekler acaba? Ve sonra yine sorsalar : (Peki ama hepinizin malı mülkü yerinde, hepinizin karıları koynunda, çocuklarınız yanınızda; can, mal ve her şeyiniz tahtı emniyette değil mi?) Acaba buna da nasıl cevap verebilecekler? Evet, ne olmuş; dünkü idareye nazaran, hakkımız zâil mi olmuştur? Hürriyetlerinizin neresine dokunulmuştur? dense, buna da cevap veremezler. Çıldıracak insan vallahi... Hangi haklarını zıyaa uğratacak bir kanun çıkarttık? Bu millete Hüseyin Cahit'in yazılarını yazdıracak kadar hürriyet veren demokratlar, nasıl oluyor da ta'na ve taarruza mâruz kalıyorlar? Ne yapmalıyız? Mesele aşikâr arkadaşlar... Sebebi şu : Neden benim partim iktidarda değil, niçin ben icrayı Hükümet etmiyorum ve neden mağsup malımı alıyorsun? diyorlar. Arkadaşlar; İsmet Paşanın nutkunu dinlediniz. Bize diyebiliyorlar mı ki: Şu malları alıyorsunuz, ben bunu alnımın teriyle kazandım, filân adamın verdiği hibe ile aldım... Hayır! diyemiyorlar. Çünkü zulmen ve tagallüben almışlardır.

İşte, Maliye müfettişlerinin tetkikleri ve hesapları meydanda. Halkçılar diyebiliyorlar mı ki; bana yapılan yedi milyon sekiz yüz küsur bin liralık bir teberru var, işte bu malları bu paralarla yaptırdım veya aldım... Demelerine imkân yoktur. Çünkü bunu demek eldeki vesaikin zıddına olur, yani yalan olur, ve yüzde yüz yalan olur.

Bize, zulüm ediyorsunuz diyorlar, Allah bizlere bu şekildeki zulmü her dakika yapmayı nasibetsin. Bu, zulüm değil, adaletin ta kendisidir. Hazreti Ömer adaletidir yaptığımız bizim. Çünkü haksız iktisapları iptal ediyor ve istirdadına

karar aldığımız malları millete veriyoruz.

Bu adaleti yerine getirmekte geç kaldığımızdan dolayı millet müteessir, müteezzidir, biz ondan af diliyoruz.

Arkadaşlar, bu mallar Devlete iade olunamazmış. O halde kolay, bakın biz 400 kişiyiz. Buna, yani ekseriyetimize dayanarak deyim ki Atatürk'ün Silifke'de, Erirne'de, Amasya'da, Dörtyol'da birçok çiftlikleri, gayrimenkulleri vardı, bunları Devlete bıraktı. Meselâ ben şimdi bir teklif yapayım; Demokrat Parti şu şu Devlet mallarını, bugün kurumların idare ettiği bu malları kendi silki mülküne alsın diye.. Bu teklifi siz bir kabul ediverseniz iş tamam olur, o gayrimenkuller Demokrat Partinin malı sayılır. Mademki 400 kişiyiz, mademki söz bizimdir, bütün bu malları kendi partimize mal edebiliriz. Bizi ve bütün bizden sonra gelerek Türk iktidarlarını böyle feci ve gaasıbane kararlar almaktan korusun.

EMRULLAH NUTKU (Erzurum) — 400 kişi seninle birleşir mi?

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Devamla) — Onlara bir cevap vermek yani vaziyeti bir misalle izah etmek için bunu söylüyorum. Faraza biz muazzam bir dalâlet, bir cehaletin veya partimiz menfaati namına derin bir suikastın tahtı tesirinde böyle bir kanun çıkarsak bizi istihlâf edecek her hangi bir Türk partisi Hükümeti - bakın, kanunla diyorum - bu malı bizim elimizde bırakır mı? Bunları İsmet Paşaya soracaktım. Hukukçuları çıksınlar cevap versinler diyecektim. Lâkin buna imkân bırakmadı. Ellerindeki mamelek yedi tasarruflarına haksız olarak geçmiştir. Bununla benim misalimin hiç farkı yoktur? Bu şekilde bir karar alarak milyonları, milyarları partimizin mülkiyetine geçirsek ekalliyette kaldığımız zaman elimizden alırlarsa o vakit biz de bugünkü Halk Partililer gibi o iktidara karşı (hukuk devleti değilsiniz, demokrasiye hiyanet ediyorsunuz, mahkemeye gidiniz?) mi diyeceğiz? (Evet haksızsınız zulüm ediyorsunuz bize) mi diyeceğiz?

Zaten diyemiyorlar ki, bu mallar meşru malımızdır, bunlar hibeten alınmıştır. Onlar bizim hukuki esaslarımıza ses bile çıkaramıyorlar.

Bu bapta söz kâfidir artık. Bol bol kâfidir. Müsaade buyurursanız maddelere geçelim ve orada tartışalım. (Alkışlar)

REİS — Fahri Ağaoğlu. (Vazgeçti sesleri)

ABDÜRRAHMAN FAHRİ AĞAOĞLU (Konya) — Vazgeçtim.

(Kâfi kâfi sesleri)

REİS — Komisyondan sonra bir milletvekiline söz vereceğim.

Başvekil buyurun.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, uzun konuşmalar arasında eksik bıraktığım ve tebarüz ettirilmesi lâzımgelen bir, iki noktanın daha kalmış olduğunu tahmin etmekteyim.

Bir beyanname neşrettiler. Bu beyannameler öteden beri tehdit mektubu halinde ısdar edilmektedir; bunları bilmektesiniz. Bu beyannamede, sadece lâf söylemiş olmak, ortalığı bulandırmak, efkârı tahrik etmek maksadiyle «müstakil yargıca müracaat etsinler» diyorlar. Müstakil yargıca müracaat etsinler, derken bu mevzuda müstakil yargıca müracaat etmenin imkânı olmadığını pekâlâ biliyorlar. Bu tâbirin arkasından, «Bir Usul Kanunu çıkarsınlar, bir hüküm ısdar etsinler de bizim hesâbımızı mahkemede görsünler» demiş olsalardı, bir dereceye kadar mâkul bir iddia ortaya atmış olurlardı. Dikkat edecek olursanız bundan dahi korkmuşlardır. Çünkü mahkemeye gidecek yüz ve surat onlarda mevcut değildir. Sadece sizlere hakaret, Büyük Millet Meclisine hakaret, Demokrat Parti iktidarına hakaretten ibaret bir gayenin peşindedirler. Bir definame ile huzurlarınıza gelmiş olarak mütemadiyen ve mütemadiyen hukuk devletinden bahsediyorlar. Kütüpaneler dolduran bütün siyasi nutuklarının içinde geçmişteki hukuk devleti tâbirinden başkasını bulmak imkânı yoktur. Hürriyet üzerine şal atmaktan bahseden insanları, hürriyetin zincirlerini kırmış olan insanlarla birlikte hukuk devleti tâbiri arasına almak mümkün değildir. Esasen geçmişte yaptıkları konuşmalarda hukuk devleti tâbirine raslamak mümkün değildi. Hukuk devleti tâbirini sizden öğrendiler ve bugün gûya size anlatmaktadırlar. Hukuk nerede İsmet Paşa idaresi nerede?. Eğer hukuktan zerre kadar nasibi olsalardı önceden mizansen tertibedip buradan çıkıp gitmezlerdi. Eğer sözlerinde tezada düşmek suretiyle hacil mevkilere düşmekten zerre kadar korkuları olmuş olsaydı, sizi grup kararına mutavaatla itham edip sonra da kendi gruplarında aldıkları karara uyarak, otomatlar gibi, buradan bir defile halinde çıkıp

gitmezlerdi. Acaba âni olarak mı kalkıp gittiler?. Hayır arkadaşlar. Pekâlâ biliyorsunuz ki vaktiyle aldıkları grup kararını tatbik etmek suretiyle hareketleri neticesidir ki, o hâcil manzara burada görülmüş oldu.

Bir nokta daha : Acaba 1950 de bu kararı almış olsaydık, demokratik inkişafımız bakımından daha mı doğru hareket etmiş olurduk?.

Sevgili arkadaşlar, bir an için düşünmenizi rica ederim: Malları 1950 senesinde ellerinden alınmış olsaydı bunlar dağılırlardı. Çünkü bunların ekseriyeti azîmesi bu malları bir iltisak maddesi olarak kullanan insanlardır. Esasen mallarının alınmasından bu derece tehevvür göstermiş olanları, mallarının kendi partileri içinde bu derece lâzımı gayrimüfarik olmasından ileri geliyor.

1950 senesinde malları alınmış olsaydı, üç buçuk senelik muhalefetlerinde elbette bu derece şirret, elbette bu derece müessir olmazlardı.

Diyelim ki, bütün bunlar demokrasi murakabesi, demokratik tenkid yapmaktadırlar; üç buçuk sene evvel malları alınmış olsaydı, tenkidleri ve muhalefet icra tarzları elbette bu kadar müessir olmazdı; o halde karşımızda bize, yersiz, haksız, her vesile ile her fırsatla yıkasıya yok edesiye hücum eden bir teşekkülün elinde en müessir silâhları olan bu paraları ve bu malları tam üç buçuk sene ellerinde bulundurduk demektir. Hata mı ettik? Belki hata ettik, fakat her halükârda, karşımızdaki rakibi silâhtan mahrum etmemek bakımından, en civanmert hareketi göstermiş olduk.

Bunların muhalefeti müntakim dedim, edalarına mütehakkim dedim. Yalan mı arkadaşlar? Bugün millet huzurunda muhakeme edilmekteyiz. Bütün edalarına dikkat ediniz, sanki muhalefette biz, sanki ekalliyette biz, ve sanki iktidarda onlar. Eskiden olduğu gibi yine onlar iktidarda devam etmekteymişler gibi adamların konuşması daima yüksektendir. Hiçbir zaman muhalefete düşmüş olduklarını kabul eden bir eda mevcut değildir. Hattâ Türk Milletini iştibaha düşürebilir ümidiyle «Halk Partisi Meclisi kararı» gibi ibareler kullanarak Meclis kelimesindeki iltibastan istifade gaye ve peşinde bile koşmaktadırlar. Sabahtan akşama bu kötü yolda yürürken diğer taraftan iktidara «mundar diktatörlük» diyecek kadar ileri gidip şeni sözler sarfederek hürriyetsizlikten şikâyet etmektedirler.

400 kişilik bir Heyet hakikatları ifade ederken diğer taraftan onlar tamamen aksini iddia etmekteler. Hiçbir zaman hürriyet üzerine gölge düşürülmezken yalnız şurada 3,5 kişi çıkar hürriyet tahdidedildi der. Yine Türk Milletinin huzuruna çıksak, yer yer bütün her tarafta «Hangi hürriyet tahdit ve yokedilmiştir, hangisinden şikâyetçisiniz?» diye vatandaşlara teker teker sorsak, hangi vatandaş çıkar da, düne nazaran benim şu hürriyetim, bu hürriyetim tahdidedilmiştir, ben şu noktada, şu noktada tehdit altındayım demek ihtiyacını duyar? Bunların hepsi bühtandır, iftiradır. Onlar iktidarda iken mütehakkim idiler, muhalefette de mütehakkimdirler!

Sevgili arkadaşlarım, bu kanun para, pul almak da değildir, Samet'in dediği gibi, siz bir devri tasfiye etmektesiniz. Bu devri tasfiye etmek mecburiyetindesiniz. Bu vazife bize mevdudur, bunu kemali cesaretle yapacağız! (Alkışlar). Hattâ cesaret mevzuu dahi değil! Bizi mallarımızla tehdidederek şunu yaparlar, bunu yaparlar...

Mallarımızı nasıl alacaklar, kimin malını alacaklar? O günlerin akşamı çoktan oldu, hattâ yatsı namazı bile kılındı. (Bravo sesleri, alkışlar)

Şimdi tekrar ediyorum, para almıyorsunuz, bir devri kapatıyorsunuz!

Halk Partisine bir şey yapılamaz, İsmet Paşaya bir şey yapılamaz, çünkü o askerdir, kumandandır, ordudur ve O sanki her şeydir. O, bir mistisizme dayanarak hâlâ memleket içinde vatandaşlara tesir yapmak, vatandaşları korkutmak istiyor.

Bir çocuk ilk neşvüneması anında anası veya babası, veya bakıcısı tarafından bâzan korkutulur, «Şurada tehlike var, oraya gitme.» derler ve bu o çocuğun tahteşşuuruna iner, orada saklı kalır. Çocuk büyüyüp şuuru geliştikten sonra dahi, her hangi bir karanlık veya bilinmiyen bir köşe gördümü, tehlike olmadığını şuuru ile kavramış olsa dahi, tahteşşuurunda bir öcü gibi yatan tesirler o cocuğu hayatının sonuna kadar takibeder. Bu memlekette dünkü iktidar denilen çeberut, tesirlerini milletin tahteşşuuruna o kadar muhkem olarak yerleştirmiş ki, bunun tesirinden hâlâ istifade et-

mek istemektedirler. Vuracağımız bir yumrukla işte bu korkuyu tuz buz edeceksiniz arkadaşlar. (Alkışlar) Ne İsmet Paşa, ne dünün iktidar partisi, ne de şu zümre... Hiçbir vehme ihtiyaç yoktur. Milletin iradesini temsil eden sizler vuracağınız kahhar yumrukla bütün bu vehimleri toptan dağıtacak ve bir devri tasfiye edeceksiniz.

Muhterem arkadaşlar, akıllarda olan, vicdanlarda olan bir endişe daha var : Acaba biz Ulus Matbaasına el koymakla basın hürriyetini baltalamış olmıyorsunuz? Arkadaşlar hemen ifade edeyim ki, artık Lâprenza meselesi gibi bir mesele mevcut değildir. Gazete ile matbuayı birbirinden ayırmak lâzımdır. Matbaa, bir endüstri gibidir; bir pamuk fabrikası, iplik fabrikası gibidir; gazete ise mücerret bir mefhumdur. O, basın hürriyetinin menlehül hakkı olan nesnedir. Arkadaşlar iyi bilsinler, efkârı umumiye iyi bilsin, gazete başka matbaa başkadır.

Halk Partisinin elinde 150 tane rotatif matbaa olsa ve kendi zamanlarında olduğu gibi, Hükümetlerin ve Heyeti Vekilenin kararıyle gazete kapatmak salâhiyeti elde bulundurulsa ve bu tatbik edilse idi, matbaaları ellerinde olduğu halde zerre kadar fikir hürriyetinden, vicdan hürriyetinden bahsetmeye imkân olur mu idi arkadaşlar? Binaenaleyh bunları birbirinden ayırdetmek lâzımdır. Bugün Ulus ve mameleki, milletten gasbedilen mallar olduğu için alınmaktadır, fakat yarın Ulus gibi dokuz tane gazete çıkarabilirler. Gazete çıkabildikten sonra, basın hürriyetine, el koyma suretiyle, tahdit konulmakta olduğu iddiası nerede kalır? Bu iddia eğer sizleri tereddüde sevkedecek olursa... (Asla sesleri).

Tağşiş edilmek istenilen efkârı umumiyeyi tenvir etmek için mâruzatta bulunuyorum. Gazete başka, matbaa başkadır. Gazete çıkarmak imkânına her zaman sahiptirler, çıkaracaklardır, hattâ daha şiddetli hareket edeceklerdir, o kadar ki, iftira ve tezvire dahi yol açacaklardır. Fakat sizler demokrasimizi korumak için o iftiraların önünü alacak hükümler koymakta elbette gecikmiyeceksiniz. Koyacağınız ruhi, ahlâki ve içtimai disiplin temin edecek olan bu hükümler, bizim istifade edeceğimiz hükümler değil; işte geldik, işte gidiyoruz, 3 ay sonra milletin huzurundayız. Biz bunu yapmakla bizzat bundan istifade gayesini gütseydik, bunu dün yapardık. Ama murdar diktatörlük diyerek murdarca neşriyat yapmak ve bu memleketin evlâtları arasına nifak sokmak bu memlekette birtakım uçurumlar açar.

Matbuat Kanununu bir tekme ile kaldırdık attık. Yarandık mı arkadaşlar? Bugün Fransa, İngiltere ve Amerika'daki Matbuat Kanununun mevcut hükümleriyle Türkiye'deki matbuat hürriyeti gerek kanun bakımından ve gerek tatbikat bakımından daha ileri olduğu halde yine yaranamadık. Her gün kalemi alıyorlar ellerine, bir Derviş Vahdetî edebiyatiyle bu memleketi baştan başa zehirliyorlar. (Bravo sesleri). Bunun sonu ne olacak? Cephaneliğin yanında mütemadiyen ateş oyunları yapmalarına ne zamana kadar müsaade edeceksiniz?

Memleketin tehlike içinde bulunduğundan bahsediyorlar ve memleketin iç idaresinde şu veya bu şekildeki nümayişlerin memleketin iç idaresini dışarıya karşı itham etmek mânasında olmadığından bahsediyorlar. Şurada bugün tatbik ettikleri şu jest de dışarıya karşı rejimi itham etmek mânasına gelmez de nedir? Esasen maksatları tamamen bundan ibarettir. Gözlerimizi açalım arkadaşlar. Karşımızdakiler mücadelenin şartlarına uyarak mücadele yapmakta değillerdir. Bunlara verilmiş olan bu namütenahi tahrip, tahrik ve ihtilâle sevketme hürriyeti, nerede yarın ne çıkaracaktır, bunu bilmek, tahmin etmek hakikaten müşküldür ve bunların bu topçu atışlarının altında en muzır cereyanlar ayaklanmaktadır, harekete gelmektedir. Memleketin ikbal ve istikbalinin nigehbanı olmak mevkiinde bulunan siz Yüksek Meclis elbette bunun çaresini aramakta tereddüd etmiyeceksiniz. Balkan komiteciliğine bu memleketi sevketmek yolunda olan insanların cüret ve cesaretini kıracak yumruklardan birisi bu, yarın da öbürüsü gelecektir! (Soldan alkışlar).

Matbaanın alınmasının matbuat hürriyeti ile asla alâkası yoktur. Matbuatta birtakım şeni taarruzlar yapılması, kıyam hareketlerine teşvik edilmesinin önlenmesi bütün medeni memleketlerde, Matbuat kanunlarında yer almış hükümlerdendir. Biz bunları açık bırakmışız.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Matbuat Kanunu gelmedi.

MÜKERREM SAROL (İstanbul) — Gelecek Cezmi Bey, gelecek.

REİS — Müsaade buyurun.

ADNAN MENDERES (Devamla) — Anayasadan bahsediyordu. Hangi Anayasadan? Devlet Reisi olduğu günden Devlet Reisliğini terkedene kadar, tıpkı Abdülhamit'in 93 Kanunu Esasisi için (işarı ahire kadar tatbikten kaldırılmıştır) demesine benzer bir şekilde, iptal ettiği Anayasadan bahsetti. Şimdi o Anayasanın himayesine sığınmak istiyor! Bu Allahın büyük tecellisidir. Ayakları altına aldıkları hukukun siper teşkil etmesi dehrin sillesini yiyince ona iltica etmesi, adaleti ilâhiyenin tecellisini gösterir, adaleti ilâhiye şimdi tecelli ediyor.

Anayasanın mağsup malları müdafaa için kullanılan bir nesne olduğunu hangi kitapta okumuş bu efendiler? Her biri geçmişler başa, üçer bin, ikişer bin lira aylık alıyorlar ve ondan sonra da hasbi muhalefet yapmakta oldukları iddiasındadırlar. Hayır arkadaşlar, maskeleri yarın alınacak, hesapların hepsi ortaya konacaktır.

Vaktiyle mebusken, hiçbiri memlekette bir gün oturmaz, senede yirmi gün dahi durmazlardı. Meclise gelip oturmaları üç gün tutmazdı. Dış memleketlerde kâşaneler satınalmışlardır, memlekette hercümerç kopması ihtimaline karşı orada yerlerini hazırlamışlardır. Sırf bundan ötürüdür ki, bugün büyük kahraman olarak buradadırlar, karşımızdadırlar ve sabah akşam «Murdar diktatör» diye söylemekten ve yazmaktan perva etmemektedirler. Bu neviden muhalefet dünyanın hiçbir tarafında görülmüş değildir.

Daha evvelki konuşmamda da okudum, orada ne deniyor: «Seçimi kaybedecek olursak karşımızdakiler gelir, onlara dost diyeceğiz, onların muvaffakiyetlerine hizmet edeceğiz ve onların muvaffakiyetlerini belirtmek bizim için bir haz olacaktır.» diyorlar. Hangi muvaffakiyetimizi? Muvaffakiyetlerimiz namütenahidir. «Didei huffaş rencide olmaktadır ziyadan» Nasıl oldu da bunları yapmadık diye hayıflanmakta ve kıskanmaktadırlar, hiçbir zaman müspet meseleler üzerine gelmemektedirler. Bu memlekette yapılmış olan işler hiçbir devirde yapılanlarla kıyas kabul etmiyecek yekûnlardadır, sevgili dostum Cezmi Bey! (Gülüşmeler)

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Demin ikametgâhını Avrupa'ya nakledenler, dediniz; bunlar kimdir? İsim söyler misiniz?

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Büyük Millet Meclisi Riyaset Divanına sormak lâzımgelir; buraya umumi celselere kaç defa gelmiştir, tahkik etmek lâzımgelir. Bütün bu müsamahaları kendilerine bir dokunulmazlık temin etmiş vehmine kapılan bu zevatı, alacağınız tedbirlerle, gaflet uykusundan uyandırıp memleket için bir tehlike teşkil etmekten uzaklaştırmak, hem bu memleket ve hem de kendileri için faydalıdır arkadaşlar. Bir matbaada bir rotatifi sabahtan akşama kadar tezvir gıdasiyle besletip, sabahtan akşama tezvirle işletmek memleketin dayanacağı işlerden değildir.

Ne zamana kadar bunları yapacaklardır? Bunları yapanlar kimlerdir? Bunları yapanlar kayıtsız şartsız vatandaş hak ve hürriyetleri içinde oturan insanlardır. Kırk bin köydeki halkın muhtarını kendi arzusu ile seçmesine tahammül edemiyen insanlardır.

Şimdi sütbesüt demokrat, sütbesüt hürriyetçi insanlar olmuşlardır. Şurada üç buçuk sene içinde çıkan bir yığın kanunlar karşısında Meclisi terketmek akıllarına gelmemişken, paracıkları, malları bahis mevzuu olduğu zaman Meclisi terketmişlerdir. Bunlar tek mesnet, tek silâh olarak paracıklarını tanımış insanlardır. «Parasını alacağına, canını al derler» bilirsiniz. Paralarına el uzattığımız zaman tıpkı canlarına kasdedilmişcesine eza duymaktadırlar, korku içindedirler.

Muhterem arkadaşlar, elemle söylemek lâzımgelir ki, bugün memleketimizde demokrasi bakımından üzücü ve elem verici bir manzara vardır. Biraz evvelki konuşmamda arzettiğim gibi, demokrasinin mânevi mesnetleri tahrip edilmiştir. Demokrasinin iklimi ortadan kalkmıştır. Acaba sebebi biz miyiz? Acaba bu para meselesinden mi bu işler çıkıyor?

Muhterem arkadaşlar, kaç defa bu para meselesini şu şekilde, bu şekilde hallederiz. Demokrasinin esaslarını, demokrasinin mânevi mesnetlerini masun bulundurmak için ne derecelere kadar tahammüller gösterdiğinizi biliyorsunuz. İşe para meselesinin asla mevzuubahis olmadığı zamanlardan icraatımızı tenkid mak-

sadiyle değil, icraatımızın ilk belirtileri ortaya çıkmadan başlamışlardır. İktidara geldiğimizin haftasından işe başladılar. Belediye intihapları münasebetiyle söyledikleri nutukları hepiniz hatırlarsınız. «Tahsildarından ordu kumandanına kadar hepsi - tâbirlerini şimdi iyice hatırlamıyorum - hepsi, bütün millet ayaktadır» diyorlardı.

25 senede tekaüt olma hakkını tanıdığımız zaman çıkardıkları şayialara işaret etmek mümkündür ,ne yaygaralar kopardılar, biliyorsunuz. Demokrat Parti daha 1950 senesinde söylediği gibi bugün de, bütün devlet memurlarına huzuru kalb verecek bir idare tatbik etmektedir. Bu Devletin dürüst, çalışkan memurlarına kendi evlâdı, kendi babası gibi muamele etmekte, onların emniyet içinde çalışmaları ve refaha erişmeleri için elinden gelen her türlü imkânlar üzerinde uğraşmaktadır. Hal böyle iken ve biz bu azmü karar içinde iken neler söylediklerini biliyorsunuz.

Sevgili arkadaşlarım, kürsüye çıktığı zaman burada dedi ki, «siz suçluluğunuzu anlamış olmanın telâşı içindesiniz.» Biz suçlu imişiz.

Sevgili arkadaşlarım, biz suçlu değiliz. Biz, vaktiyle işlenmiş olan suçları, Köylü Partisi Sözcüsünün gayet iyi izah ettiği gibi, ortada görülebilen ve hiçbir sarsıntıya meydan vermeden kabili tashih olan noktalarını tashihe teşebbüs ediyoruz. Yoksa hakikaten bütün içtimai nizama sirayet edecek bir sarsıntı vücuda getirmekten çekinmesek, zaten başka türlü hesabı görmek lâzım idi. Bunda kendisine hak veriyoruz, fakat acaba yaptığımız hayır ürküttüğümüz kuşa değer mi? Acaba bu, memleketin huzura, emniyete olan ihtiyacını şu noktadan, bu noktadan zedeler mi, zedelemez mi? Diye düşünüyoruz. Bütün endişemiz elbette bu olmuştur. (Devri sabık yaratmıyacağız) sözünün arkasında bu endişe yatmaktadır. Burada hakikatleri açıkça münakaşa edemiyecek olan bu insanlar, bunları dinleyemeden bu kahhar hakikat karşısında ve aciz içinde sıvışıp gittiler. Çünkü bu hakikat karşısında çıkıp da, bunlar bizim malımızdır diyemezlerdi, bunlar bizim malımızdır diyecek bir kuvvei kalbe malik değildirler, ve çünkü bunlardan bir pulun dahi kendi malları olmadığını gayet iyi biliyorlardı. Yapılacak tek şey vardı, size hakaret etmek ve buradan sıvışıp gitmek. İşte kendilerine yakışanı yaptılar.

Sevgili arkadaşlarım, yarın yazacaklar, öbürgün yazacaklar. Yazsınlar, ne gam! Sinirlerimiz gayet kuvvetlidir, yaptığımız işin dürüstlüğünden yüzde yüz eminiz. Bu memlekete hizmet ettiğimiz kanaati iman halinde içimizde yatmaktadır. Ondan sonra aldığımız tedbirleri, biraz evvel bir arkadaşımızın söylediği gibi, seçime giderken almaktayız. Hatalarımızla, düzgün işlerimizle, yaptığımız iyi işlerle ve yaptığımız hatalarla toptan milletin bizi muhakeme etmesine en kısa zaman kalmışken bu tedbirleri alıyoruz ve Türk milletinin reyine gidiyoruz. Bunun merdane olarak avakibine katlanacağız. Memleket menfaatine böyle hareket etmek lâzımdır diye düşünüyoruz, rey avcılığı yapmıyoruz! (Bravo sesleri).

Eğer efkârı umumiye bundan muztarip olacaktır diyenler varsa, onlar müsterih olsunlar, efkârı umumiyenin bundan duyacağı ıstırap yüzünden yarın Demokrat Partiye teveccüh edecek reyler noksan şekilde tecelli etse dahi (etmez sesleri) öyle dahi olsa Demokrat Parti o âkibeti memleketin yüksek menfaatleri bakımından seve seve karşılıyabilecek olan mert bir teşekküldür arkadaşlar. (Soldan, bravo sesleri, şiddetli alkışlar).

REİS — Fahri Ağaoğlu. (Vaz geçti sesleri, gürültüler).

Müsaade buyurun efendim.

FAHRİ AĞAOĞLU (Konya) — Arkadaşlar; sözden vazgeçmeye hazırım. Fakat, İçtüzüğe göre son söz, milletvekilinindir, onun için bir iki cümle söyleyip gideceğim. Bu, üç seneden beri takip ve müdafaa ettiğim bir dâvadır, bütün fikirlerimi biliyorsunuz, Tekrar etmeye lüzum yoktur. Yalnız noksan kalan, söylenmemiş olan bir mevzu vardır, onu arzedeceğim. Bu kanun teklifini, iki noktada, noksan buluyorlar. Birincisi dokuz vilâyet ele alınmış, elli dört vilâyet ele alınmamış, halbuki böyle bir şey yoktur arkadaşlar. Vilâyetlerin bir kısmından misal alarak bahsedilmiş olup kanun teklifi umumidir. Bütün vilâyetlere şâmildir.

İkinci noksan, kanunda şahıslara ait haksız iktisaplar bahis mevzuu edilmemiştir diyorlar. Şahısların gayrimeşru iktisaplariyle, memleketi senelerce idare eden, Anayasa hükümlerine aykırı olarak idare eden bir siyasi partinin, haksız ve gayrimeşru iktisapları bir

olur mu? Bu mevzular ayrıdır. Kaldı ki, şahıslar hakkında 4237 sayılı bir Kanun da vardır. Demek ki, teklifimiz noksan değildir. Ancak 4237 sayılı Kanun tatbik edilememişse, bundaki birtakım kayıt ve şartlar varsa, bilhassa bugünün icaplarına uygun gelmiyorsa bu da, elbette, ayrı bir kanunla tadil edilir.

Benim sözüm burada bitmiştir. Halk Partisinin haksız iktisapları, güneş gibi, aşikârdır. Millet hakkın yerine getirilmesini bizden, üç seneden beri, beklemektedir.

REİS — Bâzı takrir var okuyoruz.

14 . XII . 1953

Yüksek Başkanlığa

Haksız iktisaplar hakkındaki görüşmeye son verilmek üzere müzakerenin kifayeti ile maddelere geçilmesini teklif ve reye arzını rica derim.

Erzurum
Enver Karan

Başkanlığa

Müzakere kâfidir. Maddelere geçilmesini teklif ederiz.

Gazianteb	Gazianteb
C. San	E. Cenani

Yüksek Başkanlığa

Görüşülmekte bulunan tasarının, Türk umumi efkârınca bütün mâna ve şümulü ile tanınmasını temin maksadiyle, söz alan mebus arkadaşlarımızın ekseriyetinin konuşmasını sağlamak üzere, görüşmenin (10) dakikalık zaman üzerinden devamını Yüksek Meclisin tasvip ve tensibine arzetmenizi rica ederiz.

Kastamonu	Erzurum
Ziya Termen	Mustafa Zeren

REİS — Okunan takrirlerden ikisi, müzakerenin kifayetine dairdir ve en aykırı tekliftir. Evvelâ onu oyunuza arzedeceğim. Fakat bu takrirlerin aleyhinde iki kişi söz almıştır.

Mehmet Daim Süalp'le, Osman Bölükbaşı.

Mehmet Daim Süalp.

MEHMET DAİM SÜALP (Siird) — Muhterem arkadaşlar, tarihî bir gün yaşamakta olduğumuzu, kürsüye gelen arkadaşlar, müttefikan ifade etmektedirler. Bugün vereceğimiz karar, şimdiye kadar verdiğimiz kararların en mühimlerinden birisidir. Zabıtlara geçmesi ve istikbalde faydasını göreceğimiz mülâhazası ile birçok hukukçu arkadaşlarımızın gerek Anayasa bakımından, gerek hukuk prensipleri bakımından gerek Cemiyetler Kanunu bakımından bu kürsüden tahlil ve tetkiklerine imkân verelim. Onun için birkaç arkadaşın konuşmasına imkân verirsek iyi hareket etmiş oluruz kanaatindeyim.

Maruzatım bundan ibarettir.

REİS — Efendim, aykırı teklif, müzakerenin yeterliğine aittir.

Yeterlik teklifini, oyunuza arzediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Müzakerenin yeterliği kabul edilmiştir.

Maddelere geçilmesini oyunuza arzediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

Encümen raporunda bu kanun teklifinin ivedilikle görüşülmesi hususu da vardır. İvedilikle görüşülmesini oyunuza arzediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... İvedilikle görüşülmesi kabul edilmiştir.

Oturuma 15 dakika ara veriyorum.

Kapanma saati : 22,10

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılış saati : 22,35

REİS — Fikri Apaydın

KÂTİPLER : İbrahim Kirazoğlu (Kayseri), Sedat Baran (Çorum)

REİS — Oturumu açıyorum efendim. Birinci maddeyi okuyoruz.

Cumhuriyet Halk Partisinin haksız iktisaplarının iadesi hakkında Kanun

MADDE 1. — Cumhuriyet Halk Partisinin nüfuz ve hâkimiyetine dayanarak umumi, hususi ve mülhak bütçelerle belediye ve köy bütçelerinden, İktisadi Devlet Teşekkül ve müessese-lerinden doğrudan doğruya veya dolayısiyle (vâkı haksız iktisapları sebebiyle) halen malik olduğu bütün menkul ve gayrimenkul mallarla para ve sair kıymetler, haklar ve alacaklar Hazineye iade ve devrolunur.

REİS — Birinci madde hakkında söz alan arkadaşların isimlerini okuyorum :

1. Nusret Kirişcioğlu
2. Osman Kavrakoğlu
3. Fehmi Açıksöz
4. Rükneddin Nasuhioğlu
5. Niyazi Ünal Alcılı
6. Emrullah Nutku
7. Mazhar Şener
8. Nail Geveci
9. Murad Âli Ülgen
10. Lûtfi Tokoğlu
11. Ahmet Gürkan
12. Kemal Türkoğlu.

VACİD ASENA (Balıkesir) — Muhterem arkadaşlar;

Büyük Meclisin yerinde gösterdiği bir hassasiyetle birkaç sene evvel siyasi partilerin resmî müessese ve dairelerden bedelsiz emval alamıyacaklarına dair bir kanun kabul edilmiş bulunmaktadır. 5830 numarayı taşıyan mevzuubahis Kanunun birinci maddesinde ayrı iki hüküm sevk ve tedvin edilmiştir ve hükümlerin muhtevası çok sarih ve katîdir. Evvelâ parasız tasarruftan sureti katiyede memnuiyet ikinci olarak her hangi bir sebep dolayısiyle bir akit yapmak zarureti hâsıl olsa bile bu akitlerin doğrudan doğruya yapamamak ve ancak bağlı bulundukları usul ve şartlara yani cari ve müesses mevzuat hükümlerine riayet ve intibak etmek. Partiler bu suretle iktisap işlerinde mutlak bir serbestî verilmemiş, bilâkis tahdide tâbi tutulmuşlardır.

Halkevlerine sâri tasarruflar tasfiyeye tâbi tutulmuş ise de, maddenin metninden istidlâl olunan mânaya göre C. H. P. nin hükmî şahsiyetine ait mazideki tasarrufları hakkında tatbik sahası bulamamıştır. Tasvip ve kabul buyurulan prensip muvacehesinde iptal edilen, yedigasba geçirilen millî haklar üzerinde de tevakkuf zarureti hâsıl olduğu inkâr edilemiyen bir hakikattır. Arzdan müstağnidir ki C. H. P. mütaaddit gayrimenkulleri keyfî surette, hodbehod verilen gayrikanuni emirlerle uhdesine ferağ ve intikal muamelelerini yaptırmıştır. Ve keyfi tasarrufa gûya bir meşruiyet kisvesi verilebilmesi için de asgarinin daha aşağısında, lâşey menzilesinde bir bedel tesmiye ettirmiştir. İşte emirle, tahakküm ve cebirle ve zor ile mağsup millî hakların ihkakını temin yolunda, mâruz maddenin ruhundan mülhem olarak son kanunun birinci maddesi hazırlanmıştır.

Esasen Halkevlerine ait kanunun hini müzakeresinde bertafsil arzolunduğu veçhile kanun dışı bir devrin zevali hal'inde, sülûk edilen bâtıl hareketlerin mâşeri vicdanda kıstasa vurulması, husule getirdiği heyecan ve teessürü tabiî seviyesine ircaı lâzımgeldiği hakikatı münakaşa mevzuu olmuş ve bu itibarla zinüfuz bir zümrenin, her türlü murakabeden azade olarak millî menfaatlere tasallût ile mânevi ve maddi zora istinaden istimval fazihasını irtikâp yani Teşkilâtı Esasiye Kanununun sıyaneti altında bulunan mal edinme sınırlarını tecavüz etmesi keyfiyeti üzerinde dikkatle, hassasiyetle tevakkuf edilmişti. Esasen Teşkilâtı Esasiye Ka-

nunu yukarda belirtilen umdeyi yerine getirecek kaideleri bünyesinde toplamış ve bu yoldaki suiistimallerin ıslahını Büyük Meclisin mânevi varlığına terk ve tevdi etmiştir.

Ana kanunumuz, kuvvetler birliği sistemini kabul etmiştir. Nitekim kayıtsız şartsız hâkimiyeti haiz olan milletimizin yegâne mümessili Meclistir. Teşriî, icrai salâhiyetler bu müessesede temerküz etmiş bulunmaktadır.

Arkadaşlar, millî hâkimiyet en yüksek bir iradedir. Zira milleti teşkil eden fertlerin iradesinden ayrı ve üstün bir iradedir. Bütün mesuliyeti nefsinde cemeden bir iktidar ve salâhiyettir. Cemiyetin her türlü hukuki nizamını temin ve himaye ve ona vâkı tasallûtları defi ve izale eder.

Biz de iktidar olarak, mesuliyet deruhde etmiş bulunduğumuzdan millî bünyemizde husule getirilen inhilâli ıslah etmek mevkiinde bulunuyoruz. Kanunun birinci maddesi, bu düstura sadık kalmak suretiyle tanzim ve millî ahlâkı tazyik eden heyulâya, muzlim kesafete son verilmek gayesi takibedilmiş, daima iyiye teveccüh için en ciddî bir hamle yapılmıştır.

Arkadaşlar, anlıyorum sadet dışına çıktım, sözlerime madde metninden ziyade mevzuun umumiyeti üzerinden bir cereyan verdim. Sizlerin sabırla müteahlli olduğuna inanmaktayım. Bilhassa millî dâvalarda şuur tezahürü bu Meclisin en mümeyyiz ve muhterem bir vasfıdır. Kanun teklifinin umumi müzakeresinde sıraya girmediğim cihetle beni birkaç dakika daha dinlemek müsamahasını lûtfederseniz cidden müteşekkir kalacağım.

Muhterem arkadaşlar, tarihimiz, seciyemiz, millet işlerini anlayışımızın temizliğe ve aydınlığa ihtiyacı olduğunu bize göstermiştir. İçtimai bünyemizde kâbus ve buhranlara sebebiyet vermeye kimsenin haddi olmamalı ve bu meşum kuvveti tahrik ve istimale asla cüret edememelidir. (Gürültüler, maddeye, maddeye, sesleri).

İstical buyurulduğu zâhir, sözlerimi hemen bitirmek için hasımların şu taarruzlarını da kaydetmeden geçemiyeceğim. Parti mücadeleleri sırasında «Biz muhalefette iken ve hattâ sonra» o kadar bunaldılar, şaşırdılar ki, partimize, iktidarımıza çocukluk izafe ettiler. Hiç sıbyana devlet sefinesi teslim edilir mi diye sayhaendaz oldular. (Gürültüler, kâfi sesleri) Hançerlerini tazyik ederek, damarlarını şişirerek bağırdılar, rota çizmediler, memleket felâkete sürüklenir, diye tepindiler. Ve bütün bu yaygararlara hemen şunu da ilâve ediyorlardı : Biz tecrübeliyiz ve bu kaziyede yektayız, idare etmek hak ve salâhiyeti bize ait olabilir.

Muhterem arkadaşlar, eğer tecrübe mefhumunun ifadesi ve canlandırılması bu merkezde ise, ben kendilerine şu sözleri hatırlatacağım. Tecrübe mükteseplerin en mükemmelidir. O mektepte aptallar bile bir şeyler öğrenir. Kıssadan hisse almak lâzım. Rubu asırlık idare ve iktidar müddeti C. H. Partisi ne öğrendiğini izah edebilir mi acaba? (Kâfi kâfi sesleri) Tecrübeleri kâfi gelecek midir dersiniz? Sözlerimi bağlamak ve neticeye varmak için arzetmek istiyorum ki, insan susmasını bilmiyorsa sükûttan daha kıymetli şeyler söyliyebilmelidir. (Alkışlar).

REİS — Osman Kavrakoğlu (Vazgeçti sesleri).

Behzat Bilgin.

BEHZAT BİLGİN (İzmir) — Muhterem arkadaşlar, hakikaten bu kadar uzu müzakerelerden sonra maddeler üzerinde görüşme, biraz fuzuli telâkki edilebilir. Fakat, zannederim ki, Yüksek Meclise arzı icabeden birkaç noktası vardır.

Efendim, bu madde, Halk Partisinin, dolayısiyle siyasi partilerin, (Tabiî tekerrür etmesine imkân ve tasavvur etmiyorum, böyle bir imkân tasavvur edilemez) siyasi haksız iktisap kanunudur.

Halk Partisi, Devlet bütçesinden, vilâyet ve belediye ve köy bütçelerinden, hukuk prensiplerine aykırı olarak, birçok milyonları iktisabetmek suretiyle mal ve mülke sahip olmuş olduğu için bu iktisaplarını kanunen haksız telâkki etmekteyiz ve bu görüşümüz, tamamen hak prensiplerine uygundur.

Halk Partisinin bu görüşe karşı serdettiği iddialardan birisi; bunun hukuk devleti nizamına aykırı olduğu ve dünya efkârı umumiyesince bizim aleyhimize bir noktai nazar teşekkül edeceği iddiasındadır. Halbuki, siyasi partilerin mal iktisapları, birçok şartlarla ve sıkı surette tahdit edilmiştir. (Maddelerde sesleri), (Gürültüler) Madde hakkındadır, mâruzatım. (Gürültüler).

REİS — Hatibin sözünü kesmeyin efendim.

BEHZAT BİLGİN (Devamla) — Efendim, arzu buyurulmasaydı söylemezdim. Madde hakkında bâzı mâruzatta bulunmamı faydalı telâkki ediyorum.

Efendim, bizim Cemiyetler Kanununun mehazı olan 1901 tarihli Fransız Cemiyetler Kanununda cemiyetlerin mülkiyet rejimi, ikiye ayrılmıştır. Bendeniz bu noktaya dikkati çekmek istiyorum. Yani cemiyetler, doğrudan doğruya beyannameli cemiyetler ve menafii umumiyeye hâdim cemiyetler olarak ikiye ayrılmıştır. Alelûmum beyannameli cemiyetlerin âzalarının aidatından ve bunların çalışmaları için zaruri binalarından başka bir şeye tesahup etmeye hakları yoktur. Ancak, menafii umumiyeye hâdim cemiyetler için bâzı istisnalar, yani iktisadi kıymetler istisnası, kabul edilmiştir. Bizim mevzuumuz, Halk Partisinin Cemiyetler Kanununda kendi lehine birtakım istisnalar tesis ederek hudutsuz mal iktisabına gitmiştir ve bu kanunun çıkmasına sebep olan hâdise de budur. Binaenaleyh bu iktisapları geri almak, şüphesiz ki, zaruri olmuş bulunmaktadır.

Efendim, sözü uzatmıyacağım, madem ki yalnız madde üzerinde konuşmak lâzımdır, maddenin şekli üzerinde duracağım. (Madde üzerinde konuşun sesleri).

REİS — Öyledir, birinci madde hakkında söz aldınız.

BEHZAT BİLGİN (Devamla) — Bendenizin mâruzatım da madde üzerindedir. Madem ki hukuki bâzı izahata girişilmesi lüzumsuz telâkki ediliyor, o halde maddenin yazılışına ait bir nokta üzerinde durarak bir virgül ilâvesini rica edeceğim.

Maddede şöyle deniliyor: «Cumhuriyet Halk Partisinin nüfuz ve hâkimiyetine dayanarak umumi, hususi ve mülhak bütçelerle belediye ve köy bütçelerinden, İktisadi Devlet Teşekkül ve müesseselerinden doğrudan doğruya veya dolayısiyle vâkı haksız iktisapları sebebiyle». Bu «sebebiyle» kelimesinden sonra bir virgül konulması lâzımdır; ki buraya kadar olan kısım bir esbabı mucibe olsun, zannederim ki, buna, komisyon da iştirak eder. Asıl hüküm, virgülle ayrılmış olan kısım olacaktır. Buraya bir virgül ilâvesini rica ediyorum. Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Ferit Alpiskender.

FERİT ALPİSKENDER (Diyarbakır) — Muhterem arkadaşlar, birinci madde üzerinde dikkat ve ehemmiyetle durmak icabeder. Birisi; yazılışının hukuk tekniği bakımından, öteki de Anayasa bakımından. Bu iki nokta hakkındaki fikirlerimi, kısaca arzedeceğim.

Birnci maddeyi okuyorum :

«Cumhuriyet Halk Partisinin nüfuz ve hâkimiyetine dayanarak umumi, hususi ve mülhak bütçelerle belediye ve köy bütçelerinden İktisadi Devlet Teşekkülü ve müesseselerden doğrudan doğruya veya dolayısiyle vâkı haksız iktisapları sebebiyle halen mâlik olduğu bütün menkul ve agyrimenkul mallarla para ve sair kıymetler, haklar ve alacaklar Hazineye iade ve devrolunur.»

Burada dikkat olunursa arkadaşlar, fazla bir şey vardır. O da, «Doğrudan doğruya veya dolayısiyle vâkı haksız iktisapları sebebiyle» buradaki vâkı haksız iktisapları sebebi; takdir buyurursunuz ki, Anayasa, vergiyi vatandaşların Devlet hizmetlerine iştirak etme suretiyle bir aidat veya bir pay olduğunu ifade etmektedir. Binaenaleyh vergilerle toplanmış olan Devlet Hazinesi gelirinin, halkevlerine, Halk Partisine şu veya bu şekilde verilmiş olması, Anayasanın bu maddesine tamamiyle muhaliftir. Anayasaya aykırı olan bir şeyin esastan haksız olduğunu kanunlarla teyidetmiştir. Binaenaleyh haksız bir iktisap olunca demek ki mahkemeye gitmek yolu, açılmış oluyor, yani şu iktisap haklı mıdır, haksız mıdır meselesi var. Bir siyasi partinin Büyük Millet Meclisinden çıkan bir kanunla olan iktisabı haklıdır, denebilir. Bu, kapıyı açık bırakıyor ve itiraz vukuunda işi mahkemeye götürüyor. Bu ise kanunun maksadına aykırıdır. Kanaatimce 1 nci maddede zikredilen müesseselerden olan iktisapların hepsi haksızdır. Zira bu iktisaplar hususi kanunlara göre haklı, Anayasaya göre haksızdır. Halbuki burada iki kanun, tearuz ediyor. Aslolan, Anayasadır. Bu itibarla gerek Devlet Hazinesini teşkil eden vergilerden, gerek ve sair millî gelirlerden toplanmış olduğu için bunların esasen Halk Partisine verilmiş olması, Anayasaya aykırıdır. Anayasaya aykırı olduğu için bu iktisaplar haksızdır, bu sebeple de «Vâkı haksız iktisaplar» ibaresine lüzum yoktur. Çünkü Devlet, Devlet Hazinesinden, İktisadi Devlet Teşekküllerinden, köy ve

belediye bütçelerinden iktisabedilmiş olan şeyler, esasen, haksızdır. Bu bakımdan «Vâkı haksız iktisaplar sebebiyle» cümlesinin maddeden kaldırılması lâzımdır. Ve bu kaldırıldığı takdirde bu madde hem hukuk tekniği bakımından, hem de kanunun gaye ve maksadı bakımından her türlü tereddütleri, şüpheleri önliyerek bizi kestirme ve salim bir yola götürür.

Anayasanın diğer bir maddesini daha okuyayım. Anayasanın 69 ncu maddesi, «Türkler kanun nazarında müsavi ve bilâistisna kanuna riayetle mükelleftir. Her türlü zümre, aile ve fert imtiyazları mülga ve memnudur» diyor. Şimdi bir memlekette demokratik bir rejim içerisinde kurulmuş muhtelif partiler mevcut olduğu takdirde bunlardan birisi Hazineden, İktisadi Devlet Teşekküllerinden ve sair hükmi şahsiyetlerden haksız olarak mal iktisap etmiş ise bu, bir imtiyazdır ve fakat tek Şef, tek parti devrinin yarattığı bir imtiyazdır. Halbuki bugün 14 Mayıs inkılâbiyle biz demokratik bir rejime kavuşmuş olduğumuz için bu rejim içinde bu partinin diğerlerine üstünlük teşkil edecek şekilde Anayasaya ve diğer kanunlara aykırı olarak fazla mal elinde tutması, bir imtiyazdır. Her hangi bir partinin imtiyaz sahibi olması, gayrimeşrudur. Bu itibarla birinci maddedeki «haksız iktisapları sebebiyle» fıkrasının çıkarılması lâzım ve zaruridir.

REİS — Fehmi Açıksöz. (Vazgeçti sesleri).

Niyazi Ünal. (Vazgeçti sesleri).

Takrirler var, okuyoruz :

Başkanlığa

Birinci maddenin müzakeresi kâfidir. Reye konmasını teklif ederim.

Niğde
Fahri Köşkeroğlu

Yüksek Başkanlığa

Birinci madde hakkındaki müzakerelerin kifayetinin oya konulmasını arz ve teklif ederim.

Balıkesir
Müfit Erkuyumcu

Sayın Başkanlığa

Konuşmalar kâfidir. Müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederim.

Burdur
M. Özbey

REİS — Bahadır Dülger. Kifayet takrirleri aleyhinde.

BAHADIR DÜLGER (Erzurum) — Efendim, kanunun prensibi tamamiyle mutabık kaldık. Yani ruhunu temsil eden birinci maddenin ihtiva ettiği fikir ve ruh üzerinde tamamiyle mutabık kalmış bulunuyoruz. Fakat maddenin ifade edilmesi istenen fikri, Türk selikası bakımından, tamamiyle ifade etmediği gibi, tereddüde mahal verecek bâzı kelimeleri de ihtiva etmektedir. Kanunun müzakeresini yaptıktan sonra bu kadar ehemmiyetli olan bir madde üzerinde icabettiği kadar durmak mecburiyetindeyiz. Meselâ, şunu kısaca söylemek istiyorum; kanunun birinci maddesini, muhterem komisyon, esbabı mucibe ile sevkediyor. Buna ne lüzum vardır. Hangi kanun maddesinde, filân şekilde hırsızlık yapana, nümunei imtisal teşkil etmesi için, beş sene hapis cezası verilir, diye bir şey vardır. Böyle bir şey yoktur. Ama bizim muhterem komisyonumuz filân, filân diye sayıyor, haksız iktisaplar yaptığından dolayı diyor. Kanunun metninde böyle bir esbabı mucibenin zikredilmesine lüzum var mıdır, yok mudur meselesi üzerinde duracağım. Biz kısaca...

REİS — Kifayet takrirleri üzerinde konuşun...

BAHADIR DÜLGER (Devamla) — Evet ben kısaca arzediyorum. Yalnız bu noktaya işaret etmiş oldum. Binaenaleyh madde tavazzuh etmiş değildir, hattâ lisan bakımından dahi düzgün değildir. Bizim üzerinde durarak konuşacağımız bir bu madde vardır. Öbür maddeler bu kabul edildikten sonra konuşma değerini kaybeder. Binaenaleyh müsaade buyurun bu madde üzerinde konuşalım. Bunu bu şekilde kabul edecek olursak lisanımızı hakkiyle ifade edecek bir madde olmaz. Bu bakımdan kifayeti müzakere aleyhindeyim.

REİS — Kifayet takrirlerini reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kifayet takrirleri kabul edilmiştir. Madde hakkında tadil teklifleri vardır; okuyoruz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

Birinci maddenin aşağıdaki şekilde tadilinin reye arzını rica ederiz.

14 . XII . 1953

İçel
Halil Atalay

Balıkesir
Müfit Eakuyumcu

Aydın	Aydın
Nail Geveci	Cevat Ülkü
İzmir	Eskişehir
Necdet İncekara	A. Potuoğlu
Aydın	Aydın
Namık Gedik	Şevki Hasırcı

Madde 1. — Cumhuriyet Halk Partisinin her ne şekil ve suretle olursa olsun Umumi Muvazeneye dâhil dairelerle katma bütçeli idarelerden, hususi idare ve belediyelerden, köylerden, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve bunların müesseselerinden ve diğer âmme hükmi şahıslarından doğrudan doğruya veya dolayısiyle vâkı iktisapları, nüfuz ve hâkimiyetine dayanan haksız iktisaplardır. Bu sebeple mezkûr partinin bu kanunun meriyete girdiği tarihte malik olduğu bütün menkul ve gayrimenkul mallarla para, haklar ve alacaklar ve sair kıymetler Hazine mülkiyetine intikal eder.

Ancak munhasıran parti binası olarak kullanılan yerlerdeki menkul eşyadan parti faaliyeti için zaruri oldukları Maliye Vekâletince kabul edilecek olanlar Cumhuriyet Halk Partisine bırakılır.

(Ret, ret sesleri, gürültüler).

REİS — Çok rica ederim arkadaşlar, reylerinize müracaat ettiğim zaman, hissiyatınızı, reylerinizi istimal suretiyle, izhar edin.

Bir tadil teklifi daha var:

14 . XII . 1953

Yüksek Reisliğe

«C. Halk Partisinin halen malik olduğu bütün menkul ve gayrimenkul mallarla para ve sair kıymetler, haklar ve alacaklar, nüfuz ve hakimiyetine dayanarak umumi, hususi ve mülhak bütçelerle belediye ve köy bütçelerinden, İktisadi Devlet Teşkkül ve müesseselerinden doğrudan doğruya veya dolayısiyle vâkı haksız iktisaplarına karşılık olmak üzere Hazineye devrolunmuştur.»

Şifahen arzettiğim sebeplerle 1 nci maddenin yukarda yazılı şekilde değiştirilmesini teklif ederim.

Erzurum
Bahadır Dülger

REİS — Komisyon Sözcüsü.

GEÇİCİ KO. SÖZCÜSÜ HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Efendim; Nail Beyin teklifi daha mazbut, daha münsecim bir manzara arzettiği için komisyonumuz hesabına o noktai nazarı kabul etmekteyiz.

İkinci fıkra hakkındaki düşüncemiz şudur: Nail Bey bir noktai nazar arzediyor. Bu kanun çıkar çıkmaz vilâyetlere telgrafla icabeden tebligat yapılacaktır. Şimdi böyle bir manzara hâsıl olacak ki, meselâ her hangi bir kazada Halk Partisi ocağı var, bucağı var. O ocak veya bucağın duvarda meselâ bir tablosu var, masada bir kalemi var, iskemlesi var, masası var. Yerde halısı var. Manzarayı tahayyül edin bir kere, meselâ Atatürk'ün büstünü koymuş. Bunu kapının önüne mi koyacağız? Bu biraz sert olacak. Ben bilmiyorum ama medeni telâkkilerimize ağır gelecektir. (Millet malını alalım sesleri, gürültüler).

Canım, kardeşlerim, Komisyon olarak noktai nazarımı izah ediyorum.

REİS — Çok rica ederim, sükûneti bozmayın, hatibin sözleri anlaşılmıyor.

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Devamla) — Efendim, encümenin noktai nazarını izah ettim. Millet malından milyonlar ve milyarlar kaybettik. Hokkaya, kaleme kadar giderek mevzuu küçültmiyelim. Aleyhimizde hareketler olur. (Şiddetli gürültüler).

REİS — Bâzı arkadaşlar söz istiyorlar, takrir sahipleri takrirlerini izah arzusundadırlar; ama tüzük hükümleri malûmdur, söz verilemez. Takrirlerin daha vazıh bir şekilde anlaşılabilmesi için birer defa daha okuyacağız. Komisyonun takrirler hakkındaki noktai nazarını da öğrenmiş oldunuz. Okuyup reylerinizi almak zarureti vardır.

MALİYE VEKİLİ HASAN POLATKAN (Eskişehir) — Müsaade buyurulur mu?

REİS — Hükümet her zaman konuşabilir, buyurun.

MALİYE VEKİLİ HASAN POLATKAN (Eskişehir) — Muhterem arkadaşlarım, Nail Geveci ev arkadaşlarının vermiş olduğu takrirde iki kısım vardır. Birinci kısım maddeyi tadil ediyor ve iki fıkra haline getiriyor.

Birinci maddede (... umumi muvazeneden, devlet iktisadi teşekküllerinden, özel idarelerden. belediyeelrden alınan şu şekildeki vâkı haksız iktisaplar sebebiyle...) diyor. Tadil teklifi bu hükmü iki fıkra haline getiriyor, (şuralardan

şu şekilde alınan, nüfuz ve hâkimiyete dayanan iktisaplar, haksız iktisaplardır) hükmünü veriyor. Ondan sonra da (bunlar, bu haksız iktisap sebebiyle Hazineye intikal eder) diyor. Bu maddenin bu şekilde iki fıkra haline getirilerek vazıh bir şekilde olması daha uygundur; yarın tatbikatta ortaya çıkacak olan birtakım müşkülleri ve mahkemeye gitmek mecburiyeti halinde birtakım ihtilâflı vaziyetleri önler. Onun için tatbikat bakımından uygundur. Arkadaşlarımızın tadil tekliflerinde bir üçüncü fıkra vardır : «Parti binası olarak kullanılan yerlerdeki menkul eşyadan parti faaliyeti için zaruri oldukları Maliye Vekâletince kabul edilecek olanlar C. H. P. sine bırakılır» diyor.

Bendeniz, yüksek heyetinizin evvelâ yukardaki kısmın, tatbikat bakımından, kabulünü çok rica edeceğim. Çünkü 5838 sayılı Kanunun bâzı fıkralarının hakikaten muğlak olmasından dolayı tatbikatında çok müşkülât çekilmiştir. Hattâ birçok arkadaşlar bu maddeler neden bu şekilde tatbik edilmiyor diye sormuşlardır.

Vazıh bir şekilde olan birinci kısmın, kabulünü çok rica ederim.

İkinci kısmın kabul veya ademikabulünü ise yüksek takdirlerinize arzederim. (Gürültüler, ret ret sesleri)

REİS — Efendim, takrirler okunduktan sonra fıkra fıkra reyinize arzedeceğim, istical buyurmayınız. Nail Geveci ve arkadaşlarının takrirlerinin birinci fıkrasını bir defa daha okuyoruz. Lûtfen sükûnetle dinliyelim.

Madde 1 : Cumhuriyet Halk Partisinin her ne şekil ve suretle olursa olsun umumi muvazeneye dâhil dairelerle katma bütçeli idarelerden, hususi idare ve belediyelerden, köylerden, iktisadi Devlet Teşekkülleri ve bunların müesseselerinden ve diğer âmme hükmî şahıslarından doğrudan doğruya veya dolayısiyle vâkı iktisapları, nüfuz ve hâkimiyetine dayanan haksız iktisaplardır; Bu sebeple mezkûr partinin bu kanunun meriyete girdiği tarihte malik olduğu bütün menkul ve gayrimenkul mallarla para, haklar ve alacaklar ve sair kıymetler Hazine mülkiyetine intikal eder.

(Ret, ret sesleri)

REİS — Daha reylerinize müracaat etmedik. Takriri okuduk. Takririn birinci fıkrasını reylerinize arzediyorum. Kabul edenler lûtfen işaret versinler.. Etmiyenler.. Takririn birinci fıkrası dikkate alınmıştır efendim.

Filhal komisyon iştirak ederlerse madde o şekilde tedvin edilir.

Komisyon Meclisi Âlinin nazara aldığı birinci fıkraya filhal iştirak ediyor mu efendim?

GEÇİCİ KOMİSYON ADINA HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — İştirak ediyoruz efendim.

REİS — 2 nci fıkrayı okuyoruz:

Ancak munhasıran parti binası olarak kullanılan yerlerdeki menkul eşyadan parti faaliyeti için zaruri oldukları Maliye Vekâletince kabul edilecek olanlar Cumhuriyet Halk Partisine bırakılır.

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Komisyon iştirak ediyor.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, bir partinin faaliyette bulunabilmesi için asgari ve lüzumlu eşyanın bırakılması hususunda fazla hassasiyet göstermemenin doğru olacağını Yüksek Huzurunuzda arzetmeme müsaade buyurmanızı rica ederim.

Muhterem arkadaşlarım, bunları birçok yerlerde, meselâ köylerde parti mensupları, iskemlesi idi, masası idi, aynen kendileri evlerinden getirip burada kullanmışlardır. Onlara karşı hazır bir muamele yapılıyor tesiri bırakmamaya ehemmiyet vereceğinizi tahmin ederim.

REİS — Nazarı itibara alınan birinci fıkraya filhal komisyon iltihak etmektedir. İkinci fıkraya da komisyon iltihak etmektedir. Dikkatinize arzediyorum. Kabul edenler... lûtfen işaret versinler... Bir dakika, lûtfen indirin. İkinci fıkrayı okuduk. Komisyon ikinci fıkraya da, birinci fıkrada olduğu gibi, filhal iştirak etmektedir; Hükümet de noktai nazarını bildirdi. Yalnız fıkranın reylerinize arzedilmesi hususu kaldı. İkinci fıkrayı dikkatinize arzediyorum. (Fıkra okunsun sesleri).

(İkinci fıkra tekrar okundu)

REİS — Bu fıkrayı dikkate alanlar lûtfen ayağa kalksın... (Ret sesleri) Çok rica ederim, müdahale etmeyin. Kabul etmiyenler lûtfen ayağa kalksın... İkinci fıkra kabul edilmiştir. Her iki fıkraya komisyon filhal iştirak etmektedir. Bahadır Dülger'in takririni de reyinize arzetmek durumundayım. (Geri aldı sesleri).

BAHADIR DÜLGER (Erzurum) — Geri aldım.

REİS — Birinci maddeyi son şekliyle okutuyorum.

MADDE 1. — Cumhuriyet Halk Partisinin her ne şekil ve suretle olursa olsun umumi muvazeneye dâhil dairelerle katma bütçeli idarelerden, hususi idare ve belediyelerden, köylerden, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve bunların müesseselerinden ve diğer âmme hükmi şahıslarından doğrudan doğruya veya dolayısiyle vâkı iktisapları, nüfuz ve hâkimiyetine dayanan haksız iktisaplardır. Bu sebeple mezkûr partinin bu kanunun meriyete girdiği tarihte malik olduğu bütün menkul ve gayrimenkul mallarla para, haklar ve alacaklar ve sair kıymetler Hazine mülkiyetine intikal eder.

Ancak, munhasıran parti binası olarak kullanılan yerlerdeki menkul eşyadan parti faaliyeti için zaruri oldukları Maliye Vekâletince kabul edilecek olanlar Cumhuriyet Halk Partisine bırakılır.

REİS — Birinci maddeyi bu şekliyle reyi âlilerine arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Birinci madde gereğince devir ve iadesi lâzımgelen her türlü mal, para ve haklar ve alacaklar ve kıymetlere kimin yanında veya elinde bulunursa bulunsun Maliye Vekilliğince derhal el konulur.

NAİL GEVECİ (Aydın) — Değiştirge verdim, okunsun.

REİS — Peki.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

İkinci maddenin aşağıdaki şekilde tadilinin reye arzını rica ederim.

14 . XII . 1953
Aydın Mebusu
Nail Geveci

Madde 2. — 1 nci madde mucibince Hazineye intikal eden her türlü mallarla hak, alacak, para ve sair kıymetlere kimin elinde veya yanında bulunursa bulunsun Maliye Vekâletince derhal el konulur.

Maliye Vekâleti tarafından Resmî Gazete veya diğer neşir vasıtalariyle yapılacak tebligat el koyma hükmünde sayılır.

REİS — İkinci madde üzerinde söz alanlar:
1. Nail Geveci
2. Nusret Kirişcioğlu
3. Kenan Akmanlar
4. Şevki Ecevit
5. Zeki Erataman
6. Nâtık Poyrazoğlu
7. Muammer Obuz
8. Hasan Ali Vural
9. Mazhar Şener
10. Kemal Türkoğlu.

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Efendim, esas itibariyle bu metne iştirak ediyoruz. Yalnız « Maliye Vekâleti tarafından Resmî Gazete veya kendi neşir vasıtaları ... » demekle, resmî gazete ile neşredildi mi mesele bitmiş olur, halbuki milletin sem'u ıttılaına arzetmek lâzımdır. Binaenaleyh (Resmi Gazete veya) değil, (Resmî Gazete ve) demek lâzımdır. Vavı tefrik yok vavı tevhit lâzımdır.

Bu suretle kabulünü rica ediyorum.

REİS — Hâmid Şevket İncenin beyanından sonra yanlışlığa mahal kalmamak üzere takriri tekrar okuyoruz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

İkinci maddenin aşağıdaki şekilde tadilinin reye arzını rica ederim.

14 . XII . 1953
Aydın Memusu
Nail Geveci

Madde 2. — 1 nci madde mucibince Hazineye intikal eden her türlü mallarla hak, alacak, para ve sair kıymetlere kimin elinde veya yanında bulunursa bulunsun Maliye Vekâletince derhal el konulur.

Maliye Vekâleti tarafından Resmî Gazete ve diğer neşir vasıtalariyle yapılacak tebligat el koyma hükmünde sayılır.

REİS — Komisyon bunu lûtfen izah etsin, « vaya » mı, « ve » mi, olmalıdır?

KOMİSYON ADINA NUSRET KİRİŞCİOĞLU (Çanakkale) — Malûmunuz bulunduğu veçhile komisyon ekseriyeti toplu bir halde bulunmakta, Meclisteki temayülü de nazarı itibara alarak derhal komisyon arkadaşlariyle vaziyeti tezekkür ettik ve bu kelimenin «veya» olarak ipkasına komisyonun taraftar olduğu neticesine vardık. Bunu arzetmeyi uygun buluyorum.

Hazır bulunan komisyonun reyile bunu ifade etmek üzere buraya gelmiş bulunuyorum.

REİS — Bir sual var efendim.

NUSRET KİRİŞCİOĞLU (Çanakkale) — Sorulursa cevap veririm.

MÜFİT ERKUYUMCU (Balıkesir) — Komisyonun bu şekilde karar vermesinin sebebini izah etmediniz.

KOMİSYON ADINA NUSRET KİRİŞCİOĞLU (Devamla) — Şimdi, efendim; (Resmî Gazete ile ilân ve diğer yollarla) şeklinde, iki şekil halinde, tevhit ederek iğlâk etmek, tebliği geciktirmek demektir. Resmî Gazete ile veya diğer neşir vasıtaları ile, meselâ radyo gibi neşir vasıtaları ile tebligatın bir an evvel yapılmasını temin edecektir. Komisyon şimdi yaptığı müzakerede bu neticeye varmıştır, beni bunu ifadeye memur etmiştir.

REİS — Maddedeki mevzuu bahis ibare, «Resmî Gazete veya diğer neşir vasıtaları» şeklinde ipka ediliyor. Maddeyi bu şekilde reylerinize arzediyorum Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Maliye Vekilliğince el konulmuş bulunan mallardan gayrimenkullerin tapu kayıtları, hiçbir talep ve müracaata hacet kalmaksızın Hazine namına tashih edilir.

Menkul kıymetler ve paralar da Hazine hesaplarına ithal veya irat kaydolunur.

5830 numaralı Kanunun 10 ncu maddesi hükmü yukarıki gayrimenkuller hakkında da tatbik edilir.

REİS — Nusret Kirişcioğlu, buyurun.

NUSRET KİRİŞCİOĞLU (Çanakkale) — Vazgeçtim.

REİS — Nail Geveci buyurun.

NAİL GEVECİ (Aydın) — Efendim, mâruzatım çok kısa olacaktır. Biz izah edemediğimiz için bâzı yanlış anlamalar oluyor. Komisyonda tapuda kayıtlı olmıyan gayrimenkullerden bahsetmiştim, komisyon bu talebi reddetmişti. Bunların intikali ne şekilde yapılacaktır. (Tapuda kayıtlı olmıyan gayrimenkuller, tapu idarelerince, talep üzerine Hazine namına tescil olunur.) kaydını koymak mecburiyetindeyiz. Bu, Ankara ve İstanbul'da yoktur, fakat diğer vilâyetlerde olur. Bu itibarla maddede sarahat olması kaydiyle kabulünün takdirini Yüksek Heyetinize bırakıyorum.

REİS — Niyazi Ünal Alcılı (Vazgeçti sesleri), Sabri Erduman (Vazgeçti sesleri), Nuretin Ertürk (Vazgeçti sesleri), Halil İmre (Vazgeçti sesleri), Hâdi Hüsman (Vazgeçti sesleri), Mazhar Şener (Vazgeçti sesleri), Kemal Türkoğlu (Vazgeçti sesleri).

Tadil teklifi vardır, onu okutuyorum.

Reisliğe

Üçüncü maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini teklif ederim.

Aydın
Nail Geveçi

Madde 3. — Maliye Vekâletince el konulan mallardan gayrimenkullerin tapu kayıtları, hiçbir talep ve müracaata hacet kalmaksızın Hazine namına tashih olunur.

Tapuda kayıtlı olmıyan gayrimenkuller, tapu idarelerince, talep üzerine Hazine namına tescil olunur.

5830 numaralı Kanunun 10 ncu maddesi hükmü, yukarıki gayrimenkuller hakkında da tatbik olunur.

REİS — Komisyonun mütalâası nedir?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Filhal iştirak ediyoruz.

REİS — Komisyon da bu teklife iştirak etmektedir. Bu itibarla okunan bu takriri madde olarak reyinize arzediyorum; kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Tapu kayıtlarını çevirme ve sair muamelelerin icrasında Damga Resmi ile diğer resim ve harçlar alınmaz.

REİS — Madde hakkında söz istiyen yok. Maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 5. — Cumhuriyet Halk Partisi birinci madde mucibince el konulacak mallarla para ve sair kıymetler, haklar ve alacakların tesbiti hususunda Maliye Vekâletince istenilecek malûmat ve vesikaları 15 gün içinde vermeye mecburdur.

NAİL GEVECİ (Aydın) — Bu maddede (Cumhuriyet Halk Partisi, birinci madde mucibince el konulacak mallarla) denilmektedir ki, bununla ancak merkez kasdedilmektedir. Benim teklifim ise şudur :

«Madde 5. — Cumhuriyet Halk Partisi ve bütün teşkilâtı 2 nci madde mucibince el konulacak mallarla para, hak, alacak ve sair kıymetlerin tesbiti hususunda Maliye Vekâletince veya mahallî mal dairelerince istenilecek malûmatı ve vesikaları 15 gün içinde vermeye mecburdurlar.»

Çünkü merkezde Maliye Vekâleti, vilâyette defterdarlıklar, kazalarda da malmüdürlükleri oralardaki teşkilâttan malûmat istiyeceklerdir Bu kaydı koymazsak vilâyet ve kazalarda dahi istenilen malûmat verilmediği takdirde, on beş gün içinde verilmesi mecburiyeti konulmuş olacaktır. Bu itibarla maddenin bu şekilde kabulünü istirham edeceğim.

REİS — Tadil teklifini okuyoruz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

5 nci maddenin aşağıdaki şekilde tadilinin reye arzını rica ederim. 14 . XII . 1953

Aydın Mebusu
Nail Geveci

MADDE 5. — Cumhuriyet Halk Partisi ve bütün teşkilâtı 2 nci madde mucibince el konulacak mallarla para, hak, alacak ve sair kıymetlerin tesbiti hususunda Maliye Vekâletince veya mahallî maldairelerince istenilecek malûmatı ve vesikaları 15 gün içinde vermeye mecburdurlar.

REİS — Komisyon.

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — İştirak ediyoruz.

REİS — Komisyon iştirak etmektedir. Teklifi madde olarak reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 6. — Muvazaa yoliyle veya başkaca hileli muamele ve sebeplerle üçüncü şahısların uhdelerine geçmiş bulunan gayrimenkul mallarla menkul mal ve kıymetler hakkında umumi hükümler caridir.

Ancak bu sebeplerden her hangi birisine dayanılarak dâva ikamesi halinde mahkemelerce müruruzaman def'i dinlenmez ve bu iddialar her türlü delil ile ispat olunabilir.

REİS — Sudi Mıhçıoğlu. (Vazgeçti, sesleri).

Süleyman Sürurî Nasuhoğlu.

SÜLEYMAN SÜRURİ NASUHOĞLU (Kütahya) — Efendim maddenin dördüncü satırında (menkul mal ve kıymetler) denilmiştir, zühul eseri olarak (paralar) kelimesi atlanmıştır. Maddenin bu ilâve ile birlikte reye konulmasını arzediyorum.

REİS — Mazhar Şener. (Vazgeçti, sesleri).

Kemal Türkoğlu. (Yok sesleri)

Efendim, 6 ncı maddenin dördüncü satırında «menkul mal ve kıymetler» deniyor, o ibare «menkul mal, para ve kıymetler» şeklinde düzeltilecektir. Maddeyi bu şekilde reyinize arzediyorum :

Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 7. — Beşinci madde gereğince istenilen malûmatı müddeti içinde vermiyenler ve bu kanun mucibince el konulması icabeden mal ve para ile hak, alacak ve sair kıymetleri kaçıran veya saklıyanlar ve bu fiile iştirak edenler hakkında, Türk Ceza Kanununun 276 ncı maddesinin birinci fıkrasındaki ceza tatbik olunacağı gibi kaçırılan veya saklanan malların, Âmme Alacaklarının Tahsili hakkındaki Kanunda yazılı komisyonca takdir ve tesbit edilecek kıymetleri kendilerinden tahsil olunur.

REİS — Söz istiyen yoktur.

Şimdi 7 nci madde hakkında bir tadil teklifi var, okuyorum :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

7 nci maddenin aşağıdaki şekilde tadilinin reye arzını rica ederim. 14 . XII . 1953

Aydın Mebusu
Nail Geveci

Madde 7. — 5 nci madde mucibince istenilen malûmat ve vesikaları müddeti içinde vermiyenler ve bu kanun hükümlerine göre el konulması icabeden mallarla para, hak, alacak ve sair kıymetleri 2 nci madde gereğince yapılacak tebligatta yazılı müddet içinde teslim etmiyenler, kaçıranlar ve saklıyanlar ve bu fiillere iştirak edenler hakkında Türk Ceza Kanununun 276 ncı maddesinin birinci fıkrasındaki ceza tatbik olunur. Zamanında teslim edilmiyen veya kaçırılan veya saklanan malların, para ve kıymetlerin Tahsili Emval Kanunu gereğince müteşekkil tahsilât komisyonlarınca takdir ve tesbit edilecek değerleriyle teslim edilmiyen, kaçırılan veya saklanan paralar ve haklar kendilerinden müştereken ve müteselsilen tahsil

olunur. Bu maddedeki tahsilât komisyonlarınca görülecek vazifeler, Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü hakkındaki Kanunun meriyete girmesini mütaakıp mezkûr kanunun 90 ncı maddesinde yazılı komisyonlar tarafından görülür.

REİS — Komisyon iştirak ediyor mu?

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Ediyoruz.

İZZET AKÇAL (Rize) — Sormak istiyorum. Tahsili Emval Kanunu halen meri midir?

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Yılbaşına kadar mer'idir.

REİS — Madde olarak teklifi reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 8. — Bu kanun mucibince yapılacak her türlü icrai muamelelerde Tahsili Emval Kanunu hükümleri uygulanır.

REİS — Söz istiyen yok. Reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 9. — Bu kanun neşri tarihinde yürürlüğe girer.

REİS — Reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 10. — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

REİS — Reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Tümü üzerinde aleyhte Tezer Taşkıran söz istemişlerdi, buyurun.

TEZER TAŞKIRAN (Kars) — Muhterem arkadaşlar, vakit gecikti, hepiniz yoruldunuz. Yüksek huzurunuzu fazla işgal etmiyeceğim.

Ben, bu kanun teklifinin bilhassa iki cepheden aleyhinde bulunuyorum.

Birinci cephesi; bâzı arkadaşların işaret ettiği gibi, bu teklif, mevsimsizdir.

Cumhuriyet Halk Partisinin haksız mal iktisabı meselesi, daha evvelki zamanlarda bugünkü metotlardan başka metotlarla ele alınmalı idi. Seçimlere az bir zaman kaldığı şu sıralarda Meclise, bu yolda bir kanun teklifinin yapılmış olması, halk efkârında, muhalefet partisini susturmak ve onu müşkül vaziyete sokmak için bir tedbir sayılabilir. Bu da demokratik gelişmemizin aleyhinedir. İşte bir kere bu cepheden bu teklifin aleyhindeyim.

İkinci olarak; nâçiz kanaatime göre, kanun teklifinin yine seçimlere az bir zaman kaldığı şu sırada, partilerarası münasebetlerin daha istikrarlı, daha sakin, daha kardeşçe bir hava içinde olması icabederdi. Bu kanun teklifi üzerine mevcut gerginlik büsbütün artacaktır. Bunu da memleket için zararlı görüyorum.

İşte bilhassa bu düşüncelerle kanun teklifinin aleyhinde bulunuyorum.

REİS — Tasarının tümünü açık oyunuza arzediyorum.

Efendim, tasnif neticesini Heyeti Celilenize arzedeceğim, lûtfen birkaç dakika sabır buyurmanızı rica edeceğim.

(Reyler toplanıldı.)

REİS — Reylerini vermiyenler lûtfen versinler efendim.

Cumhuriyet Halk Partisinin haksız iktisaplarının iadesi hakkındaki kanun tasarısına (346) rey katılmıştır. (341) kabul, (5) ret vardır. Kanun (341) reyle kabul edilmiştir efendim. (Alkışlar).

16 Aralık Çarşamba günü saat on beşte toplanmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 23,43

5. — SORULAR VE CEVAPLAR

A — YAZILI SORU

1. — Konya Mebusu Kemal Ataman'ın, Van, Kars, Erzurum, Konya ve Maraş vilâyetlerinde ne miktar hayvan bulunduğuna dair Başvekâletten olan sorusuna Tarım Vekili Nedim Ökmen'in yazılı cevabı (6/1217)

13 . XI . 1953

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Van, Kars, Erzurum, Konya ve Maraş vilâyetlerinde «Nevileri nazara alınmadan» ne miktar hayvan vardır? Her vilâyete ait hayvan adedinin ayrı yekûnlar halinde yazılı olarak Başvekilin cevaplandırmasını arz ve rica ederim.

Konya Mebusu
Kemal Ataman

T. C.
Tarım Bakanlığı 12 . XII . 1953
Özel
2260

T. C. Büyük Millet Meclisi Riyasetine

16 . XI . 1953 gün ve 5832/13386 sayılı buyrukları karşılığıdır :

Van, Kars, Erzurum, Konya ve Maraş vilâyetlerinde ne miktar hayvan bulunduğuna dair Konya Mebusu Kemal Ataman tarafından verilen ve Başvekâlet makamına tevcih olunan yazılı soru önergesi cevabi malûmatı muhtevi cetvel leffen takdim olunmuştur.

Yüksek ıttılalarına saygılarımla arzederim.

Tarım Vekili
Nedim Ökmen

1952 yılı hayvan mevcudu

	Koyun	K. Keçi	T. Keçi	Sığır	Manda	Deve	At	Eşek	Katır	Yekûn
Erzurum	582.615	178.109	35.901	392.103	21.175	—	23.357	14.308	4.671	1.252.239
Kars	1.044.155	180.486	—	671.996	46.311	138	37.918	7.627	102	1.988.733
Konya	2.397.857	472.020	58.095	241.536	16.625	2.116	97.577	87.423	2.755	3.876.004
Maraş	275.240	445.753	—	121.004	6.737	715	9.285	12.230	2.706	873.670
Van	820.875	179.297	1.020	124.610	15.270	—	12.816	3.204	780	1.157.872

2. — Bingöl Mebusu Mustafa Nuri Okcuoğlu'nun, Bingöl Vilâyetinin Kigi Kazasına bağlı Çerme ve Cönek nahiyelerinin ne vakit tam teşkilâtlı bir hale getirileceğine dair sorusuna İçişleri Vekili Etem Menderes'in yazılı cevabı (6/1222)

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Bingöl İlinin Kiği İlcesine bağlı Çerme ve Cönek (Holhol) bucaklarının ilce merkezine onar ve birçok köylerinin de 12 - 14 saatlik mesafede bulunmaları, kış mevsiminde de karın yolları kapatması, çığ tehlikeleri ve aradaki dağların ve suların açılmaz bir hale gelmesi gibi mâniler, bu iki bucak halkının en az beş ay gerek şahsi işlerini görmek gerekse mükellef oldukları âmme vazifelerini yapmak için ilce merkezine gelmelerine imkân vermemektedir.

Bundan başka bu iki bucağın nüfusu kesif bulunduğu cihetle bir kısmı İstanbul'a, memleketin diğer iş yerlerine ve bir kısmı da Amerika'ya gitmek mecburiyetinde kalan halkın gönderdikleri para havaleleriyle mektuplar, izah ettiğim manilerden dolayı zamanında muhataplarının eline geçmemektedir.

İçişleri Vekili Sayın Etem Menderes' buralara yaptığı gezide bizzat bu mâni ve halkın mâruz kaldığı müşkülâtı da müşahede etmiştir.

Yukarıda arzettiğim zaruret ve sebeplere binaen adları geçen bu iki bucağın ne vakit tam teşkilâtlı bir hale getirileceğinin ve bu hususta ne düşünüldüğünün İçişleri Vekâletinden sorulmasına ve yazılı olarak cevaplandırılmasına delâlet ve müsaade buyurulmasını saygılarımla arzederim.

Bingöl Milletvekili
M. Nuri Okçuoğlu

T. C.
İçişleri Vekâleti
İller İd. G. M.
2. Ş. M. Teşkilâtı
Sayı : 22102/64 - 3, 13880

T. B. M. M. Reisliği Yüksek Makamına

18 . XI . 1953 gün ve Genel Kâtiplik Kanunlar Müdürlüğü ifadeli 6.1222 - 5846 - 13416 sayılı buyrukları karşılığıdır.

Sayın Bingöl Mebusu Mustafa Nuri Okcuoğlu tarafından Yüksek Reisliğinize verilip vekâletimize tevdi buyrulan yazılı soru önergesinde :

Kiği Kazasının Çerme ve Cönek nahiyelerinin ne vakit tam teşkilâtlı hale getirileceği sorulmaktadır.

Mevzuubahis nahiyeler üzerinde tetkikat yaptırılmakta olup bütçe imkânı nispetinde tam teşkilâtlı hale getirilmesinin derpiş edileceğini saygı ile arzederim.

12 . XII . 1953 İçişleri Vekili
E. Menderes

Cumhuriyet Halk Partisinin Haksız iktisaplarının iadesi hakkındaki Kanuna verilen reylerin neticesi

(Kanun kabul edilmiştir.)

Âza sayısı	:	487
Rey verenler	:	346
Kabul edenler	:	341
Reddedenler	:	5
Çekinserler	:	
Reye katılmıyanlar	:	120
Açık mebusluklar	:	21

[Kabul edenler]

AFYON KARAHİSAR
Abdullah Güler
Süleyman Kerman
Bekir Oynaganlı
Kemal Özçoban
Avni Tan
Salih Torfilli
Ahmed Veziroğlu
Gazi Yiğitbaşı

AĞRI
Halis Öztürk
Celâl Yardımcı

AMASYA
Kemal Eren
Hâmit Koray
İsmet Olgaç

ANKARA
Muhlis Bayramoğlu
Salâhattin Benli
Ömer Bilen
Dağıstan Binerbay
Hamdi Bulgurlu
Osman Şevki Çiçekdağ
Ramiz Eren
Muhlis Ete
Mümtaz Faik Fenik
Abdullah Gedikoğlu
Hâmid Şevket İnce
Seyfi Kurtbek
Fuad Seyhun

ANTALYA
Fatin Dalaman
Nazifi Şerif Nabel
Akif Sarıoğlu
İbrahim Subaşı
Ahmet Tokuş

AYDIN
Namık Gedik
Nail Geveci
Şevki Hasırcı
Etem Menderes
A. Baki Ökdem
Cevat Ülkü
Lûtfi Ülkümen

BALIKESİR
Vacid Asena
Salâhattin Baskan
Esat Budakoğlu
Muzaffer Emiroğlu
Müfit Erkuyumcu
Enver Güreli
Mücteba Iştın
Arif Kalıpsızoğlu
Ahmet Kocabıyıkoğlu
Yahya Pelvan
Muharrem Tunçay
Sıtkı Yırcalı

BİLECİK
İsmail Aşkın
Keşşaf Mehmet Kurkut
Talât Oran
Yümnü Üresin

BİNGÖL
Feridun Fikri Düşünsel

BİTLİS
Nusrettin Barut
Salâhattin İnan

BOLU
Fahri Belen
Zuhuri Danışman
Mithat Dayıoğlu
Mahmut Güçbilmez
İhsan Gülez
Kâmil Kozak
Vahit Yöntem

BURDUR
Fethi Çelikbaş
Mehmet Erkazancı
Mehmet Özbey

BURSA
Selim Ragıp Emeç
Agâh Erozan
Selim Herkmen
Sadettin Karacabey
Hulûsi Köymen
Mithat San
Kenan Yılmaz
Necdet Yılmaz
Ali Canib Yöntem

ÇANAKKALE
Kenan Akmanlar
Bedi Enüstün
Emin Kalafat
İhsan Karasioğlu
Nusret Kirişcioğlu
Ömer Mart

ÇANKIRI
Celâl Boynuk
Kenan Çığman

ÇORUH
Mecit Bumin
Abbas Gigin*
Mesud Güney
Ali Rıza Sağlar
Zihni Ural

ÇORUM
Sedat Baran
Ahmet Başıbüyük
Şevki Gürses
Baha Koldaş
Saip Özer
Hasan Ali Vural
Hakkı Yemeniciler

DENİZLİ
Baha Akşit
Fikret Başaran
Ali Çobanoğlu
Eyüp Şahin
Refet Tavaslıoğlu

DİYARBAKIR
Ferit Alpiskender
M. Remzi Bucak
Mustafa Ekinci
Kâmil Tayşı

EDİRNE
Arif Altınalmaz
Mehmet Enginün
Cemal Köprülü
Rükneddin Nasuhioğlu
Hasan Osma

ELÂZIĞ
Abdullah Demirtaş
Suphi Ergene
Ömer Faruk Sanaç
Mehmet Şevki Yazman
Hâmit Ali Yöney

ERZURUM
Saîd Başak
Rıfkı Salim Burçak
Fehmi Çobanoğlu
Bahadır Dülger
Sabri Erduman
Enver Karan
Emrullah Nutku
Rıza Topçuoğlu
Memiş Yazıcı
Mustafa Zeren

ESKİŞEHİR
Muhtar Başkurt
Ekrem Baysal
Hasan Polatkan
Abidin Potuoğlu
Kemal Zeytinoğlu

GAZİANTEB
Ekrem Cenani
Samih İnal
Galip Kınoğlu
Süleyman Kuranel
Ali Ocak
Cevdet San
Salâhattin Ünlü

GİRESUN
Hamdi Bozbağ
Ali Naci Duyduk
Hayrettin Erkmen
Tahsin İnanç
Doğan Köymen
Mazhar Şener
Adnan Tüfekcioğlu

GÜMÜŞANE
Cevdet Baybura
Vasfi Mahir Kocatürk
Halis Tokdemir
Kemal Yörükoğlu
Halit Zarbun

HATAY
Abdullah Cilli

İÇEL
Halil Atalay
Hüseyin Fırat
Salih İnankur
Refik Koraltan
Aziz Köksal
Celâl Ramazanoğlu

İSPARTA
Kemal Demiralay
Reşit Turgut

İSTANBUL
Salamon Adato
İhsan Altınel
Andre Vahram Bayar
Mithat Benker
Faruk Nafiz Çamlıbel
Bedri Nedim Göknil
Hâdi Hüsman
Salih Fuad Keçeci
Adnan Menderes
Ahilya Moshos
Seyfi Oran
Mükerrem Sarol
Fahrettin Sayımer
Mithat Sözer
Füruzan Tekil
Nazlı Tlabar
Ahmet Topcu
Celâl Türkgeldi
Hüsnü Yaman
Sani Yaver
Senihi Yürüten

İZMİR
Mehmet Aldemir
Pertev Arat
Cihad Baban
Avni Başman
Behzat Bilgin
Muhiddin Erener
Sadık Giz
Tarık Gürerk
Necdet İncekara
Osman Kapani
Halil Özyörük
Abidin Tekön
Cemal Tunca
Ekrem Hayri Üstündağ
Zühtü Hilmi Velibeşe

KARS
Lâtif Aküzüm
Abbas Çetin
Veyis Koçulu

KASTAMONU
Sait Kantarel
Fahri Keçecioğlu
Şükrü Kerimzade
Muzaffer Âli Mühto
Rifat Taşkın
Ziya Termen
Hayri Tosunoğlu
Hamdi Türe

KAYSERİ
Fikri Apaydın
İsmail Berkok
Emin Develioğlu
Kâmil Gündeş
Ali Rıza Kılıçkale
İbrahim Kirazoğlu
Yusuf Ziya Turgut

KIRKLARELİ
Şefik Bakay
Fikret Filiz
Sıtkı Pekkip

KIRŞEHİR
Elvan Kaman
Rifat Özdeş

KOCAELİ
Ziya Atığ
Hamdi Başak
Mümtaz Kavalcıoğlu
Yeredoğ Kişioğlu
Saim Önhon
Lûtfi Tokoğlu

KONYA
Abdürrahman Fahri Ağaoğlu
Kemal Ataman
Remzi Birand
Sıtkı Salim Burçak
Ali Rıza Ercan
Saffet Gürol
Tarık Kozbek
Muammer Obuz
Himmet Ölçmen
Murad Âli Ülgen
Umran Nazif Yiğiter

KÜTAHYA
Mecdet Alkin
Yusuf Aysal
Besim Besin
Ahmet İhsan Gürsoy
Ahmet Kavuncu
Remzi Koçak
Süleyman Süruri Nasuhoğlu
İhsan Şerif Özgen

MANİSA
Samet Ağaoğlu
Semi Ergin
Faruk İlker
Adnan Karaosmanoğlu
Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu
Muzaffer Kurbanoğlu
Nafiz Körez
Sudi Mıhçıoğlu
Muhlis Tümay

MARAŞ
Ahmet Bozdağ
Salâhattin Hüdayioğlu
Ahmet Kadoğlu
Nedim Ökmen
Remzi Öksüz
Mazhar Özsoy

MARDİN
Abdürrahman Bayar
Abdülkadır Kalav
Cevdet Öztürk

MUĞLA
Yavuz Başer
Cemal Hünal
Zeyyat Mandalinci
Nuri Özsan
Nâtık Poyrazoğlu

MUŞ
Hamdi Dayı
Ferit Kılıçlar

NİĞDE
Hâdi Arıbaş
Asım Doğanay
Ferit Ecer
Fahri Köşkeroğlu
Hüseyin Ülkü
Halil Nuri Yurdakul

ORDU
Refet Aksoy
Feyzi Boztepe

RİZE
İzzet Akçal
Kemal Balta
Osman Kavrakoğlu
Mehmet Fahri Mete
Ahmet Morgil
Zeki Riza Sporel

SAMSUN
Naci Berkman
İsmail Işın
Tevfik İleri
Firuz Kesim
Muhittin Özkefeli
Ferid Tüzel
Şükrü Uluçay
Hâdi Uzer

SEYHAN
Zeki Akçalı
Arif Nihat Asya
Sedat Barı
Tevfik Coşkun
Reşad Güçlü

Mahmut Kibaroğlu
Salim Serçe
Sinan Tekelioğlu

SİİRD

Baki Erden
Mehmet Daim Süalp
Şefik Türkdoğan

SİVAS

Nâzım Ağacıkoğlu
İbrahim Duygun
Şevki Ecevit
Nurettin Ertürk
Halil İmre
Rifat Öçten
Sedat Zeki Örs

Bahattin Taner
Hüseyin Yüksel

TEKİRDAĞ

İsmail Hakkı Akyüz
Hüseyin Bingül
Zeki Erataman

TOKAD

Sıtkı Atanç
Fevzi Çubuk
Ahmet Gürkan
Halûk Ökeren
Muzaffer Önal
Mustafa Özdemir

TRABZON

Mahmut Goloğlu

Süleyman Fehmi Kalaycıoğlu
Mustafa Reşit Tarakçıoğlu

TUNCELİ

Hasan Remzi Kulu

URFA

Necdet Açanal
Feridun Ayalp
Feridun Ergin
Celâl Öncel
Reşit Kemal Timuroğlu

VAN

İzzet Akın

YOZGAD

Niyazi Ünal Alcılı

Yusuf Karslıoğlu
Fuat Nizamoğlu
Hâşim Tatlıoğlu
Hasan Üçöz

ZONGULDAK

Fehmi Açıksöz
Yunus Muammer Alakant
Hüseyin Balık
Suat Başol
Ali Rıza İncealemdaroğlu
Cemal Kıpcak
Rifat Sivişoğlu
Avni Yurdabayrak

[Reddedenler]

KARS

Tezer Taşkıran

KIRŞEHİR

Osman Bölükbaşı

SEYHAN

Remzi Oğuz Arık
Cezmi Türk

TUNCELİ

Hıdır Aydın

[Reye katılmıyanlar]

AFYON KARAHİSAR

Ali İhsan Sâbis

AĞRI

Kasım Küfrevi

ANKARA

Sadri Maksudi Arsal
Osman Talât İltekin (İ.)
Talât Vasfi Öz
Cevdet Soydan

ANTALYA

Burhanettin Onat
Ahmet Tekelioğlu

BALIKESİR

Ali Fahri İşeri

BİNGÖL

Mustafa Nuri Okcuoğlu

BURSA

Raif Aybar
Halûk Şaman

ÇANAKKALE

Süreyya Endik
Nihat İyriboz

ÇANKIRI

Kâzım Arar
Kemal Atakurt

Celâl Otman

ÇORUM

Hüseyin Ortakcıoğlu

DENİZLİ

Mustafa Gülcügil

DİYARBAKIR

Yusuf Azizoğlu
Nâzım Önen

ERZİNCAN

Cemal Gönenç
Şemsettin Günaltay
Nahid Pekcan
Sabit Sağıroğlu
Ziya Soylu

ESKİŞEHİR

Ali Fuad Cebesoy

GİRESUN

Arif Hikmet Pamukoğlu

GÜMÜŞANE

Ahmet Kemal Varınca

HAKKÂRİ

Selim Seven

HATAY

Abdürrahman Melek

Celâl Sait Siren
Tayfur Sökmen
Hasan Reşit Tankut
Cavit Yurtman

İÇEL

Şahap Tol

İSPARTA

İrfan Aksu
Said Bilgiç
Tahsin Tola

İSTANBUL

Enver Adakan
Ahmet Hamdi Başar
Celâl Bayar (Reisicumhur)
Nihad Reşad Belger
Fuad Hulûsi Demirelli
Fuad Köprülü (Vekil)

İZMİR

Halide Edip Adıvar
Vasfi Menteş

KARS

Fevzi Aktaş
Sırrı Atalay
Mehmet Bahadır

Esat Oktay
Hüsamettin Tugaç
Hüseyin Cahit Yalçın

KAYSERİ

Mehmet Özdemir

KIRKLARELİ

Mahmut Erbil
Faik Üstün

KIRŞEHİR

Halil Sezai Erkut

KOCAELİ

Ekrem Alican
Salih Kalemcioğlu
Hüsnü Türkand
Ethem Vassaf
Mehmet Yılmaz

KONYA

Rifat Alabay
Hidayet Aydıner
Abdi Çilingir
Ziyad Ebüzziya

KÜTAHYA

Hakkı Gedik
Asım Gündüz

MALATYA
Esat Doğan
Hüseyin Doğan
Mehmet Sadık Eti
Hikmet Fırat
İsmet İnönü
Mehmet Kartal
Mehmet Kulu
Nuri Ocakcıoğlu
Abdülkadir Özbay
Lûtfi Sayman

MANİSA
Refik Şevket İnce (İ.)
Hamdullah Suphi Tanrıöver

MARAŞ
Abdullah Aytemiz (İ.)

MARDİN
Mehmet Kâmil Boran
Rıza Erten
Kemal Türkoğlu
Aziz Uras (İ.)

MUĞLA
Nadir Nadi

NİĞDE
Süreyya Dellaloğlu

ORDU
Hüsnü Akyol
Naşit Fırat
Yusuf Ziya Ortaç
Zeki Mesut Sezer
Hamdi Şarlan (İ.)
Atıf Topaloğlu

SAMSUN
Haşim Alişan (İ.)
Hasan Fehmi Ustaoğlu (İ.)

SEYHAN
Yusuf Ziya Eker

SİİRD
Cemil Yardım

SİNOB
Muhtar Acar
Nuri Sertoğlu
Server Somuncuoğlu
Ali Şükrü Şavlı
Muhit Tümerkan

SİVAS
Ercüment Damalı

TEKİRDAĞ
Şevket Mocan

TOKAD
Zihni Betil
Hamdi Koyutürk

TRABZON
Salih Esad Alperen
Naci Altuğ
Faik Ahmed Barutçu
Saffet Baştımar
Cemal Reşit Eyüboğlu
Hamdi Orhon
Hasan Saka
Cahid Zamangil

URFA
Hasan Oral

VAN
Ferid Melen
Kâzım Özalp

YOZGAD
Avni Doğan
Faik Erbaş

ZONGULDAK
Abdürrahman Boyacıgiller

[Açık mebusluklar]

Amasya	1	Manisa	1
Ankara	1	Niğde	1
Bursa	1	Sivas	2
Denizli	2	Tekirdağ	1
Diyarbakır	1	Tokad	1
Kastamonu	2	Trabzon	1
Kayseri	1	Urfa	1
Konya	2	Zonguldak	1
Malatya	1		—
			21